

УНИВЕРЗИТЕТ СВЕТИ КИРИЛ И МЕТОДИЈ
СКОПЈЕ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИНСТИТУТ ЗА ОДБРАНБЕНИ И МИРОВНИ НАУКИ

Анализа на степенот на имплементацијата на стратегијата
за заштита и спасување
во Република Македонија

*Analysis of the level of implementation of the Strategy for Protection and Rescue
in the Republic of Macedonia*

Габриела Хаџи-Василева

Јуни, 2016

Апстракт

„Не постои војна која ќе ги спречи сите војни“

Харуки Мураками

Природата во последната деценија се почесто се свртува против човечкиот род. Како причина за тоа научниците тврдат дека е поради човечката негрижа спрема планетата. И покрај развиените технологии и можноста да се предвидат катастрофите кои наидуваат, сепак сме немоќни од налетот и бесот на природата. Елементарните непогоди последните години рапидно се зголемуваат. Сведоци сме на бројни нуклеарни и хемиски несреќи, предизвикани сообраќајни несреќи и хаварии во железничкиот, патниот, воздушниот и водениот транспорт на опасни материји. Елементарните катастрофи можат да се случуваат во воено време исто како што се случуваат и во време на мир. Всушност, оние што се случуваат во воено време се по број помасовни, бргу се шират, зафаќаат поголем простор и се со многу тешки последици, како на пример големи поплави кои што можат да бидат предизвикани од рушење на водените системи и акумулации, бомбардирање, големи пожари предизвикани од запаливи средства. Безбедноста на државата е променлива категорија, таа мора постојано да се усовршува и усогласува со новите безбедносни парадигми. За таа цел во Република Македонија во 2005 година е формирана Дирекцијата за заштита и спасување, како би можела да одговори на природните и технолошките закани со кои се соочува нашата земја. Како предмет на истражување на овој магистерски труд е земена Стратегијата за заштита и спасување на Република Македонија, заради анализа на степенот на имплементацијата за сите пропишани стандарди, прописи и законски одредби.

Клучни зборови: безбедност, систем, ризици, катастрофи, заштита и спасување, стратегија.

Abstract

"Listen up—there's no war that will end all wars"

Haruki Murakami

The nature in the last decade has started to turn her back against all human race more often than before. The scientists claim that the main reason is the human carelessness about the planet. And after all the new modern technologies and the ability to predict the catastrophes that are coming, still we are powerless against the anger of nature. The natural disasters in the last few years have increased rapidly. We are witnesses of countless nuclear and chemical disasters, caused traffic accidents and chaos in the rail, air and water transport of dangerous elements and particles. The natural disasters can happen in the time of war, but that doesn't mean that they can't happen in the time where there is peace. Actually those that happen in the time of war are more massive, they spread fast, they occupy a bigger place and are with far bigger consequences. For example big floods that can be caused by destroying the water systems and accumulations, bombing, huge fires caused by flammable materials. The safety of the country is a very changeable category, and the improvement and blending in with the new safety paradigms is a must. For that goal to be accomplished in 2005 in the Republic of Macedonia was created the Office of Protection and Rescue so that they can respond quickly to the natural and technological threats facing our country. The main subject of research in this master thesis is the Strategy of Protection and rescue in the Republic of Macedonia for analyzing the level of implementation of the strategy, for all prescribed standards, regulations and legislations.

Key words: security, system, risks, catastrophes, Protection and rescue, strategy.

СОДРЖИНА

1. ВОВЕД	9
2. МЕТОДОЛОШКА РАМКА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО	11
2.1 Предмет на истражување	12
2.2. Теоретско определување на предметот на истражување	13
2.3 Национална стратегија за заштита и спасување	15
2.4. Појмовно – Категоријален апарат	16
2.5. Цели и задачи на истражувањето	22
2.6. Хипотетичка рамка	24
2.7. Начин на истражување (методи и техники)	25
3. ПОИМ, ГЕНЕЗА И ПОСТАВЕНОСТ НА СИСТЕМОТ ЗА ЗАШТИТА И СПАСУВАЊЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	29
3.1. Поим и генеза	29
3.2. Заокружување на правната уреденост за спречување на катастрофи во Република Македонија	33
3.2.1. Закон за заштита и спасување	35
3.3. Систем за заштита и спасување на Република Македонија	36
3.4.Организациска поставеност на силите за заштита и спасување на Република Македонија	39
3.4.1. Организациски единици на силите за заштита и спасување	43
3.4.2.Одделение за специјализирани услуги со воздухоплови при Дирекцијата за заштита и спасување	46
3.4.3.Територијални противпожарни единици	47
3.5. Заедница на Единиците на локална самоуправа (ЗЕЛС)	48
3.5.1. Надлежности на единиците на локалната самоуправа	50
3.6. Дирекцијата за заштита и спасување	53
3.6.1. Улогата на Дирекцијата за заштита и спасување	54

3.6.2. Инспекциски надзор на Дирекцијата за заштита и спасување	55
3.6.3. Меѓународни договори за заем на помош при катастрофи	56
3.6.4. Предмет на меѓународен договор за превенција и справување со катастрофи	58
3.6.5. Билатерална соработка	60
3.6.6. Меморандум за соработка	61
3.7. Невладини организации	62
3.8. Приватен сектор	65
3.9. Центар за управување со кризи	67
3.10. АРМ – улогата во системот за заштита и спасување на Р.М.	69
4. АНАЛИЗА НА СТЕПЕНОТ НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА ЗАШТИТА И СПАСУВАЊЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	71
4.1.Управување со кризи (кризен менаџмент)	71
4.2. Националната стратегија за заштита и спасување на Република Македонија (2014-2018 година)	77
4.2.1.Утврдување на стратешките среднорочни цели за заштита и спасување .	79
4.2.2. Ниво на имплементација на стратешките определби	83
4.2.2.1. Истражувачки проекти	83
4.2.2.2. Нормативни проекти	83
4.2.2.3. Развојни проекти	84
4.2.3. Мерки за спроведување на стратегијата	85
4.2.4. Надлежности и обврски на РМ врзани за климатските промени	89
4.3. ГИС- систем	92
4.4. Систем Е - 112	96
4.5. Усогласеноста на домашниот приод со ЕУ регулативата за цивилна заштита	99
4.6. Примери за начинот на организирање на заштитата и спасувањето во други Европски земји	102
4.6.1. Данска	102
4.6.2. Хрватска	106
4.6.3. Велика Британија	108
4.6.4. Белгија	111

5. РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО.....	115
6. ЗАКЛУЧОК.....	161
7. БИБЛИОГРАФИЈА	186

1. ВОВЕД

Светот во 21 век се соочува со природни катастрофи и технолошки катастрофи, посебен акцент се става на прашањето, колку човекот колективно е организиран да се справи со таквите закани и можните штети на нивните животи, имоти и слично.

Човечката интеракција со еколошките системи многу лесно се заборава во модерните општества, а тој всушност е услов за квалитетниот живот и е еден од структурните елементи во социјалната организација во државата. Најнасилните манифестации на оваа ко-зависност е природната катастрофа. Катастрофите се поврзани не само со физичкото уништување, но и со личното уништување.

Катастрофите предизвикуваат губење на сиот свој имот, губење на личниот имот кој што сме го создавале низ текот на својот живот, или губење на своите сакани. Тоа е една појава што влијае на повеќето основни теми за човековото постоење, за неговиот живот и тоа како такво претставува битен нерв во општеството. Поради тоа природните катастрофи и други непогоди се централен елемент за да се објасни и разбере модерното општество.

Катастрофите не познаваат граници и се јавуваат во различни видови. Карактеристично за нив е дека предизвикуваат страдање на населението без разлика на верската, расната, половата припадност, како и економската моќ. Па така ситуацијата со катастрофите ја наметнува потребата од зголемување на јавната свест за феноменот на катастрофите.

Во текот на последните 30 години се регистрирани голем број на глобални катастрофи и тие ни служат како потсетник дека искуството на климатските промени, несреќите што прозлегуваат од тоа и други несреќи води кон тоа да менаџирањето со кризите мораат да бидат со висок приоритет во политичките

агенди на државите. Поконкретно кажано како државите изнаоѓаат решенија и начини да се подготват за да можат соодветно да одговорат на природните и технолошките катастрофи.

Катастрофите најчесто се случуваат ненадејно и неочекувано. Оние што се случуваат побавно и се предвидуваат дозволуваат подобра припрема за заштита, додека оние катастрофи кои што тешко се предвидуваат, мора да се развие добар систем за заштита се со цел да се ублажат последиците од неа.

Системот на заштита покрај воените состојби треба да ги има во предвид и опасностите кои што не произлегуваат од воени состојби. Тие се скоро идентични, бидејќи и тука катастрофите предизвикуваат човечки жртви, уништување на материјални добра и следствено на тоа и заштитата мора да биде организирана да сите расположливи средства бидат интегрирани во системот за заштита и спасување.

Безбедносниот систем за заштита и спасување е комплексен и деликатен пристап со кој се обезбедува соодветна заштита, тој мора да се надоградува и постојано да се усовршува, да го менува начинот и формите на своето дејствување, како би можел да одговори на предизвиците на денешницата.

Заради заштитата и спасување на луѓето, животната средина, материјалните добра, природните богатства, животинскиот и растителниот свет и културното наследство од природни непогоди и други несреќи во мир, кризна и вонредна и воена состојба, секоја земја создава систем за заштита и спасување, кој треба да овозможи отстранување или намалување на опасностите.

Заради актуелноста на настаните во светот, навидум најмогу се потенцирани опасните материји, биохемиското оружје, но не треба да се занемари и непредвидливото влијание на природните непогоди: земјотреси, поплави, лизгање на земјиште, снежни наноси, лавини, голомразици, град, суша и други несреќи: пожари, сообраќајни несреќи во патниот, железничкиот и во воздушниот сообраќај, несреќи во рудници, индустриски несреќи предизвикани од експлозии и други техничко - технолошки причини, радиоактивни врнежи, прашина и талози, излевање

нафта и нафтени деривати и други отровни хемикалии, експлозии на гасови, запаливи течности и други заразни материи кои би предизвикале масовни заразни заболувања ¹

Често пати дури и најуспешните држави во светот не воочуваат во потполност дека „природните катастрофи,, всушност започнуваат во оној момент кога елементарната несреќа престанува и кога започнува т.н. фаза „лечење на раната,, - проценки на штетата, санирање на последиците што е една најтешките и најодговорните фази во постапките на сите држави во такви случаи.

Целта на овој магистерски труд се однесува на анализа на стратегијата за заштита и спасување во Република Македонија и на се она што го има на хартија, а го нема исполнето во целост во пракса, според пропишаните стандарди, прописи и законски одредби.

2. МЕТОДОЛОШКА РАМКА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

⚡ Истражувачко прашање

Во овој магистерски труд основно истражувачко прашање беше формулирано на следниот начин:

„Дали степенот на имплементацијата на стратегиските определби на Националната стратегија за заштита и спасување во Република Македонија ја прави Дирекцијата за заштита и спасување доволно ефикасна и усогласена со другите инволвирани субјетки во општеството

¹ (подслбата е преземена од Законот за Заштита и спасување чл.2).

(единиците на локална самоуправа, силите за заштита и спасување на РМ, Центар за управување со кризи, АРМ) “.

2.1 Предмет на истражување

Предметот на ова истражување, се фокусираше на анализа на имплементацијата на националната стратегија за заштита и спасување на Република Македонија, степенот на нејзината систематско – практична имплементација, Дирекцијата за заштита и спасување и останатите инволвирани субјекти (единиците на локалната самоуправа, силите за заштита и спасување, Центарот за управување со кризи и АРМ) и меѓусебната координација.

Во рамките на предметот како сегменти на истражувањето беа опфатени следните структурни елементи:

- Анализа на правната рамка на Република Македонија во заштитата и спасувањето на луѓето и другите материјални добра од природни непогоди, епидемии, епизоотии, епифитотии и други несреќи во мир и војна и од воени дејствија;
- Преглед на надлежностите на Дирекцијата за заштита и спасување, други државни институции и другите надлежни субјекти во Република Македонија во спроведувањето на мерките за заштита и спасување на локално, национално, регионално и меѓународно ниво;
- Анализа на формите, начините, содржините и активностите на Дирекцијата за заштита и спасување, елементите на превенција, мерките за намалување на последиците и подготвеноста за брзи одговори заради подобри и поефикасни резултати за остварување на целите на заштитата и спасувањето;

- Анализа на соработката на надлежните органи за заштита и спасување на локално ниво;
- Меѓународната соработка на Дирекцијата за заштита и спасување;
- Усогласеноста на домашниот приод со ЕУ регулативата

2.2. Теоретско определување на предметот на истражување

Заштитата и спасувањето во Републиката се организира како единствен систем за откривање и спречување на настанувањето и отстранувањето на последиците од настанатите природни непогоди и други несреќи во мир и во војна и од воени дејства со кои се загрозуваат животите на луѓето, природните богатства, животинскиот и растителниот свет, добрата во општа употреба и предметите и објектите од особено културно и историско значење.²

Заштитата и спасувањето во Република Македонија ги организираат и спроведуваат државните органи, органите на државната управа, органите на единиците на локалната самоуправа, јавните претпријатија, јавните установи и служби, трговски друштва, здруженија на граѓани, граѓаните и силите за заштита и спасување, на начин уреден со закон, прописи, донесени врз основа на Законот за заштита и спасување на РМ, како и со нормативите, стандардите и правилата на техничката практика.³

Дирекцијата за заштита и спасување е формирана со законот за заштита и спасување како самостоен орган на државата, настаната е со спојувањето на цивилната заштита од Министерството за одбрана и инспекција за заштита од пожари од Министерството за внатрешни работи. Составена од 4 сектори со 11

² Закон за заштита и спасување, чл.3, Службен весник на РМ, бр.36/04г. чл.3

³ Ibid.чл.4

одделенија, 4 независни одделенија и 35 подрачни одделенија за заштита и спасување.⁴

Предизвикот за нашето општество е уште поголем ако се земат во предвид климатските промени и можните опасности од природни непогоди и други несреќи, бидејќи државата треба да има функционален систем за заштита и спасување, начини и форми за ублажување, спречување, известување и набљудување, откривање и следење на состојбите за можните опасности и давање упатства за заштита, спасување и помош и адекватна едукација и оспособување за заштита, спасување и помош.⁵

Пред да се донесе Националната стратегија за заштита и спасување во голема мера се испитуваат формите, методите и начинот на работата, активностите што треба да се спроведуваат за заштита и спасување, се разработуваат планови за заштита и спасување врз основа на проценките од загрозеноста.

Гледано низ призмата на научниот аспект, проучувањето на оваа тема е особено значајна бидејќи Дирекцијата за заштита и спасување е ново формиран правен субјект, кој како таков има свои недостатоци, кои што треба да се детектираат и да се изнајдат идејни решенија за отстранување на истите.

Со ова истражување се наметнува прашањето „ Дали Дирекцијата за заштита и спасување успешно се справува со решавањето на кризите, последиците од елементарните непогоди и други несреќи“, односно „Дали и колку стратегиските определби на нормативната регулатива и прагматичните активности на Дирекцијата за заштита и спасување и другите актери инволвирани во истата проблематика даваат позитивни резултати во справувањето со кризите“, „Каква е меѓународната соработка на Дирекцијата за заштита и спасување и до кој степен се применуваат најдобрите практики од одделни членки во ЕУ или надвор од ЕУ“, (виза ви прашањето е „што и како да се работи за да се подобри националната

⁴ Дирекција за заштита и спасување на РМ, преземено од <http://www.dzs.gov.mk/>- посетено на 20.01.2016г.

⁵ Закон за заштита и спасување, Службен весник на РМ, бр.36/04г., чл.5

стратегија за заштита и спасување), а сето тоа се направи преку истражувањето, собирањето податоци, правилна анализа и обработка на податоците за Системот за заштита и спасување во Национални рамки.

Со одговарањето на прашањата се дојде и до крајниот одговор за тоа дали законските определби за заштита и спасување ја прават Дирекцијата за заштита и спасување ја прават доволно ефикасна и дали добро поставената законска теорија ја прави добра и практиката, практиката во смисла на доброто менаџирање во услови на криза, меѓусебната усогласеност на сите инволвирани страни на терен, координацијата помеѓу Дирекцијата за заштита и спасување, единиците на локалната самоуправа, Центарот за управување со кризи, Армијата на РМ, брзата мобилизација, брз одговор во услови на криза и техничка подготвеност, колку ги следиме практиките на другите држави и усогласеноста со регулативите на ЕУ.

Овие прашања беа во основата на мојот интерес за оваа проблематика.

2.3 Национална стратегија за заштита и спасување

↓ Националната стратегија

- **Планирање и подготвување на активностите за спроведување на мерките за заштита и спасување**
 - мерки за заштита и спасување
 - образование, оспособување, обука, тренинг и вежби
 - сили за заштита и спасување ⁶

- **Утврдување на стратешки среднорочни цели за заштита и спасување**
 - состојба во заштитата и спасувањето на Р.Македонија
 - цел на стратегијата
 - развој во период од 2014-2018 година
 - мерки за спроведување на стратегијата ⁷

⁶ Национална стратегија за заштита и спасување на Р.М., Службен весник на РМ бр.23/09г.

⁷ Ibid.

- **Истражувачки, нормативни и развојни проекти**
 - истражувачки проекти
 - нормативни проекти
 - развојни проекти⁸

- **Организирање на дејства, активности и постапки од превентивен и оперативен карактер кои ги спроведуваат органите на републиката, единиците на локалната самоуправа, трговските друштва, јавните претпријатија, установи и служби и здруженија на граѓани.**⁹

2.4. Појмовно – Категоријален апарат

Стратегија на националната безбедност – претставува синтеза на определувачки и обврзни ставови по однос на безбедноста и одбраната на државата усогласени по расположливите ресурси, но и со она што значи прифатен модел на организирање.

Определбите се во функција на ефикасно решавање на актуелни и идни безбедносни предизвици и закани на државно, регионално и пошироко ниво, самостојно и во соработка со сојузниците и партнерите во рамките на колективните системи за безбедност.

Во стратегијата на националната безбедност недвосмислено се наоѓа одговор на прашањето: како ќе се справуваме со ризиците, опасностите и заканите во актуелниот и во наредниот период.

Стратегијата на националната безбедност ја верификува највисокото државно раководство. Таа претставува основа за изработка на планови и програми за развој на АРМ, полицијата, цивилната одбрана и други сегменти. Таа е рамка за

⁸ Национална стратегија за заштита и спасување на Р.М., Службен весник на РМ бр.23/09г.

⁹ Ibid

спроведување на националната безбедност преку практично дејствување на државните органи и институции, на надворешен и внатрешен план.¹⁰

Закана – терминот закана се однесува на несакан, ненамерен или намерен настан, кој може да предизвика повреда на одреден субјект. Заканата најчесто ја користи ранливоста на оној кон кој е насочена. Таа може да е дефинира и како секоја перцепција на несигурност (секоја форма на опасност) и как ризик (можност за потенцијална повреда). Според Ленард Сјоберг, заканата се однесува на опасност за која постои висока веројатност дека ќе се случи и ќе предизвика последици. Дефиниран на овој начин, во концептот закана се вклучени две компоненти: степенот на веројатноста на намерата да се нанесе повреда и последиците од заканата.¹¹

Ризици и опасности – „ризици и опасности“ се можни манифестации на национализам и верска нетрпеливост и омраза; облици и активности сврзани со меѓународниот тероризам, организиран криминал, недозволена трговија со дрога, оружје и луѓе, последици од средства за масовно уништување, поседување на големо количество на нелегално оружје, корупција, урбан тероризам, тежок криминал, вклучувајќи уцени, убиства и напади врз граѓаните и на нивната сопственост, активности со странските специјални служби насочени кој влошување на безбедносната состојба, последици од судир на интереси за користење на изворите и патиштата на стратегиските енергенси, како и попречување и блокирање на нивниот увоз во Републиката, елементарни и други непогоди, техничко-технолошки катастрофи, епидемии на карантински и други заразни заболувања кај луѓето и животните, како и деградација од поголем обем и уништување на животната средина.¹²

Цивилна одбрана - се дефинира како „дел од одбранбено – заштитниот систем, чија намена е со невојнички и ненасилни средства да ги заштити луѓето, општествените и личните вредности, материјалните и културните добра. Тој треба

¹⁰ Нацев,З, Од стратегија до систем на национална безбедност и одбрана – приод и општи одредби, Македонска Ризница, Куманово, 2001г.

¹¹ Георгиева,Л., Менаџирање со ризици, Југореклам 2006, стр.80

¹² Закон за управување со кризи, чл.3. Службен весник на РМ/2005г.

да гарантира континуитет на политичкиот, економскиот и културниот живот на општеството и заштита од природни и други несреќи, вонредна состојба и војна".¹³

Природни непогоди - се земјотреси, поплави, лизгање на земјиште, снежни лавини и наноси, голомразица, град, суша кои со природни неконтролирани сили ја загрозуваат животната средина, животот и здравјето на луѓето, материјалните добра, животинскиот и растителниот свет и културното наследство.¹⁴

Други несреќи - се настани кои се резултат на одредени превиди и грешки во извршувањето на секојдневните стопански и други активности, како и невнимание при ракување со опасни материји и средства при производство, складирање и транспорт на истите (пожари, големи несреќи во патниот, железничкиот и воздушниот сообраќај, несреќи во рудници, индустриски несреќи предизвикани од експлозии и други техничко-технолошки причини, паѓање на радиоактивни врнежи, прашини и талози, излевање на нафта и нафтени деривати и други отровни хемикалии, експлозии на гасови, запаливи течности и гасови, како и други горливи материји кои со воздухот создаваат експлозивни смеси и други експлозивни материјали од поголем размер).¹⁵

Заштита од природни непогоди и други несреќи - е преземање на организациски, технички и други мерки и употреба на технички и други средства за непосредна лична и колективна заштита на луѓето, животинскиот и растителниот свет, имотот, културното наследство и животната средина од последиците предизвикани од природни непогоди и други несреќи.¹⁶

Спасување - е преземање на конкретни мерки, активности и постапки за заштита на луѓето чиј живот или здравје се загрозени, на животните, растенијата, имотите и културното наследство од последиците на природните непогоди, и други несреќи.¹⁷

¹³ Malesic, grupa autora, Demilitarizacija Slovenije I nacionalna varnost, znanstveno in publicisticko srediske, 1991, str.64.

¹⁴ Закон за заштита и спасување, член2, Службен весник на РМ, бр.36/2004г.

¹⁵ Ibid,

¹⁶ Ibid,

¹⁷ Ibid,

Помош - е преземање на конкретни активности за одговор на природни непогоди и други несреќи од страна на стручни лица, тимови и спасувачки единици.¹⁸

Поддршка - е преземање на одредени активности за логистичко обезбедување кои се во функција на заштитата и спасувањето од природни непогоди и од други несреќи, со единствена цел за зголемување на ефикасноста на одговорот на погодената заедница.¹⁹

Опасна материја - е секоја материја во тврда, гасовита или течна состојба (експлозивни материји и предмети, гасови, запаливи течности, запаливи цврсти материји, самозапаливи материји, материји што во допир со водата развиваат запаливи гасови, оксидирачки материји, органски пероксиди, отрови, заразни материји, радиоактивни материји, корозивни (нагризувачки) материји и други опасни материји и производи), која ќе продре во околината, непосредно ќе го загрози животот и/или здравјето на луѓето, животните и растенијата, ќе предизвика уништување или штета на имотот, материјалните добра, културното наследство и природните богатства.²⁰

Опасност - е појава која ќе предеизвика штета, уништи и/или загрози животот и здравјето на луѓето и имотот, материјалните добра, природните богатства, животинскиот и растителниот свет, културното наследство и животната средина.²¹

Загрозеност - е вистинска или претпоставена изложеност на луѓето, животните, растенијата, имотот, културното наследство и околината, на природни непогоди и други несреќи.²²

Степен на загрозеност - е очекуваниот обем на штета и другите последици од природни непогоди и други несреќи.²³

¹⁸ Ibid,

¹⁹ Ibid,

²⁰ Ibid,

²¹ Ibid,

²² Ibid,

²³ Закон за заштита и спасување, чл.2, Службен весник на РМ, бр.36/2004г

Криза - е појава со која се загрозени основните вредности, трајните и виталните интереси и цели на државата, односно се загрозени уставниот поредок и безбедноста на Републиката.²⁴

Ризик - е веројатност за настанување на загуби, повреди или штети од природни непогоди и од други несреќи, на кои би биле изложени граѓаните, природните богатства, растителниот и животинскиот свет, добрата во општа употреба како и предметите и објектите од особено културно и историско значење.²⁵

Изложеност - е степен до кој граѓаните, природните богатства, растителниот и животинскиот свет, добрата во општа употреба како и предметите и објектите од особено културно и историско значење, се подложни на загуби, повреди или штети предизвикани од природните непогоди и од другите несреќи.²⁶

Совладливост - е степен до кој погодената заедница може да ги редуцира загубите, повредите и штетите од природни непогоди и од други несреќи.²⁷

Штета - е непосредно уништување и оштетување од природни непогоди и други несреќи, како и трошоците за активностите и преземените мерки при отстранување и спречување на уништувањето и оштетувањето на имотот, материјалните добра, природните богатства, културното наследство и животната средина, растенијата, повреди на луѓето и животните.²⁸

Основни услови за живот при природни непогоди и други несреќи - се итно здравствено згрижување на луѓето и животните, снабдување на загрозените со вода за пиење и храна, лекови и други основни животни потреби, одржување на хигиената, снабдување со енергија, обезбедување на неопходните сообраќајни врски и функционирање на комуналната инфраструктура, обезбедување и заштита на неопходната сточна храна, како и заштита на културното наследство.²⁹

²⁴ Ibid,

²⁵ Ibid,

²⁶ Ibid,

²⁷ Ibid,

²⁸ Ibid,

²⁹ Закон за заштита и спасување, чл.2, Службен весник на РМ, бр.36/2004г

Активирање на учесниците во системот на заштитата и спасување - е преземање на постапки и активности со кои учесниците во заштитата и спасувањето организирано се вклучуваат во спроведувањето на заштитата и спасувањето.³⁰

Организираны сили за заштита и спасување од природни непогоди и други несреќи - се посебно организирани единици или поединци во рамките на државните органи, органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, трговските друштва и другите правни лица кои навремено интервенираат во случај на опасност.³¹

Средства за заштита и спасување - се заштитна и спасувачка опрема и орудија (алат), објекти за привремено сместување, објекти и опрема за оспособување, магацини, превозни средства, телекомуникациски и алармни уреди, како и материјал кој наменски се употребува за заштита или е предвиден за таа цел.³²

Средства за помош - се животните намирници, вода за пиење, облека, чевли, лекови и другите предмети, односно средства кои се наменети за бесплатно делење помош на загрозеното и погоденото население од природни непогоди и други несреќи, за олеснување на нивниот живот.

Процена на загрозеност - е квалитативна и квантитативна анализа на податоците за рано превенирање, можни ризици и опасности за настанување на природни непогоди и други несреќи, со предвидување на можни последици од истите, предложен степен на заштита од опасностите и предлог за превентивни и други мерки за заштита и спасување.³³

Отстранување на последиците од настанатите природни непогоди и други несреќи - е преземање на урбанистичко – технички и хуманитарни мерки за заштита и спасување.³⁴

³⁰ Закон за заштита и спасување, чл.2, Службен весник на РМ, бр.36/2004г,

³¹ Ibid,

³² Ibid,

³³ Ibid,

³⁴ Ibid,

Цивилна заштита - се сите субјекти кои учествуваат во заштитата и спасувањето во Републиката, организирани како единствен систем за откривање и спречување на настанувањето и отстранувањето на последиците од настанатите природни непогоди и други несреќи и давање помош во мир, вонредна состојба и воена состојба.³⁵

2.5. Цели и задачи на истражувањето

Главна цел на овој истражувачки проект беше да се воочат *недостатоците во однос на степенот на имплементацијата на Националната стратегија за заштита и спасување на Р. Македонија во пракса, и колку истата придонесува за ефикасност во работата на Дирекцијата за заштита и спасување и усогласеноста со другите инволвирани субјекти во општеството (единиците на локална самоуправа, силите за заштита и спасување на Р.М, Центар за управување со кризи, АРМ).*

Од научен аспект се направи анализа на Стратегијата на Дирекцијата за заштита и спасување и на сите други инволвирани субјекти во тоа, се проучија формите, методите и начинот на работата и активностите што треба да се спроведуваат за заштита и спасување, односно се направи дијагноза (да се воочат недостатоците во однос на имплементацијата на ставовите и определбите на Националната стратегија за заштита и спасување), за да се даде прогноза и предложи евентуална терапија во однос на воочените слабости.

Практичната цел на ова истражување беше да се воочат предностите и (или) слабостите на начинот на кој е имплементирана Националната стратегија за заштита и спасување на Р. Македонија во пракса, што би и оставило простор за дополнителни мерки и активности, во правец на поефикасна работа на ДЗС, како и на другите инволвирани субјекти во процесот на заштита и спасување, единиците

³⁵ Закон за заштита и спасување, чл.2, Службен весник на РМ, бр.36/2004г,

на локалната самоуправа, силите за заштита и спасување на Р.Македонија, Центарот за управување со кризи, АРМ.

Покрај главната цел на истражувањето, се обидов да направам и компарација со Европските мерки за справување со кризи кои се покажани како успешни и нивно можно применување во стратегиските определби за заштитата и спасувањето во Република Македонија.

Врз основа на главната цел, произлегоа и задачите на истражувањето. Главна задача на ова истражување беше **да се испитаат недостатоците во однос на степенот на имплементацијата на Националната стратегија за заштита и спасување на Р.Македонија во пракса, и колку истата придонесува за ефикасност во работата на Дирекцијата за заштита и спасувањето и усогласеноста -координацијата со другите инволвирани субјекти во општеството (единиците на локална самоуправа, силите за заштита и спасување на РМ, Центар за управување со кризи, АРМ).**

Посебните задачи со помош на кои се испита и главната задача на истражувањето с се следните:

- Да се утврди влијанието на планирањето на активностите за заштита и спасување врз ефикасноста на работата на ДЗС и усогласеноста-координацијата со другите инволвирани субјекти (единиците на локална самоуправа, силите за заштита и спасување на РМ , Центар за управување со кризи, АРМ) ;
- Да се анализират мерките за заштита и спасување и степенот на нивната имплементација;
- Анализа на образованието, оспособувањето и обуката на силите за заштита и спасување за брзо и ефикасно дејствување и едукацијата на граѓаните со мерките за заштита и спасување;
- Да се анализираат стратешките среднорочни цели за заштита и спасување;
- Анализа на соработката помеѓу органите вклучени во системот за заштита и спасување на Р.Македонија и нејзиното влијание врз ефикасноста во справувањето со кризи.

2.6. Хипотетичка рамка

Врз основа на оштиот пристап на проблемот и поставените цели и задачи на истражувањето се постави следната **Општа хипотеза**:

- Претпоставувам дека иако стрегиските определби на Р.Македонија во делот на заштита и спасување се добро оформени ставови, сепак тие се уште не се доволно систематски имплементирани во пракса, што ја намалува ефикасноста на работата на ДЗС, поради недоволни институционални капацитети, слаба координација помеѓу различните инволвирани актери (единиците на Локалната самоуправа, силите за заштита и спасување, Центарот за управување со кризи, АРМ) и недостигот на ресурси на локално ниво.

Посебни хипотези:

- Правилно и навремено планирање на активностите за заштита и спасување влијае врз ефикасноста на работата на Дирекцијата за заштита и спасување и усогласеноста со другите инволвирани субјекти (единиците на локална самоуправа, силите за заштита и спасување на РМ, Центар за управување со кризи, АРМ);
- Донесувањето на мерките за заштита и спасување;
- Адекватно образование, оспособување и континуирана обука на силите за заштита и спасување е фактор за брзо и ефикасно дејствување и адекватната едукација на граѓаните за мерките за заштита и спасување;
- Стратешките среднорочни цели за заштита и спасување се услов за ефикасна работа на ДЗС и усогласеноста на сите субјекти вклучени во системот за заштита и спасување (единиците на Локалната самоуправа, силите за заштита и спасување, Центарот за управување со кризи, АРМ);
- Соработката и координацијата помеѓу органите вклучени во системот за заштита и спасување на Р.Македонија е главен фактор во ефикасноста на системот за заштита и спасување на Р.Македонија.

Варијабли на истражувањето

Независни варијабли во истражувањето се:

- Начинот на имплементацијата на стратегијата за заштита и спасување на Република Македонија;
- Правилно и навремено планирање на активностите за заштита и спасување;
- Донесувањето на мерките за заштита и спасување;
- Адекватно образование, оспособување и континуирана обука на силите за заштита и спасување и едукацијата на граѓаните;
- Стратешките среднорочни цели за заштита и спасување;
- Соработката помеѓу органите вклучени во системот за заштита и спасување на Р.Македонија.

Зависни варијабли:

- Ефикасноста на работата на ДЗС и усогласеноста/координацијата со другите инволвирани субјекти (единиците на локална самоуправа, силите за заштита и спасување на РМ, Центар за управување со кризи, АРМ).

2.7. Начин на истражување (методи и техники)

Водејќи се од проблемот, предметот и целите на истражувањето, истражувањето опфати неколку димензии:

- Методолошки пристап кон истражувањето;
- Постапки и техники за собирање на податоци и
- Постапки во анализа на податоци.

Во истражувањето се користеа:

1. Дескриптивниот метод кој доминираше со сите свои модалитети, што значи ќе се врши анализирање на состојбата, компарирање и генерализирање.
2. Со помош на компаративен метод се направи споредба на повеќе податоци со што се добија релевантни показатели за карактеристиките на функционирањето, начинот, формите за заштита и спасување во нашата држава споредено со практиките од други држави. Со оваа метода беше извршена квалитативна и квантитативна анализа на собраните емпириски податоци и врз база на тоа се потврдија/негираа поставените хипотези.
3. Метод на анализа на документи (содржина) – се користеше за да се направи анализа на расположливата документација во врска со предметот на истражувањето.

Согласно поставените задачи беа применети следниве истражувачки техники:

Анкетирање (анкетни листови наменети за вработените во Дирекцијата за заштита и спасување, за вработените во Центарот за управување со кризи, анкетирање на граѓаните како главна клетка во процесот на заштита и спасување), интервјуирање (за раководителите на одделенијата)

Примената на овие техники се вршеше со специјално конструирани инструменти на истражување:

Анкетен лист и Скала на ставови од Ликертов тип.

Како извори на податоци во теориската елаборација и во емпириската експликација се користеа следниве извори:

1. Извори кои обезбедуваат теориска елаборација на предметот на истражување, а изразени преку консултирана литература и норматива и
2. Извори со кои се обезбедува и создава емпириска евиденција и тоа од примарни извори (сопствени истражувања) и секундарни извори (податоци од надлежни институции, емпириски резултати и сознанија што ги имаат

надлежните институции во Република Македонија поврзани со оваа проблематика).

Имајќи ја во предвид целта на истражувањето:

1. Структурален карактер – имаше за цел да ја одреди позицијата на Дирекцијата за заштита и спасување, нејзините овластувања, форми на дејствувања и начин и техники на кој и содејството со сите инволвирани страни во системот за заштита и спасување.
2. Експликативен карактер – се однесуваше на причинско- функционалните детерминанти кои можат да влијаат врз намалувањето на ефикасното дејствување на Дирекцијата за заштита и спасување во услови на криза, а следствено на тоа и намалување на безбедносната состојба во државата.

Во истражувањето беа користени и секундарни извори на податоци: нормативни и правни акти од меѓународен карактер и ќе се врши компарација на стручни студии кои обработуваат идентични проблеми, научна и друга литература.

Популација и примерок

Популацијата во истражувањето е **конечна** (затворена), а тоа се вработени и соработници во Дирекцијата за заштита и спасување на Република Македонија во 2016 година, вработени и соработници од Центарот за управување со кризи на Република Македонија во 2016 година и бесконечна (отворена), а тоа се граѓаните во Р.Македонија во сите општини со online прашалник кој се спроведе во 02.2016 година и траеше 15 дена.

Примерокот на ова истражување ќе биде **намерен** (намерно ги избирам оние поединци кои според мое мислење најмногу ќе придонесат за истражувањето) **стратификуван** (единиците во примерокот ги поделив на слоеви (раководители, вработени, останати соработници и граѓани).

Во истражувањето беа вклучени сите раководители на одбраните одделенија со кои имав интервју од отворен тип и сите вработени и ненамерно одбрани граѓани кои што доброволно одговорија на online прашалникот.

Статистичка обработка и интерпретација на податоците

Податоците добиени со примената на истражувачките техники имаа неколку нивоа на обработка:

Најпрво сите добиени податоци се анализираа и класифицираа за секој правен субјект посебно и за граѓаните посебно, а потоа добиените податоци соодветно се споредуваа и генерализираа. Резултатите во овој магистерски труд се прикажани квалитативно и квантитативно.

Организација и тек на истражувањето

Истражувањето ги следеше општите методолошки постапки за научно истражувачка работа. Истражувањето просторно беше лоцирано во повеќе града во Република Македонија, и низ сите подрачни одделенија на ДЗС и ЦУК, се реализираа во однапред утврдена временска рамка која што траше од почетокот на март до крајот на март, и беше спроведено со мои сопствени средства. Податоците ги средував централизирано и компјутерски со помош на google forms и можностите што се нудат со помош на овие софтвери за анализа на податоци.

3. ПОИМ, ГЕНЕЗА И ПОСТАВЕНОСТ НА СИСТЕМОТ ЗА ЗАШТИТА И СПАСУВАЊЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

3.1. Поим и генеза

Безбедноста е поим кој е повеќе димензионален, но аспектиран и би се протолкувал како намалување на сите форми на насилство и закани, како и зачувување на клучните вредности, но и отстранување на сите активности и пропусти кои ги загрозуваат граѓаните, јавниот поредок, објектите или дадениот простор.³⁶

Луѓето заштитата и спасувањето на себе и на материјалните вредности, како активност им била присутна низ сите периоди од човечкото постоење. Уште од најраниот период човекот при заштитата и спасувањето развивал разни форми и облици. Човечкиот опстанок низ разните опасности од болести, глад, жед, вода, оган, напади од други луѓе го научиле човекот да се заштитува, себе си, семејството, имотот, својот дом и слично.

Природата на настанувањето, ширењето и дејствието на некои опасности била така што човекот не бил во состојба да се брани, туку бил принуден на еден дефанзивен однос кон нив (земјотреси, поплави, ветрови и сл), а оние што успевал да ги открива, настојувал да ги одбегне, да ги ублажи последиците или да го отстрани нивното дејство.

Човекот се штител со избегнување, се трудел да ги намалува опасностите, градел стратегии кои ќе го ублажат дејствието од природата, градел објекти кои што ќе го заштитат, иако тоа на почетокот било спонтанно, примитивно и индивидуално и некако успевал да се справува со помалите опасности. Низ тие борби ги запознавал опасностите, ги следел, стекнувал искуство и изнаоѓал мерки, средства и постапки за спротивставување и отстранување на последиците.

³⁶ Ѓорѓевиќ, О., Лексикон безбедности, Партизанска књига, Београд, 1986, стр.25

Опасностите, нивниот карактер и обемот на последиците кои ги предизвикувале тие, ја наметнале потребата за поврзување и организирање на луѓето заради успешна заштита и спасување. Градските сидови во стариот век служеле како воено средство и како ефикасно средство за управување на граѓанското население и нивна заштита.

Историјата на заштитата и спасувањето е многу долга и нејзините вистински почетоци тешко можат да се определат. Спонтаните и природните форми на организирање заштита и спасување се поврзуваат со гаснење на пожарите, настанати во шумата и населените места како и со отстранувањето на последиците од другите опасности.³⁷

Најголемите несреќи со кои човекот историски се среќавал се водата, огнот, епидемиите и војните. Затоа тој морал да се организира за да може да ги следи и да презема мерки за заштита и спасување.³⁸

Во периодот меѓу двете светски војни се остварува развој на цивилната заштита, а тој развој е поврзан со подготвување на сили и средства за заштита од опасности од воздух. За време на Втората светска војна, воздушните напади добивале огромни размери, а жртвите биле значително зголемени. Ова било причина, во периодот после втората светска војна да се изгради нов однос кон заштитата и спасувањето. Во периодот по Втората светска војна, до завршувањето на Студената војна, во деведесеттите години од претходниот век, силите на цивилната заштита станале основни сили за заштита и спасување, како во случај на воена состојба, така и во случај на природни непогоди и други несреќи во мир. Силите на цивилната заштита се подготвувале во мир, а нивното дејствување се приспособување на конкретните услови кои ги наметнуваат несреќите.³⁹

Поместувањето на процентуалниот однос на загубите на штета на цивилното население во периодот на Првата и Втората светска војна наметнала ултимативно барање за да се обрне внимание кон организираната заштита и спасување на

³⁷ Стаменковски А, Одбрана Заштита Спасување, нип гурѓа, Скопје, 1997г., стр. 15

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid, стр. 16

цивилното население и материјалните добра. Со анализа на современите и последните војни кои беа водени, се дошло до заклучок дека има потреба за организирана заштита. Ваквата состојба и потреба укажувале на следните работи:

Прво, цивилната одбрана, до ден денес и покрај долгата историја на постоење и дејствување, не губи од значење. Таа е актуелна и на нејзиното дејствување задолжително треба да се смета. Второ, заштитата и спасувањето, во идните војни, природните катастрофи и се повеќе актуелни глобални извори на загрозување ќе имаат се позначајно место. Оттука, модалитетите на современата заштита и спасување, отвараат огромни хоризонти за нови решенија како продукт на актуелните предизвици на новото време. Трето, цивилната одбрана е детерминирана со војната и страдањето на цивилите, нејзината функција од повеќе аспекти, на надминува политичката имплицитност и воената состојба, елементарните непогоди и техничко - технолошките несреќи според појавноста, не можат политички да се категоризираат, потребата за ваков вид на организирана заштита се бара во војна, но и многу пошироко од тоа.⁴⁰

Катастрофите кои се случуваат во мир, се почести и многу разорни отколку оние од воените разурнувања. Денеска природните катастрофи по број се најголеми, секојдневно луѓето се соочуваат со страдања предизвикани заради некоја природна непогода. За тоа допринос има, како прво демографската експлозија и концентрацијата на населението во урбаните агломерации, потоа техничко - технолошкиот развој и како последно експлоатацијата на новите енергенти и концентрацијата на опасните материи. Тоа создава поволни услови за масовни несреќи.⁴¹

Заштитата и спасувањето како потсистем на глобалниот општествен систем, за да оди во чекор со него, мора да ги следи неговите промени и да врши соодветни промени. Новото време бара нова стратегија и организација на заштитниот процес, особено од аспект на потребите на 21 век, со што и заштитата во класична смисла на зборот, се трансформира во продуктивна превенција. Заштитата и спасувањето

⁴⁰ Митревска М, Цивилна одбрана, Скопје, 2004, стр.10

⁴¹ Grupa autora, Suvremeni sustavi CO, Otvoreno sveuciliste, Zagreb, 1992g., стр.12

има посебно важна улога во општеството и претставува мерка на неговата социоекономска развиеност и благосостојба.⁴²

Животната средина се најде под влијание на енергија со голема разурнувачка моќ, застарена и нечиста технологија, густ и неконтролиран сообраќај, трка во наоружувањето, воени дејства, диверзантско – терористички активности и други влијанија, кои осетно ја нарушуваат рамнотежата во природата и го загрозуваат животот на луѓето.⁴³

Последниот период сведоци сме на бројни нуклеарни и хемиски несреќи, предизвикани сообраќајни несреќи и хаварии во железничкиот, патниот, воздушниот и водениот транспорт на опасни материи. Проблемите при транспортот и лоцирањето на опасни материи привлекуваат значајно внимание на јавното мислење. Уште поголемо е предупредувањето, што нашата земја претставува природно и вештачки високопрометна раскрсница на внатрешен, регионален и меѓународен сообраќај што секојдневно се одвива.

Многубројните сировини, нус-производите и финалните хемиски производи носат одреден ризик во подготвувањето, транспортот и истоварот, што претставува се поголема опасност и може да доведе до несогледиви и долгорочни последици по луѓето и животната средина.⁴⁴

Заради актуелноста на настаните во светот, навидум потенцирани се опасните материи, но не треба да се занемари и непредвидливото влијание на природните непогоди: земјотреси, лизгање на земјиште, поплави, снежни наноси, лавини, голомразици, град, суша и други несреќи: пожари, сообраќајни несреќи во патниот, железничкиот и во воздушниот сообраќај, несреќи во рудници, индустриски несреќи предизвикани од експлозии и други технички – технолошки причини, радиоактивни врнежи, прашина и талози, излевање нафта и нафтени деривати и други отровни

⁴² Салиу Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г., стр.17

⁴³ Ibid, стр.19

⁴⁴ Ibid,

хемикалии, експлозии на гасови, запаливи материи и други заразни материи кои би предизвикале масовни заразни заболувања.⁴⁵

3.2. Заокружување на правната уреденост за спречување на катастрофи во Република Македонија

Правната регулатива за справување со катастрофи во Република Македонија се одвива во неколку нивоа. Доказ дека од неминовно значење за опстанокот на државата и населението е уставната загарантираност за прогласување вонредна состојба во случај на катастрофа во државни размери.

Согласно чл.125 од Уставот на Република Македонија, со кој се дефинира кога настанува вонредна состојба и тој гласи: „Вонредна состојба настанува кога ќе настанат големи природни непогоди или епидемии. Постојењето на вонредна состојба на територијата на Република Македонија или нејзин дел го утврдува Собранието по предлог на Претседателот на Републиката, Владата или најмалку 30 пратеници. Одлуката со која се утврдува постоењето на вонредна состојба се донесува со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници и има важност најмногу 30 дена. Ако Собранието не може да се состане, одлуката за постоење вонредна состојба донесува Претседателот на Републиката и му ја поднесува на Собранието на потврдување штом тоа ќе е во можност да се состане“.⁴⁶

Согласно чл.126 од Уставот на Република Македонија е регулирано државното управување во случај на воена или вонредна состојба и тој гласи : „При постоење на воена или вонредна состојба Владата во согласност со Уставот и со закон донесува уредби со законска сила. Овластувањето на Владата да донесува

⁴⁵ Поделбата е преземена од Законот за заштита и спасување чл.2

⁴⁶ Устав на Република Македонија

уредби со законска сила трае до завршувањето на воената или вонредната состојба, за што одлучува Собранието".⁴⁷

Согласно чл.127 од Уставот на Република Македонија ја објаснува улогата на Претседателот и тој гласи: „За време на воена состојба, ако Собранието не може да се состане, Претседателот на Републиката може да ја именува и разрешува Владата и да именува и разрешува функционери чиј избор е во надлежност на Собранието“.⁴⁸

Согласно со чл.128 од Уставот на Република Македонија се утврдува дека мандатот на Претседателот на Републиката, на Владата, на судиите на Уставниот суд и на членовите на Републичкиот судски совет се продолжува за време на траење на воената или вонредната состојба.“⁴⁹

Освен со Уставот на Република Македонија, превенцијата и справувањето со катастрофи се регулира и со :

- Закон за заштита и спасување
- Закон за управување со кризи
- Закон за одбрана
- Закон за пожарникарство
- и други закони.

Освен што со Уставот на РМ се гарантира превенцијата за заштита и спасување и законот за заштита и спасување, постојат и други стратешки документи со кои се гарантира превенцијата и справувањето со катастрофите, тоа се:

1. Национална стратегија за заштита и спасување

2. Методологија за содржината и начинот на проценување на опасностите и планирање на заштитата и спасувањето. (Службен весник на Република Македонија бр. 76/06г.)

⁴⁷ Устав на Република Македонија

⁴⁸ Ibid,

⁴⁹ Ibid.

3. Републички план за заштита и спасување - доверлив какактер. Донесен на 11.03.2009 година на седница на Владата на Р.Македонија.

4.Процена на загрозеност на Република Македонија од природни и други несреќи. (Службен весник на Република Македонија бр. 117/10г.)

Донесени подзаконски акти и уредби има повеќе, со цел да би се уредиле спроведувањето на мерките за заштита и спасување кои што се споменети во Националната стратегија за заштита и спасување.

3.2.1. Закон за заштита и спасување

Со овој закон се уредува системот за заштита и спасување на луѓето, животната средина, материјалните добра, природните богатства, животинскиот и растителниот свет и културното наследство од природни непогоди и други несреќи во мир, вонредна состојба и воена состојба во Република Македонија.⁵⁰

Согласно со чл.3 од Законот за заштита и спасување кој гласи: „Заштитата и спасувањето во Републиката се организира како единствен систем за откривање и спречување на настанувањето и отстранување на последиците од настанатите природни непогоди и други несреќи и давање помош во мир, вонредна состојба и воена состојба. Заштитата и спасувањето претставува поврзан процес за планирање, програмирање, организирање, раководење, командување, координирање, спроведување, финансирање и надзор за навремена и ефикасна превенција како и подготвување, дејствување и отстранување на причините и последиците од природните непогоди и други несреќи“.⁵¹

Заштитата и спасувањето во Република Македонија ги организираат државните органи, органите на државната управа, органите на локалната самоуправа, јавните претпријатија, јавните установи и служби, трговски друштва,

⁵⁰ Закон за заштита и спасување на Република Македонија, чл.1 Службен весник на Р.М. бр.93/12 пречистен текст, чл.1

⁵¹ Ibid, чл.3

здруженија на граѓани, граѓаните и силите за заштита и спасување, на начин уреден со закон, прописи, донесени врз основа на Законот за заштита и спасување на РМ, како и со нормативите, стандардите и правилата на техничката практика.⁵²

Предизвикот на нашето општество е уште поголем ако се земат во предвид климатските промени и можните опасности од природни непогоди и други несреќи, бидејќи државата треба да има функционален систем за заштита и спасување, начини и форми за ублажување, спречување, известување и набљудување, откривање и следење на состојбите за можните опасности и давање упатства за заштита и спасување и помош.⁵³

3.3. Систем за заштита и спасување на Република Македонија

*„Безбедноста на цивилите е врховен
закон“*

Thomas Hobbes, DE CIVE.

Во нашето опкружување системите веќе стануваат се покомплексни од што се биле претходно. Како резултат на постоењето на интеракција помеѓу повеќе извори, така на денешните т.е модерните системи им се наметнува и поголема комплексност, бидејќи анализите покажуваат дека веќе не може еден систем да се базира на традиционалните пристапи, туку мора во себе да се вметнуваат компоненти кои што се производ на ова модерно време и само така може да се развива еден систем кој што ќе даде резултати кои што можат да одговорат на сите идни предизвици и ризици.

За да може да се сфати суштината на системите, механизмите, нивната структура и функционирање и интеракции, потребно е да се разјаснат основните поими сврзани за системите.

⁵² Закон за заштита и спасување на Република Македонија, чл.4, Службен весник на РМ бр.36/04

⁵³ Ibid, чл.5

Општата теорија за системите поаѓа од претпоставката дека природата и општеството т.е светот како целина, се состои од мноштво хетерогени елементи кои егзистираат меѓу себе поврзано и претставуваат определени целини кои може да се наречат множества.⁵⁴

Тоа значи дека системите претставуваат множества на елементи што се наоѓаат во интеракција т.е множества што имаат определени својства какви што немаат, односно какви што не мора да имаат нивните составни елементи.⁵⁵ Па оттука ако можеме да се обидеме да го дефинираме системот за заштита и спасување, ќе речеме дека тој е составен од повеќе делови кои што прават една структурална и функционална композиција, и сите тие претставуваат носители (учесници) во системот на заштитата и спасувањето, со многу интеракции помеѓу себе.

Државите во светот без разлика на своето внатрешно уредување, степенот на нивниот општествен развој, имаат за задача да одговорат на сите видови на загрозувања, заради тоа и градат системи за заштита и спасување. При моделирањето на еден систем за безбедност, се поаѓа од можните извори на загрозување, средствата потребни за заштита, човечките ресурси, светските искуства од областа за заштитата и спасувањето. Така да, како еден од основните проблеми во изградба на еден систем е проблемот на анализата и управувањето со ризикот што всушност го прави мултидисциплинарен проблем.

За развојот на систем за заштита и спасување влијаат повеќе фактори и тоа:

- зачестеноста, видот и интензитетот на природните непогоди и несреќи;
- наднационалниот карактер на дејството на природните непогоди;
- добрата заштита со која се намалува бројот на човечките жртви и висината на материјалните штети;

⁵⁴ Гоцевски.Т, Основи на системот на национална безбедност-4то дополнето и изменето издание, - Скопје, Филозофски факултет, 2006г., стр.14.

⁵⁵ Ibid,

- добрата организациска и функционална подготвеност на сите елементи на заштитата, со што се постигнува подобра безбедност од други видови загрозување;
- Добрата организациска и функционална поставеност на силите со што се овозможува ефикасна заштита и спасување на луѓето и материјалните добра, во услови на мир и во услови на војна.⁵⁶

Системот за заштита и спасување во Републиката согласно Законот за заштита и спасување се остварува преку:

- набљудување, откривање, следење и проучување на можните опасности;
- природните непогоди и други несреќи;
- преземање мерки за превенција за ублажување и спречување на настанување на можните опасности;
- известување и предупредување за можните опасности и давање упатства за заштита, спасување и помош преку единствениот систем за известување;
- обука, тренинг и вежби за оспособување за заштита, спасување и помош;
- организирање на силите за заштита и спасување и воспоставување и одржување на другите форми на подготвеност за заштита, спасување и помош;
- самозаштита, самопомош и заемна помош;
- мобилизација и активирање на силите и средствата за заштита и спасување;
- одредување и спроведување на заштитните мерки;
- спасување и помош;

⁵⁶ Митревска М., Цивилна одбрана, Скопје, 2004 година, стр.18

- отстранување на последиците од природните непогоди, и други несреќи, до обезбедување на основните услови за живот;
- надзор на спроведувањето на заштитата и спасувањето;
- давање помош на подрачјата кои претрпеле штети од поголеми размери од природните непогоди и други несреќи;
- давање помош на други држави кои претрпеле штети од поголеми размери од природните непогоди и други несреќи, а кои искажале потреба за тоа;
- примање помош од други држави;
- идентификација и процена на опасностите
- водење база на податоци на сите извори на ризици и опасностите од природните непогоди и други несреќи и
- изработка на процена на загрозеност од природни непогоди и други несреќи и планови за заштита и спасување и ажурирање на истите.⁵⁷

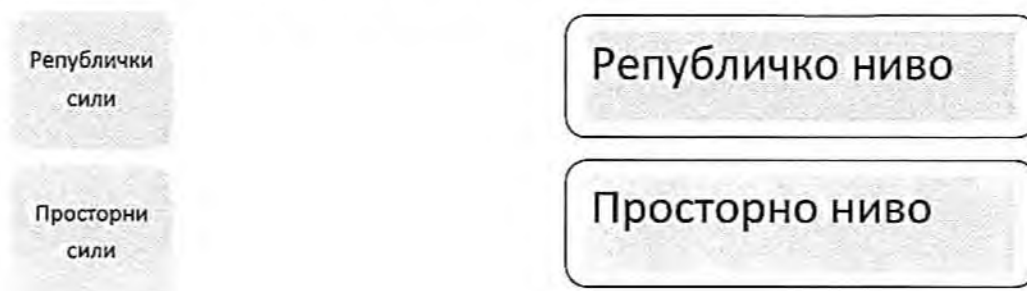
3.4.Организациска поставеност на силите за заштита и спасување на Република Македонија

Силите за заштита и спасување на Република Македонија се делат на : Републички сили и просторни сили.

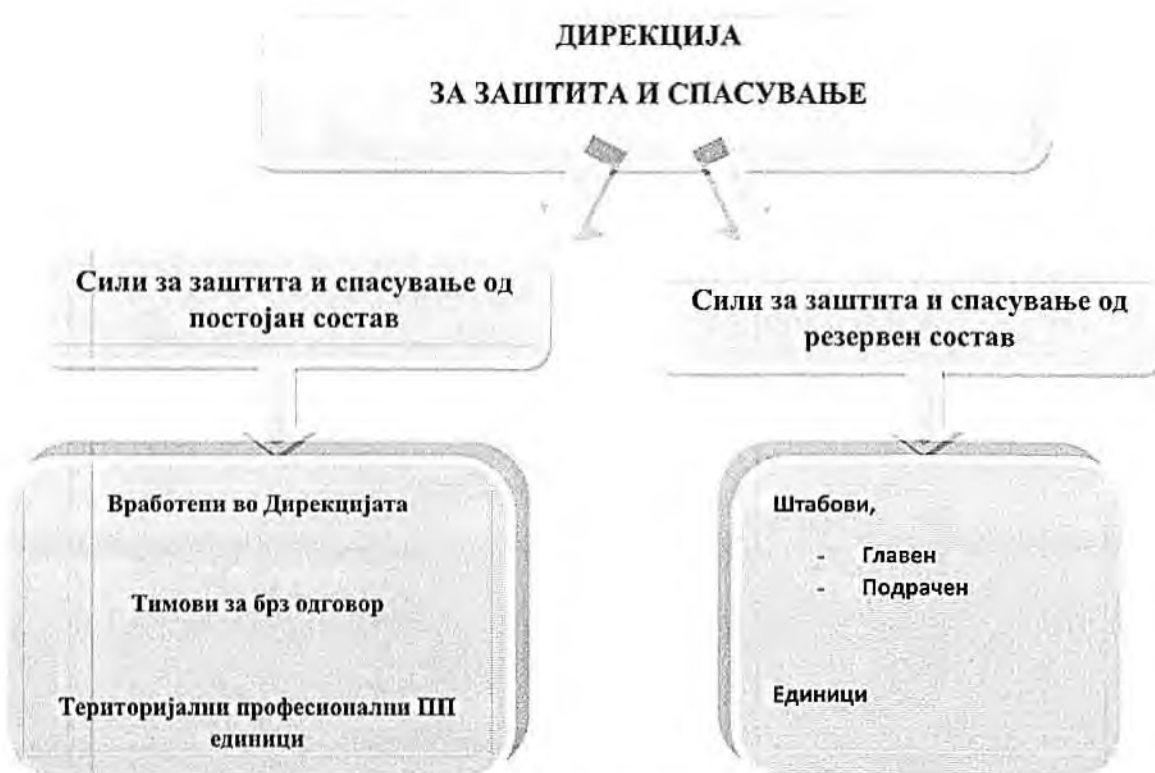
Републичките сили се формирани за дејствување во следните општини: Берово, Битола, Валандово, Велес, Винаца, Гевгелија, Гостивар, Дебар, Делчево, Демир Хисар, Кавадарци, Кичево, Кочани, Кратово, Крива Паланка, Крушево, Македонски Брод, Неготино, Охрид, Прилеп, Пробиштип, Радовиш, Ресен, Свети Николе, Струга, Струмица, Тетово, Штип и Градот Скопје. Овие сили ги формира Република Македонија.

⁵⁷ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г., стр.25

Просторните сили: се формираат за дејствување на подрачјето на општините, а ги формираат единиците на локалната самоуправа, трговските друштва, јавните претпријатија, установи и служби.⁵⁸

Слика бр.3.4.1: Организациона поставеност на силите за заштита и спасување на републичко ниво од постојан и резервен состав.⁵⁹

⁵⁸ Закон за заштита и спасување, сили за заштита и спасување.

⁵⁹ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г, стр.72

Дирекцијата за заштита и спасување се состои од :

1. Штабови

- Главен штаб за заштита (командант, директор на Дирекцијата и членови експерти по областа, кои што ги именува Владата по предлог на директорот).
- Подрачен штаб за заштита и спасување (командант, Раководител на Подрачното одделение и членови експерти по областа ги именува директорот по предлог на раководителот на ПО).⁶⁰

2. Единици:

- Единици за Прва медицинска помош, Противпожарна заштита, Спасување од урнатини, Расчистување од урнатини, Заштита и спасување од поплави, РХБ заштита, Заштита од НУС, Згрижување на загрошено и настрадано население, Заштита на животни производи од животинско потекло, Заштита на растенија и производи од растително потекло, Логистичка поддршка и единица за асанација на терен.⁶¹

⁶⁰ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г, стр.73

⁶¹ Ibid.

Слика: 3.4.2. Организациона поставеност на силите за заштита и спасување на републичко ниво од постојан и резервен состав.⁶²

⁶² Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г, стр.74

3.4.1. Организациони единици на силите за заштита и спасување

Специјализирани единици во Републичките сили за заштита и спасување

Специјализирани единици во **републичките сили** за заштита и спасување се формираат во големина на одделение, вод и чета, а служат за:

- Прва медицинска помош
- Згрижување на настрадано и загрозувано население
- Радиолошка, хемиска и биолошка деконтаминација
- Спасување од урнатини
- Извидување
- Расчистување урнатини
- Спасување од високи објекти
- Заштита и спасување од поплави
- Заштита и спасување од пожари
- Заштита од неексплодирани убојни и експлодирани средства
- Заштита и спасување на животни и производи од животинско потекло
- Заштита и спасување на растенија и производи од растително потекло
- Логистичка поддршка
- Асанација на терен.⁶³

Специјализирани единици во **просторните сили** за заштита и спасување се формираат во големина на одделение, вод и чета (освен специјализираните единици кои ги имаат трговските друштва, јавните претпријатија, установи и служби кои се во големина на екипа, одделение и вод), а специјализираните единици во просторните сили за заштита и спасување служат за:

- Прва медицинска помош
- Противпожарна заштита
- Спасување од поплави

⁶³ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија. Скопје, 2011г,стр.75

- Радиолошко, хемиска и биолошка деконтаминација
- Комунални работи
- Заштита и спасување на животни и производи од животинско потекло
- Заштита и спасување на растенија и производи од растително потекло
- Извидување на терен
- Асанација на теренот.⁶⁴

Универзални единици во просторните сили за заштита и спасување

Универзалните единици во просторните сили за заштита и спасување се формираат од страна на трговските друштва, јавните претпријатија, установи и служби кои немаат специјализирани единици, а имаат потреба од заштита и спасување на населението и материјалните добра, тие се формираат во големина на еден вод, а истите се опремуваат и оспособуваат за давање на :

- Прва медицинска помош
- Гаснење помали и почетни пожари
- Спасување загрозени и затрупани лица во плитки урнатини
- Учество во засолнување
- Евакуација и згрижување на населението.⁶⁵

Тимови за брз одговор на републичко ниво

Во Дирекцијата за заштита и спасување тимовите за брз одговор се со постојан состав и се формирани на републичко ниво, обично се од 5-15 лица во зависност од специјалноста и тежината на задачата и служат за следните специјалности:

- Прва медицинска помош
- Заштита и спасување од пожари
- Заштита и спасување од поплави

⁶⁴ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г,стр.75

⁶⁵ Ibid, стр.76

- Заштита и спасување од вода
- Заштита и спасување од хемиски несреќи
- Заштита од неексплодирани убојни и експлодирани средства
- Спасување од урнатини
- Спасување од високи објекти
- Спасување на планина
- Спасување од рударски несреќи
- Згрижување на загрошено и настрадано население.⁶⁶

При случување на некоја катастрофа од техничка природа или природни непогоди силите за заштита и спасување дејствуваат како единствен систем на заштита и спасувањето во Република Македонија. Просторните сили се употребуваат при случување на некоја непогода во рамките на општината, додека доколку постои потреба од поголема ангажираност на луѓе и средства, тогаш по барање на Градоначалникот на Општината, се вклучуваат и Републичките сили за заштита и спасување кои што исто така се користат и за укажување на помош во странство кога такво нешто ќе биде побарано од нив.

Кога се ангажираат силите за заштита и спасување се користи моделот на постапност, во кој што најпрвин има реакција од силите на сопственикот, па потоа општините и градот Скопје, па Републиката и меѓународната зедница се вклучува на крај, доколку самата држава нема капацитети да ефикасно и успешно ги извршат задачите, кои што би произлегле од било кој вид на криза.

⁶⁶ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г,стр.76

Модел на постапност

3.4.2. Одделение за специјализирани услуги со воздухоплови при Дирекцијата за заштита и спасување

Одделението за специјализирани услуги со воздухоплови при Дирекцијата за заштита и спасување имаа активна улога при локализирање или сузбивање на пожари заедно со пожарникарските тимови кои дејствуваат од земја, што значи тие гасат пожари на непристапни терени за пожарникарските возила или некој друг вид на техника, и претежно се инволвирани кога пожарите ќе земат поголем замав и ќе се шират брзо на поголема територија. Ова одделение е под належност на Дирекцијата за заштита и спасување и само со одлуката на директорот на Дирекцијата се активираат во извршувањето на своите задачи.

Персоналот при одделението за специјализирани услуги со воздухоплови при Дирекцијата за заштита и спасување во текот на целата година и тоа посебно пред периодот на зголемените ризици од пожар, вршат континуирана обука, се со цел да поефикасно спроведување на своите задачи, вршат извидување на езера од каде што би требало да црпат вода при гаснењето, ја увежбуваат својата

прецизност на разни реони како што се планински, ридски или рамничарски реон, меѓу другото го имаат унапредено и системот за полнење на авионите со вода од платформа, за да тоа биде непречено и со многу поголема брзина на полнење, се со цел за успешно и навремено извршување на зададените задачи и успешно санирање на опожарените површини.

3.4.3. Територијални противпожарни единици

Како многу битен сегмент во системот за заштита и спасување во Република Македонија е пожарникарските единици.

Улогата и активностите кои што ги преземаат територијалните противпожарни единици јасно се дефинирани во Законот за пожарникарство, а тоа се : гаснење на пожари, спасување на животот на граѓаните и заштита на имотот загрозени од пожари и експлозии, укажување на техничка помош при незгоди и опасни ситуации, како и извршување на други работи при несреќи и непогоди. Овие единици можат да вршат и определени непрофитабилни услуги заради подобрување на нивната техничка опременост и услови за работа, кои не смеат да го оневозможуваат или попречуваат извршувањето на функциите кои што се погоре наведени.⁶⁷

Овакви Територијални противпожарни единици има формирано во Градот Скопје и општините: Битола, Велес, Гевгелија, Гостивар, Кочани, Куманово, Охрид, Прилеп, Струмица, Тетово, Штип, Ресен, Кавадарци, Валандово, Дебар, Берово, Виница, Делчево, Крива Паланка, Кратово, Струга, Кичево, Крушево, Македонски Брод, Радовиш, Свети Николе, Пробиштип, Демир Хисар и Неготино, а исти такви единици можат да се формираат и општини кои што се оддалечени од општините кои што веќе горе се набројани.⁶⁸

⁶⁷ Законот за пожарникарство чл.5 (Службен весник на РМ, бр.67/04 од 04.10.2004г.) – пристапено на ден 10.02.2016 година.

⁶⁸ Ibid,

Територијалните противпожарни единици на градот Скопје и општините : Битола, Куманово, Тетово, Прилеп, Велес, Кавадарци, Гевгелија, Струмица, Кичево, Охрид, Кочани, Штип и Гостивар, поради оперативно делување при гаснењето на големи пожари на целата територија на Република Македонија, се во обврска да дејствуваат и како Републички противпожарни единици.⁶⁹

3.5. Заедница на Единиците на локална самоуправа (ЗЕЛС)

За реализација на уставно загарантираните демократски принципи и локалната самоуправа како темелна вредност на Уставот на Република, самите процеси претставуваат предизвик за голема заложба за реализација на зададените вредности до степен на национален консензус и создавање амбиент за истото. Со процесот на децентрализација во Република Македонија се отвори простор за тие процеси, каде што видно влијаеше врз развивањето на свеста кај луѓето за значението на индивидуалните, на локалните вредности, исто како и на националните вредности, што значи развивање на свеста до највисокот ниво.

Непрофитна организација и единствена национална асоцијација в која на доброволна основа членуваат сите општини и градот Скопје, како посебна единица на локалната самоуправа е заедницата на Единиците на локалната самоуправа. Основана е на 26.04.1972 година, во 1995 година е реконструирана кога воедно е донесен и Законот за локална самоуправа, а од 1990 до 1996 година ЗЕЛС се залагал, давал подршка и била активна со свое учество во унапредувањето на општините.

На 28.06.2013 година во најновиот пречистен текст во чл.1 со статутот се утврдиле: основањето, целите, задачите, организацијата и финансирањето на здружението на општините ЗЕЛС во согласност со Уставот на Република Македонија, Законот за локална самоуправа и Законот за здруженија на граѓани и фондации. Во чл.2 таа се издвојува како посебна единица на локалната самоуправа

⁶⁹ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г,стр.94

во која се здружуваат доброволно и на рамноправна основа заради заштита и унапредување на заедничките интереси. Таа се формира врз основа на чл.15 од Законот за Локална самоуправа (Службен весник на РМ, бр.5/02) и чл.2 од Законот за здруженија и граѓани и фондации (Службен весник на РМ, бр.31/98). Во чл.6 точно се утврдени кои се целите, задачите на здружените, во чл.7 кои се активностите кои што треба да ги превзема се со цел да за развој на локалната демократија и за успешно спроведување на децентрализацијата, со кое нешто таа има активен придонес и во залагањето за влез на нашата држава во НАТО и во Европската Унија. Таа ги обединува сите Општини во Република Македонија и градот Скопје како членки на здружението. ЗЕЛС изнаоѓа механизми за активно вклучување на сите интелектуални и технички капацитети на општините, со тоа што во сите сфери на децентрализацијата формира свои комисиии.⁷⁰

ЗЕЛС е претставник на единиците на локалната самоуправа, кој што е единствен по својата посветеноста за градење силен систем по мерка на граѓаните, со членки кои што се ефикасни, успешни, со рамномерен степен на развој и финансиски независни. Ги застапува единиците на локалната самоуправа пред Владата на Република Македонија и институциите на ЕУ и други меѓународни тела, со сопствен систем за брзо детектирање, таргетирање, разрешување и реагирање за решавање на проблемите кои што се јавуваат во единиците на локалната самоуправа, што значи таа е во постојана координација помеѓу сите свои органи и тела и другите институции. ЗЕЛС исто така работи во согласност и со Законот за заштита и спасување на Република Македонија. Таа како членка на повеќе меѓународни асоцијации, конгреси, дејствува и на меѓународно ниво и придонесува за развој на локалната демократија и се залага за влез на нашата држава во НАТО и ЕУ. Со помош на ЗЕЛС општинските администрации се обучени за изработка на апликации и проекти кои што се потребни за добивање средства од ИПА- фондовите,

⁷⁰ Заедница на единиците на локалната самоуправа на РМ, <http://www.zels.org.mk/> (пристапено на 09.02.2016 година).

и истите се учесници во телата кои ги утврдуваат критериумите за распределба на паричните средства кои што ги добиваат од горе наведените фондови.⁷¹

3.5.1. Надлежности на единиците на локалната самоуправа

Во Националната стратегија за заштита и спасување која Собранието на Република Македонија на предлог на Владата на РМ за период од 5 години, како дел од неа се и надлежностите на единиците на локалната самоуправа, што значи учествуваат и во планирањето и подготвувањето активности за спроведување мерки за заштита и спасување, во утврдувањето на стратешките среднорочни цели, во истражувачко-нормативните и развојни проекти и во организирањето дејствија, активности и постапки од превентивен и оперативен карактер кои ги спроведуваат сите органи т.е субјекти кои што се инволвирани во системот за заштита и спасување во Република Македонија. Заради организирано спроведување на заштитата и спасувањето, сите учесници во системот донесуваат План за заштита и спасување од природни непогоди и други несреќи т.е Советот на општината.

Надлежности на Советот на единиците на локалната самоуправа се:

- Одлучува за воспоставување на потребната организација за заштита и спасување и за спроведување на мерките за заштита и спасување;
- Донесува одлука за формирање просторни сили за заштита и спасување;
- Заради отстранување на последиците од настанатите природни непогоди и други несреќи, ги утврдува обврските на јавните претпријатија, установи и служби од локален карактер кои тие ги основале;
- Гаснење на пожари и спасување луѓе и имот при сообраќајни, техничко-технолошки и други несреќи;

⁷¹ Заедница на единиците на локалната самоуправа на РМ, <http://www.zels.org.mk/> (пристапено на 09.02.2016 година).

- Расчистување на локални патишта, улиците и другите инфраструктурни објекти во случај на непроодност поради врнежи од снег, наноси од снег, голомразица, наноси од земја предизвикани од силни врнежи, одрони, лизгање на земјиштето и друго;
- Укажување на прва помош во случај на појава на зголемен број на заболени и повредени и спречување на ширењето на заразните болести;
- Заштита на животните и растенијата во случај на појава на болести, штетници и други природни непогоди;
- Јас следи подготвеноста на единицата на локалната самоуправа за заштита и спасување;
- Одлучува за висината на средствата потребни за заштита и спасување од буџетот на единицата на локалната самоуправа;
- Одлучува за висината на средствата од буџетот на единицата на локалната самоуправа за надомест на штета од природни непогоди и други несреќи;
- Одлучува за распределба на хуманитарна помош наменета за настраданото население во единиците на локалната самоуправа.⁷²

Надлежности на Градоначалникот на единицата на локалната самоуправа се:

- Го предлага планот за заштита и спасување;
- Јас следи состојбата во врска со реализацијата на донесените одлуки од Советот на единицата на локалната самоуправа за спречување на настанувањето и за отстранувањето на последиците од природните непогоди и други несреќи;
- Одговорен е за подготвеноста на силите за заштита и спасување кои единиците на локалната самоуправа ги формирала;
- Одлучува за ангажирање на силите за заштита и спасување кои единицата на локалната самоуправа ги формирала;

⁷² Закон за заштита и спасување на РМ (службен весник на РМ, бр.86/08 од 14.07.2008г.)

- Раководи и ги координира активностите за заштита и спасување што ги спроведува единицата на локалната самоуправа до активирање на подрачните штабови;
- Го следи остварувањето на акциите за расчистување на локални патишта, улиците и другите инфраструктурни објекти во случај на настанување природни непогоди или/и други несреќи на подрачјето на единицата на локалната самоуправа;
- Бара помош во ангажирањето на просторните сили за заштита и спасување, формирани кај правните лица од подрачјето на единицата на локалната самоуправа;
- Во услови кога со силите за заштита и спасување од т.4 на овој член, не можат да се отстранат последиците од природните непогоди и други несреќи, бара ангажирање на републички сили за заштита и спасување.⁷³

Единиците на локалната самоуправа имаат обврска за формирање на просторните сили за заштита и спасување кои што би дејствувале на подрачјето на општината и нивната задача е да во услови на настанати природни непогоди и други несреќи во заштитата и спасувањето, но доколку самите не можат да ги отстранат последиците од истите, по барање на Градоначалникот на општината, а со одлука на директорот на Дирекцијата за заштита и спасување се употребуваат и републичките сили.

Единиците на локалната самоуправа имаат обврска да ја предвидат, планираат организацијата на спроведувањето на мерките за заштита и спасување и да спроведат мерки кои што се во функција на превенцијата, преземаат мерки и активности во случај на непосредна опасност, мерки за отстранување на последиците и формираат комисии за процена и утврдување на висината на штетата која настанала од природните непогоди и други несреќи, имаат обврска да градат јавни засолништа кои што ќе ги задоволат потребните капацитети за згрижување на луѓето, културното наследство и други материјални добра.

⁷³ Заедница на единиците на локалната самоуправа на РМ, <http://www.zels.org.mk/> (пристапено на 09.02.2016 година)

Континуирано остваруваат средби со Дирекцијата за заштита и спасување заради почитување на одредбите од Законот за заштита и спасување, донесување на плански документи околу формирањето на тимовите за брз одговор, тие средби најчесто се помеѓу подрачните одделенија на Дирекцијата за заштита и спасување каде што се наоѓаат, со сето ова истите придонесуваат за зајакнување на целиот систем на заштита и спасување во Република Македонија.⁷⁴

Од сето ова погоре наведено произлегуваат и сите обврски и надлежности што ги има локалната самоуправа кои што се и во согласност со одредбите на чл.34 од Законот за заштита и спасување (Службен весник на РМ, бр.36/04, 49/04, 86/08, 124/10 и 18/11).

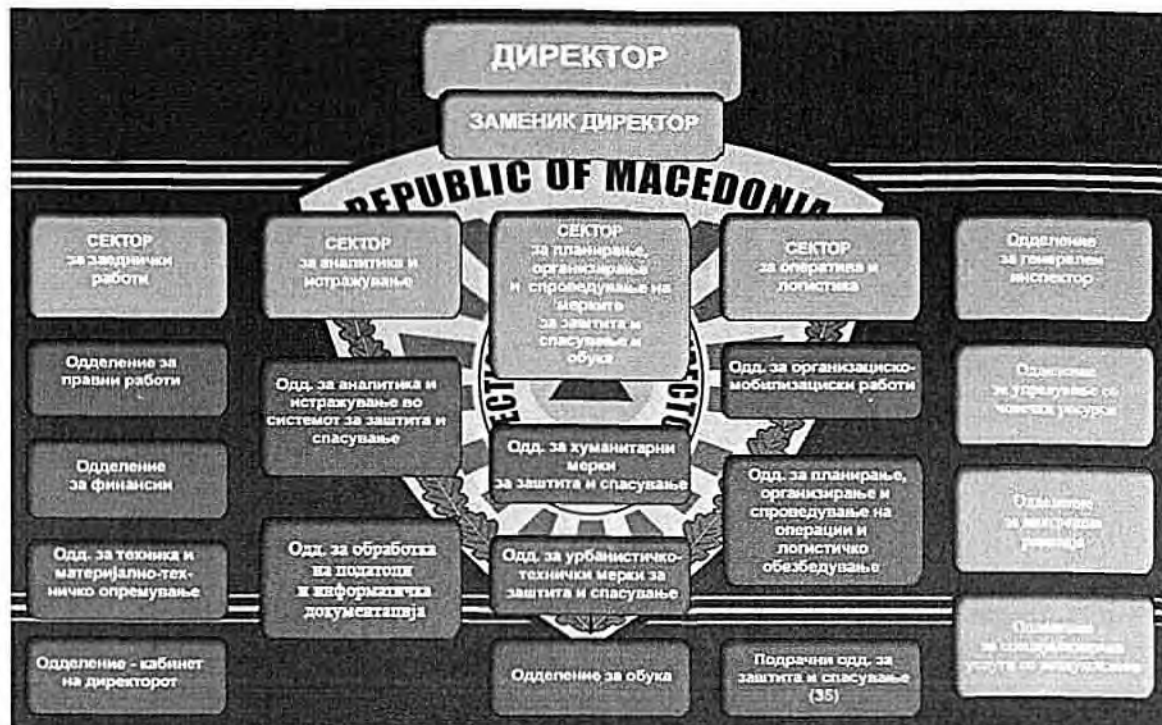
3.6. Дирекцијата за заштита и спасување

Со спојување на цивилната заштита на Министерството за одбрана и инспекцијата за заштита од пожари од Министерството за внатрешни работи е создадена Дирекцијата за заштита и спасување која што е релативно нов субјект на државната управа. Дирекцијата за заштита и спасување е самостоен орган на државната управа со својство на правно лице која се формирало со Законот за заштита и спасување донесен во 2004 година и кој се применува од 1 јануари 2005 година. Седиштето на Дирекцијата за заштита и спасување е во Скопје и има надлежности над целата територија на државата, а со цел за поефикасно и поажурно извршување на своите законски надлежности и овластувања се организираат и има 35 подрачни организациони единици за заштита и спасување во својата структура.⁷⁵

⁷⁴ Заедница на единиците на локалната самоуправа на РМ, <http://www.zels.org.mk/> (пристапено на 09.02.2016 година)

⁷⁵ Дирекција за заштита и спасување <http://www.dzs.gov.mk/> - пристапено на 10.02.2016 година.

Слика бр.3.6.1. Организациона поставеност на ДЗС

3.6.1. Улогата на Дирекцијата за заштита и спасување

Дирекцијата за заштита и спасување ја има следната улога:

- Добивање и проверување на податоците за несреќата;
- Ангажирање на субјектите за спроведување на горе споменатите активности;
- Мобилизација и ангажирање на соодветни републички сили за заштита и спасување за успешно и ефикасно отстранување на опасностите за населението и материјалните добра и справување со настанатите последици (откривање, извлекување и прва медицинска помош на повредените, згрижување на загрозените и настраданите и обезбедување основни услови за живот, погреб на умрените лица, асанација на теренот и слично);

- Координација и раководење со ангажираните субјекти и со силите вклучени во интервенцијата;
- Обработка на статистички податоци;
- Контакт со медиумите;
- Активирање на планот за заштита и спасување;
- (податоци за лицата и телефонските броеви кои се приложени како експерти во соодветната област);
- Следење на активностите околу отстранување на опасностите и справување со последиците предизвикани од радиолошка, хемиска и биолошка несреќа;
- Следење на настанот и;
- Анализа на ситуацијата и изработка на извештај.⁷⁶

3.6.2. Инспекциски надзор на Дирекцијата за заштита и спасување

Дирекцијата за заштита и спасување е таа што е одговорна и го врши инспекцискиот надзор. Во постапувањето на инспекциските служби се применува Законот за инспекциски надзор, Законот за прекршоци и за општа Управна постапка.

Инспекциската служба во Дирекцијата за заштита и спасување е организирана како посебна организациска единица – Одделение за Генерален инспектор, со кој што раководи генерален инспектор со свои два помошника, а во самата структура се вработени 40 инспектори за заштита и спасување распоредени во подрачните организациски единици на Дирекцијата низ територијата на Република Македонија.⁷⁷

Одделението како своја основна задача има вршење надзор со помош на правилната примена на горе наведените законски одредби. Надзорот се врши во

⁷⁶ Стандардни оперативни процедури за мерките за заштита и спасување ги донесува и потпишува Директорот на Дирекцијата за заштита и спасување.

⁷⁷ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г, стр.151

државните органи, јавните претпријатија, трговските друштва, јавните установи, единиците на локалната самоуправа, здруженија на граѓани, невладините и хумантираните организации и други организации од доброволна или договорна основа.

Во согласност со законот заради отстранување на утврдени неправилности, инспекторот му укажува на утврдените недостатоци, определува рок за нивно отстранување, му наредува да превземе соодветни мерки и активности или да му поднесе барање за поведување на прекршочна постапка. Самиот инспекторат врши едукација на самите субјекти, која што е пропишана со форма и содржина од страна на Дирекцијата за заштита и и спасување.

Согласно Законот за инспекторат, доколку инспекторот утврди дека во употреба се наоѓаат уреди, направи, технички средства, инсталации и средства за заштита и спасување кои не одговараат на важечките стандарди, со решение ќе нареди забрана на нивна употреба и нивно отстранување.⁷⁸

Со оглед на тоа дека заштитата и спасувањето опфаќа широк опсег на делување при спроведувањето на надлежностите имаме сериозни проблеми во спроведувањето на Законот за заштита и складирање на запаливи течности и гасови, каде што се појавува позитивен судир на надлежностите со Министерството за внатрешни работа, така што кај правните субјекти кои се засегнати со оваа проблематика, предизвикува забуна. Истото се случува и со надлежностите на заштита од пожари со Законот за безбедност и здравје при работа.⁷⁹

3.6.3. Меѓународни договори за заем на помош при катастрофи

Во услови кога бројот на катастрофи на глобално ниво расте, а последиците од катастрофите зад себе оставаат човечки жртви и огромни материјални штети,

⁷⁸ Давидоски.А.П., Збирка на прописи за заштита и спасување со коментар, Нико медиа, Скопје, 2012, чл.141-г, стр.148

⁷⁹ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г,стр.152

соработката меѓу државите веќе не само што е потребна, туку таа станува неопходна. Во таа смисла, поврзувањето на државите денес се одвива на неколку нивоа и преку широк спектар активности. Поради тоа, Република Македонија има воспоставено унифицирана рамка (договор) според која се здружува на меѓународната сцена со одредени актери, било тоа да е на билатерални или мултиратерално ниво.⁸⁰

Така, Македонија, при склучувањето на одреден договор за меѓународна соработка со одредена држава, го склучува договорот убедена во нужноста на меѓународната соработка, имајќи ја во предвид улогата на Обединетите нации, како и на другите меѓународни организации во спречување, односно намалување на последиците од „природните непогоди“⁸¹ и „други несреќи“.⁸²

Склучувањето на договор за меѓународната соработка и превенција и спречување катастрофи мора да се базира на Конвенцијата на Обединетите нации за прекугранично влијание на индустриските несреќи, потпишана во Хелсинки на 17.03.1992 година.

Од особена важност при склучувањето на меѓународните договори за превенција и справување со катастрофи е државите да ги имаат предвид сите ризици кои придонесуваат за настанување катастрофи и други големи несреќи. Исто така, при склучувањето такви договори треба да се испита дали размената на научни, технички и други информации на полето на превенција од катастрофи е од заеднички интерес за двете или повеќето држави.⁸³

⁸⁰ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г, стр.157

⁸¹ Согласно Законот за заштита и спасување на Р.М. „природни непогоди“ се настани предизвикани од неконтролирано дејство на природните сили кои го загрозуваат животот и здравјето на луѓето и животните и предизвикуваат штети на имотот, културното наследство и животната средина (земјотрес, поплави, лизгање на земјиште, снежни лавини, наноси, луњи, уривање на високи брани и насипи, суша, атмосферски и други непогоди).

⁸² Согласно Законот за заштита и спасување на Р.М. „несреќи“.

⁸³ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г,стр.158

3.6.4. Предмет на меѓународен договор за превенција и справување со катастрофи

При склучувањето на меѓународни договори за превенција и спречување на катастрофи, кај засегнатите држави како главен предмет на договорот ја имаат регулацијата на рамките на условите на соработка во заштитата од катастрофите, како и тоа под кои услови ќе биде укажана доброволната помош :

- Планирање и превземање мерки за заштита од поплави, земјотреси, пожари, еколошки загадувања, пловни несреќи, радиолошки опасности и други катастрофи кои би можеле да имаат влијание на територијата од едната и од другата страна на државната граница.
- Меѓусебно известување за опасностите и последиците од катастрофите.
- Меѓусебна помош при заштита, спасување и отстранување на последиците од катастрофите.
- Соработка при обучување и оспособување на припадниците на единиците за противпожарна заштита и другите припадници на спасувачки екипи и експерти за заштита и спасување преку информативни состаноци, курсеви, обука, семинари и други форми, со што се организираат и спроведуваат зеднички вежби за заштита и спасување.
- Размена на научни и технички податоци и други документи важни за заштита и катастрофи и
- Соработка при развивање и производство на опрема за заштита и спасување.⁸⁴

Државите – потписнички на меѓународен договор за превенција и справување со кризи се обврзуваат на меѓусебно известување за своите научни и технички достигнувања и разменуваат искуства во интерес на предвидувањата и

⁸⁴ Договор за соработка и меѓусебна помош во случај на катастрофи и други големи несреќи на Република Македонија со други држави (член 1 и 2).

отстранувањата на катастрофи за делотворна заштита и спасување. Размената на податоци и други документи опфаќа природни и други катастрофи, изработка на заеднички научно-истражувачки програми за случаи на загрозеност, планови за случаи на општа опасност од катастрофи и опасности на теми и во области кои ги засегаат договорните страни.

Воедно, договорните страни, со потпишувањето на договорот за меѓусебна соработка, треба да ја поттикнуваат соработката во образованието на кадрите за заштита и спасување на населението во националните рамки на следниот начин:

- Преку воспоставување непосредни врски помеѓу образовните институции и поттикнување размена на инструктори, предавачи и други стручни лица и експерти;
- Соработка во образованието и обуките;
- Поттикнување меѓусебна размена на образовни материјали, литература и наставни помагала, размена на искуства добиени во заштитата и спасувањето, важни за обуката и
- Со организирање зеднички вежби за заштита и спасување согласно со опасноста од катастрофи.

Со потпишувањето на ваков договор, договорните страни се должни да ја поттикнуваат соработката помеѓу хуманитарните организации во заштита и спасување од катастрофи во национални рамки. Со тоа, тие треба да ја осигураат нивната правна рамка за меѓусебно делување и учество во вакви акции. Исто така, договорните страни треба да ја помагаат и поттикнуваат соработката меѓу државниот и приватниот сектор, како и соработката помеѓу државите во техничко-технолошкиот развој и производство во спроведување заеднички програми за заштита и спасување.⁸⁵

⁸⁵ Договор за соработка и меѓусебна помош во случај на катастрофи и други големи несреќи на Република Македонија со други држави (член 4,5,6 и 9).

3.6.5. Билатерална соработка

Основна цел и предмет на меѓународните договори во делот на заштитата и спасувањето и формирање правна рамка за воспоставување соработка во делот на превенцијата, подготвеноста, давањето и примањето помош и отстранување на последиците предизвикани од големи катастрофи. Исто така, со билатералните договори се дава можност за размена на знаења, искуства, учество во зеднички проекти, организирање на курсеви, семинари и вежби и поттикнување развој на материјално - технички средства и опрема. Генерално, билатералните договори по нивно потпишување подлежат на процес на ратификација, по што стануваат составен дел од правниот систем на Република Македонија.

Република Македонија (Дирекцијата за заштита и спасување на РМ) досега има потпишано билатерални договори со следните држави:

- Босна и Херцеговина – потпишан на 20.03.2008 година во Скопје
- Црна Гора – потпишан на 12.12.2008 година во Подгорица
- Унгарија – потпишан на 10.09.2009 година во Скопје
- Словенија – потпишан на 14.10.2010 година во Загреб
- Хрватска – потпишан на 14.10.2010 година во Загреб.

Република Македонија е во преговори за потпишување билатерални договори за превенција и спасување при катастрофи со Бугарија, Србија и Италија.

Освен факви форми на соработка, Република Македонија во септември 2010 година потпиша меморандум за разбирање и соработка во делот на цивилната заштита со Данската агенција за управување со вонредни ситуации - DEMA.

Со овој меморандум се отпочнува неколкугодишен проект кој треба да резултира со зајакнување на капацитетите на Дирекцијата за заштита и спасување на Република Македонија, пред се во делот на изведувањето на капацитетите за планирање и одговор при природни непогоди и други несреќи. Билатералната

соработка се реализира и со други држави со кои Република Македонија нема потпишано билатерални договори, преку различни програми и проекти.⁸⁶

3.6.6. Меморандум за соработка

Меморандумот за соработка е договор од помал ранг од меѓународниот договор, но во практиката има речиси иста или слична вредност. Во практика, за разлика од меѓународни договори кои се склучуваат најчесто помеѓу државни (билатерални договори) и меѓународни организации (мултилатерални договори), меморандумите за соработка може да се склучуваат со други државни институции, приватни компании, индивидуални и.т.н.

Меморандумите за соработка се склучуваат за конкретна работа од значење за двете договорни страни. На пример, надлежната институција може да склучи договор за соработка со високообразовна институција за размена на професионални кадри, професори, експерти и аналитичари (од страна на универзитетот), а институцијата за возврат може да стане дел од програмата на универзитетот за практика на своите студенти, па тие да можат да го поминат практичниот период за време на студирањето во рамките на надлежната институција за заштита и спасување од природни и други несреќи. Вакви соработки се склучуваат и за заемна размена на професионални кадри, користење на научна литература итн.

Склучувањето на меморандуми за соработка со сродни државни институции може да се однесуваат на правната рамка на нивното работење, со цел да создадат нови, подобри заеднички правни норми, или да ги усовршат постоечките правни норми.

Во првиот случај, Република Македонија, Дирекцијата за заштита и спасување која е главен водечки орган во заштита и спасување на државата во

⁸⁶ Дирекција за заштита и спасување <http://www.dzs.gov.mk/> - пристапено на 10.02.2016 година.

случај на природни и други несреќи, покрај другите, има склучено Меморандум за соработка со приватниот универзитет ФОН, за земена на кадри. Исто така има склучено Меморандум за соработка и со организацијата на резервни офицери на Република Македонија, за подобрување на легислативата која ги засега двете договорни страни.

Воедно, Република Македонија има потпишано Меморандум за соработка и со ДППИ и со Сојузот на планинарски спортови. Освен со нив, Дирекцијата за заштита и спасување на Република Македонија има потпишано и неколку меморандуми за соработка, времени и трајни, во зависност од прашањето на регулацијата со меморандумот за соработка.⁸⁷

3.7. Невладини организации

Кога се зборува за ефективност на стратегиите за намалување на ризиците во заштита на човечкиот живот, станува збор за едно најбитно и централно позиционирано доминантно гледиште, каде што заштитата е препуштена најпрво во рацете на граѓаните, па заради тоа и стратегиите треба да се градат врз основа на локалното значење и културните практики, во кои што ќе се вметнат алатки и пристапи кои што луѓето лесно ги разбираат, меѓусебно ќе можат да се интегрираат во помагање при заштита на нивните лични живот, имоти и слично. Треба да се оди во правец на напуштање на застарените политики каде што единствено Владата била одговорна во тој дел, бидејќи историјата и практиките покажале сосема спротивно, се покажало дека луѓето, невладините организации се клучни актери во справувањето со катастрофите, во превенцијата и закрепнувањето.

Па оттука и следува да Невладиниот сектор има клучна улога во сите фази на катастрофите, од одговор на катастрофата, рехабилитацијата, реконструкцијата, обновување и ублажување од настанатите катастрофи.

⁸⁷ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г.стр.161

Најновите трендови во однос на управување со елементарните непогоди и други видови на катастрофи, во голем дел ја истакнаа улогата на невладиниот сектор и нејзиното витално значење, во однос на засегнатите страни во напорите за помош и давање одговор, особено во однос на олеснување на координацијата и комуникацијата помеѓу Владиониот сектор кој што е одговорен за решавање на кризите и локалното население т.е заедницата која што е погодено од кризата.

Невладините организации се непрофитни, тие се група на граѓани кои волонтерски се организираат на локално, национално или меѓународно ниво зависно од потребите. Ориентирани се кон решавање на задачите кои што е од заеднички интерес на граѓаните кои што се погодени од било кој вид на криза, и истите вршат различни услуги и имаат хуманитарен карактер во дејствувањето. Постојат различни невладини организации, едни делуваат како донатори и застапуваат други организации кои што се јавуваат како донатори, некои се ангажирани и на државно ниво кои што имаат улога да ја мобилизираат заедницата преку разни кампањи, учествуваат во различни акции на расчистување, рехабилитација на домови, терени и слично. Па така Владата и волонтерските организации се дефинираат како меѓусебни соработки на формални и неформални групи, бидејќи самите тие имаат значајна улога во справувањето со катастрофите.

Па оттука следува да Невладините организации бидат инкорпорирани во Националната стратегија за заштита и спасување на Република Македонија, како битен елемент во превенцијата и справувањето со катастрофи и закрепнувањето од истите.

Ова инкорпоративност на Невладиниот сектор е поради повеќе причини и тоа:

- Невладините организации (НВО) може да работат на локално ниво заедно со заедниците кои живеат на одредена територија (во одредена општина) и локалните организации како партнери и со тоа да заземат партиципативен пристап кон развој на планот за превенција и справување од катастрофите во одредена држава;

- НВО уживаат поголема оперативна флексибилност поради тоа што се ослободени од целиот бирократски систем, а со тоа што подобро и побрзо може да дадат одговор на проблемот, а воедно и за многу пократко време може да се адаптираат на локалниот дух на населението;
- НВО најчесто работат со и за најранливите категории луѓе, сиромашните и ранливите, со што многу полесно можат да ги разберат потребите и барањата на локалното население во случај на изготвување план за превенција на катастрофите, ии пак во случај на справување со последиците од настанатите катастрофи.⁸⁸

Учеството на невладините организации во превенцијата и справувањето со катастрофите има четири елементи преку кои се спроведува:

- Креирање на политики и промоција на истите;
- Едукација и споделување на истите;
- Процена на ризикот и ранливоста на локално ниво и
- Подобрување на подготвеноста и намалување на ранливоста од катастрофите на локалното население.⁸⁹

Изминатите години некои невладини организации се посветиле на содавање на политики на промени, меѓу кои некои се посветиле на водење на политики за превенција и справување со елементарните непогоди и други катастрофи и ризикот од истите преку различни програми. Политиката помеѓу Владата и невладиниот сектор треба да имаат меѓусебна соработка преку три инструменти за партнерство и тоа:

- Меѓусебни консултации преку официјален процес на интеракција помеѓу Државата и невладиниот сектор за дејствување на локално, државно и меѓународно ниво;

⁸⁸ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г ,стр.112

⁸⁹ NGO & Disaster Risk Reduction – A Preliminary Review of initiative and progress made, Обединети Нации, Женева, 2006, <http://www.unisdr.org/> - пристапено на 13.02.2016г.

- Стратешка соработка за решавање на комплексни интервенции каде што е потребна поголема социјална мобилизација која што е од клучно значење во текот на подолг временски период и ;
- Заедничка изработка на проектите, за планови за заштита и спасување, за расположливите ресурси преку стандардните оперативни мерки.⁹⁰

3.8. Приватен сектор

Природните катастрофи влијаат подеднакво на сите, природните влијанија варираат од регион до регион, од сектор до сектор. Последиците од катастрофите врз човечките заедници, во истовреме влијае и врз постоењето, преживувањето и одржливоста на економскиот мускул на една Нација, заедница или регион, со други зборови влијае на приватниот сектор, што значи заслужува подеднаков фокус на интерес.

Приватниот сектор треба да има критичка улога како катализатор во главните текови во справувањето со кризите и катастрофите, и оттука и приватниот сектор е исто така битен елемент во Националната стратегија за заштита и спасување и корпоративната социјална договорност е неотуѓив дел од самата заедница и нејзината заштита.

Долго време на приватниот сектор се гледало како посебен ентитет кое што се движи во другиот крај на спектарот vis-à-vis општеството, но во текот на изминатите неколку децении, овие гледишта доживеаја потполна метаморфоза и денеска на приватниот сектор се гледа како битен нерв кој што е испреплетен со другите субјекти и актери кои што имаат заеднички интереси, а тоа се безбедноста и благосостојбата на државата. Државата и приватниот сектор денеска се

⁹⁰ National Disaster Management Guidelines Role of NGOs in Disaster Management, 2015 , <http://www.ndma.gov.in/> - пристапено на 13.02.2016г.

комплементарен дел еден на друг, кои што добиле кредибилитет на доверба и меѓусебно дејствување, заради егзистенцијата и просперитетот.

Приватниот сектор зависи во огромна мера од локалната заедница, бидејќи тие се истите што се пазарот за нивните услуги и производи, но и истите учествуваат како работна сила, од кое нешто произлегува дека доколку локалната заедница и животот на луѓето се загрози, автоматски се загрозува и самиот пазар, кој што претставува главниот таргет на корпорациите. Затворањето на фабриките, запирањето на производството и други нешта се елементи, кои што De Facto се и тригерите, кои што го поткренуваат корпоративниот сектор и го става во одлучувачка позиција заедно со државата, да имаат заеднички интереси во превенцијата и справување со можните катастрофи и елементарни непогоди и рехабилитацијата од нив, бидејќи приватниот сектор не може да остане изолиран од ефектите на катастрофите.

Постојат три начини како корпоративниот сектор придонесува во процесот на намалување на ризикот од катастрофи и тоа преку:

- Корпоративна социјална одговорност во подршката на активностите за справувањето, рехабилитацијата и намалување на ризикот од катастрофите;
- Редефинирање на бизнис планот согласно со влијанието од непогодите, ризикот и ранливоста на локалната заедница и ;
- Нови бизнис можности создадени преку политиката на намалување на ризикот од катастрофи.⁹¹

Гледано низ историјата корпоративниот сектор одвојува финансиски средства за справување со последиците од катастрофите со тоа што :

- Ја помага заедницата во справувањето со сиромаштијата настаната по катастрофата;

⁹¹ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г, стр.114

- Ја помага заедницата да се стабилизира по настанатата катастрофа, бидејќи тоа за компаниите значи враќање на потрошувачите на пазарите, а тоа пак, индиректно значи и придобивка за компаниите;
- Ја подобрува сликата и јавните односи со компанијата и;
- Привлекува даночни обврзници.⁹²

Големите компании во развиените држави имаат свои непрофитни организации кои спроведуваат широк спектар на социјални проекти за образование, здравство, општествен развој и претприемништво, што може да значи намалување на ранливоста на локалното население од катастрофи на подолг период, а помалите бизнис куќи придонесуваат во намалување на ранливоста на населението, главно преку донација извршена од невладините организации кои што изготвуваат проекти за превенција и справување со непогодите и катастрофите.⁹³

3.9. Центар за управување со кризи

Системот за управување со кризи во Република Македонија има функција да ги координира силите и ресурсите, за да му помогне на населението при евентуални прогласени кризи, почнувајќи од превентивното дејствување, преку раното предупредување, па до справувањето со кризи. Тој е во насока и во корелација со современите текови на општествено-политичкото живеење и глобалниот развој, како и со светските норми и стандарди. До донесувањето на Законот за управување со кризи и до формирањето на Центарот за управување со кризи, овој систем функционираше парцијално.

Денес, државата преку својот орган - Центарот за управување со кризи, како и Управувачкиот комитет и Групата за процена, ги координира силите и ресурсите за да му помогне на населението при евентуалните прогласени кризи.

⁹² Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г, стр.115

⁹³ Corporate Sector in Disaster Management, thematic session, 2009, <http://nidm.gov.in/> - пристапено на 09.02.2016г.

Системот за управување со кризи се организира и се остварува со цел навремено, координирано и пропорционално да се дејствува во фазите на превенција, рано предупредување и справување со кризи.

Кризите претставуваат ризик за добрата, здравјето и животот на луѓето и на животните, а истите настануваат од природни непогоди и епидемии или други ризици и опасности, кои директно ги загрозуваат уставниот поредок и безбедноста на Република Македонија или дел од неа, а за кои не постојат услови за прогласување воена или вонредна состојба. Важна компонента од работата на Системот е и прибирањето информации, процената, анализата на состојбата, утврдувањето на целите и задачите, развојот и спроведувањето на потребните дејства за превенција, рано предупредување и справување со кризи.

Системот за управување со кризи го остваруваат органите на државна управа и органите на државната власт (Собранието, Претседателот на државата и Владата), Армијата, силите за заштита и спасување и органите на општините и на градот Скопје.⁹⁴

Во тој процес на остварување на системот за управување со кризи може да се вклучат и јавните претпријатија, јавните установи и служби и трговските друштва, како и граѓаните, здруженијата на граѓаните и Црвениот Крст на Република Македонија, невладините и хуманитарните организации, средствата за јавно информирање и други правни лица.

Согласно Законот за управување со кризи при справување со кризна состојба, можат да учествуваат и меѓународни организации, институции и поединци. На тој начин се партиципира во меѓународниот систем за безбедност и сигурност.

Општините и градот Скопје во рамките на своите законски надлежности, имаат обврска за свои потреби, заради ефикасна превенција и рано предупредување од потенцијална кризна состојба, да вршат процена на ризиците и опасностите на локално ниво, да ги утврдуваат потребите и да ги планираат

⁹⁴ Закон за управување со кризи, Сл. Весник на Р.Македонија бр.29/05 од 04.05.2005 година

ресурсите. Исто така, во справување со криза, градоначалниците на општините и градот Скопје обезбедуваат координација на учесниците во системот за управување со кризи на локално ниво и извршуваат и други задачи, меѓу кои е и нивната обврска да одлучуваат за висината на средствата за управување со кризи од буџетите на општините и градот Скопје.⁹⁵

3.10. АРМ – улогата во системот за заштита и спасување на Р.М

Република Македонија има армија која што претставува инструмент на надворешната и одбранбената политика и основен бранител на Уставот и интегритетот на државата. Армијата постои за да ги штити трајните национални интереси и цели и да ги исполни одбранбените одговорности и потреби на државата и за да им служи на граѓаните на Република Македонија.

Армијата на Република Македонија има свој оперативен концепт со кој ги воспоставува основните принципи за употреба на вооружените сили за подршката на националната безбедност, одбраната и воената стратегија, дава насоки на тактиките и процедурите, содржините за образование и обука и други професионални воени документи. Овој доктринарен документ е од фундаментално значење при развивање на останатите доктрини.

Концептот како центар на интереси се води според нашите национални и воени вредности како основа за функционирање, вреднување и воведување на стандарди за сите професии во Армијата. Армијата своите единици и состави ги трансформира се со цел да ја подобри својата оперативна готовност и борбени капацитите, што за воено, или невоено дејствување, т.е во справување на цивилни кризи. Од овој оперативен концепт произлегле и промени на одредени закони со цел да се задоволат функциите и принципите во овој документ (оперативен концепт), заради кое нешто биле потребни здружени и концептирани напори. Во овој процес се вклучени активности на ревизија на структуратата на силите врз

⁹⁵ Закон за управување со кризи, Сл. Весник на Р.Македонија бр.29/05 од 04.05.2005 година

основа на улогите, задачите и одговорностите, усогласувањето на функциите на МО и ГШ, ревизија на останатите концепти и решенија, имплементација на работните процеси и оперативните процедури кои што ќе придонесат за поголема ефективност и ефикасност во работењето на нашата армија со другите армии од државите кои што се членки на НАТО. Со ова припадниците на АРМ и службениците на МО треба да го подржат, усвојат и разберат, односно имплементираат овој концепт во своето дејствување и со самото присуство и активностите на силите ќе се обезбеди стабилна средина, со операциите за стабилизација на кризна состојба кои шт се форма на неборбена состојба. Со овие операции се смируваат конфликтите или ја спречуваат нивната ескалација, а со дипломатските, економските, едукативните и развојните програми во овие средини се елиминираат причините за кризи.

Заради зачувување на светскиот мир, безбедност и промовирање на севкупниот развој Армијата на Република Македонија излегува во пресрет и дејствува при изградба и подготовка на соодветни единици и капацитети за справување со современите закани и опасности.⁹⁶

Од сето погоре наведено следува дека Армијата на Република Македонија има обврски и во справувањето со цивилните кризи, кое што е детерминирано со Законот за управување со Кризи. Армијата во текот на последните 10 години од како се донесени Законот за управување со кризи и Законот за заштита и спасување и со формирањето на Центарот за управување со кризи и Дирекцијата за заштита и спасување има интервенирано неколку пати во асанација на терен и на гаснење на пажар со нивни воздухоплови.

⁹⁶ Оперативен концепт на АРМ, <http://www.morm.gov.mk/> – пристапено на 12.02.2016 година.

4.АНАЛИЗА НА СТЕПЕНОТ НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА ЗАШТИТА И СПАСУВАЊЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Република Македонија заради заштитата и спасувањето на луѓето и на материјалните добра, настанати како резултат на природни непогоди, технички несреќи или на воени дејствија, претставува сложен процес на дејствување од страна на луѓето и бара сестраност и проекција која однапред подготвено ќе знае да одговори на предизвиците.

Со Уставот на Република Македонија е утврдено дека животот и имотот на граѓаните и нивната безбедност се неприкосновени, за што следи дека треба да се преземат мерки за нивна заштита и намалување на последиците од ризици и опасности по нивната безбедност. Заради заштита и спасување на луѓето, животната средина, материјалните добра, природните богатства, животинскиот и растителниот свет и културното наследство од природни непогоди и други несреќи во мир, кризна и вонредна и воена состојба, секоја земја создава систем за заштита и спасување, кој треба да овозможи отстранување или намалување на опасностите, дејствувањето при појава на опасности од кој било вид и справување со предизвиканите последици врз населението и материјалните добра, со што се обезбедува нормално функционирање на општеството во целина.⁹⁷

4.1.Управување со кризи (кризен менаџмент)

Секоја држава мора да располага со механизми и процедури за управување со конфликтите и со процедури за управување со кризи. Механизмот за управување со кризи претставува нов приод кон безбедноста и кон спречувањето на секаков вид на конфликти и кризи.

⁹⁷ Национална стратегија за заштита и спасување на РМ (Службен весник бр.6 од 10.01.2014г.)

Менаџирање и дефиниција

Менаџирањето е збир од активности кое што вклучува планирање и одлучување, организирање, лидерство и контролирање, насочено кон искористување на ресурсите (човечки, финансиски, физички и информациски) за остварување на организациските цели на ефикасен и ефективен начин.⁹⁸

Менаџментот се дефинира како универзален процес на ефективно и ефикасно извршување на работата со помош на други луѓе и ангажирање на ресурсите за остварување на однапред дефинирани цели....Основните елементи на дефиницијата на менаџментот се : процес, ресурси, ефективно и ефикасно извршување на работата од страна на други луѓе и цели. ⁹⁹

Менаџментот се дефинира и од аспект на ситуација во која се применува. Ситуационен менаџмент се однесува на односите меѓу важни варијабли во опкружувањето и соодветен менаџмент – концепт и техники кои водат кон ефикасно остварување на целите.¹⁰⁰

Криза

Кризата е нестабилно време или состојба на збиднување во која претстои решавачка промена....со различна можност на високо посакуван и крајно позитивен исход.¹⁰¹

Сегашниот степен на цивилизациската развиеност, односно сите техничко-технолошки достигнувања, климатските промени и воопшто сите елементи кои што прилегуваат од глобализацијата, доведува до се почести елементарни, техничко-технолошки непогоди и несреќи кои што се огромни размери, за кое што многу често и потенцијалите на државите не се доволни за справување со истите, па така

⁹⁸ Шуклев.Б, Менаџмент – 5то издание, Економски факултет, Скопје, 2008г, стр.4

⁹⁹ Митревска.М., Кризен менаџмент, Филозофски факултет, Скопје, 2008г, стр. 31.

¹⁰⁰ Георгиева Л, Менаџирање со ризици, Филозофски факултет, Скопје, 2006, стр.146.

¹⁰¹ Webster A, Crisis Management, All rights Reserved, Lincoln, USA, 2002, Boston, 1990, p.733.

државите мораат да изнајдат решенија за решавање на настанатите кризи, почнувајќи од превенцијата па се до решавање на истата.

Кризите во последно време се повеќе од цивилен, а не од воен карактер, што значи многу поголем акцент ќе се даде на градење на капацитети за навремено и ефикасно справување со сите можни ризици и опасности кои што можат да настанат во денешниот современ свет, со невидените до сега климатски промени, кои што De Facto во огромна мера влијаат на појавата на земјотресите, сушите, поплавите, цунами и многу други елементарни непогоди, или пак од техничко-технолошките достигнувања, кои што од една страна се создавани за подобрување на животот во смисла на дигитализација, автоматизација, интернетот и други современи достигнувања, но од друга страна истата таа напредна технологија може да предизвика и негативна реакција, за која што секоја држава треба да биде подготвена за можните последици, како акт или производ од современите достигнувања во светот.

Планирање и управување со кризите

Со планирањето на процесот на управување со кризите се обезбедува :

- Ефикасна координација на активностите меѓу учесниците (субјектите) кои имаат задача да одговорат на кризата;
- Превенција и рано предупредување;
- Давање јасни инструкции на сите субјекти кои треба да реагираат;
- Континуирано следење и проценување на актуелните и потенцијалните последици од кризите;
- Континуирана активност за време на кризата;
- Континуирана активност непосредно по завршување на кризата.¹⁰²

¹⁰² Geary W. Sikich: All Hazards Crisis Management Planing, 2003, p.18.

Стратегија за управување со кризи

Во целите на стратегиите за справување со кризите еден најважен сегмент е планирањето и предвидувањето, како би можело да се лоцира регионот со проблеми за природната околина кои што можат да бидат секуритизирани. Значајна карактеристика е тоа што во рамките на планирањето треба да бидат опфатени и припремите кои што ги покрива еколошката безбедност, а најчесто тие се препознаваат на глобално ниво, за да би можело да се дејствува превентивно и на локално ниво.

Стратегиите за управување со кризите ја приближуваат линијата на надворешната и внатрешната безбедност, бидејќи една катастрофа може многу лесно и многу бргу да од еден регион зафати и друг регион кој што припаѓа во друга држава, затоа и безбедносниот аспект е поширок и повеќедимензионален и е проблем во исто време на повеќе соседни држави.

Во специфичниот и посебниот модел на стратегијата за справување со кризи ги имаат следните карактеристики:

1. Концепција на закани, настојува да ги прогнозира специфичните и прецизни закани. При тоа тежиштето се става на објективните аспекти на кризите.
2. Институција на разделување на регулативата за мир и војна. Процедурите на институциите во најголем дел се однесуваат на можноста што можат во најдобар случај да понудат регулатива за мир и за војна, со што ќе се насочат различните активности.
3. Колективно ниво, тоа значи изработка на посебна регулатива за секоја закана.
4. Оперативно ниво, кое подразбира посебна извешбаност, прецизирани постапки и одговорност за посебните закани.
5. Организирање значи постоење на посебни сектори во институциите за секоја закана.

6. Одредување аутпути што подразбира плански акции со конкретен формален облик.¹⁰³

Општиот и интегрален модел на стратегијата за справување со кризи слично како и специјалниот ги има следните карактеристики:

1. Концепција на закани, која настојува да даде навремена прогноза на главните закани и нивното интегрирање.
2. Институциите работат на интегрирање на нормативата за мир и војна.
3. Колективното ниво подразбира интегрирана регулатива за сите закани.
4. Оперативното ниво подразбира интегрирана извешбаност, постапки и одговорност за сите закани.
5. Организирањето како карактеристика на општиот и интегралниот метод на стратегијата за справување со кризи, подразбира интегрирање на поврзаноста за сите закани.
6. Последната карактеристика е одредување на аутпути што подразбира оспособување за реорганизирање и приспособување на ситуацијата.¹⁰⁴

Од специфичниот и општиот модел на стратегијата за справување со кризи можеме да заклучиме дека во однос на наведените модели содржината е различна во различни активности и излезни решенија. Тоа значи дека тежиштето во посебниот модел од концепцијата на закани и ризици се става на прогнозирање на многу специфични и прецизни закани, а додека општиот модел тежината ја става на прогнозирањето исклучиво на главните закани и на нивното интегрирање. Од овој аспект неопходно е да се направи една дистинкција во поглед на стратегиите за справување со кризи во однос на одбегнување, превенција, управување, решавање и управување на кризите и можните ризици.

¹⁰³ Митревска.М., Кризен менаџмент, Филозофски факултет, Скопје, 2008г, стр.52

¹⁰⁴ Ibid.

Димензионирање на ризиците

Димензионирањето на ризиците е активност која што тој процес го разгледува т.е со состои од пет фази: Идентификација на ризици, Анализа на ризици, Предлог за ниво на стандардот, Политичка одлука за ниво на стандардот и Имплементација на нивото на стандардот.

Димензионирањето на ризици е прилагодување на службите за спасување, превентивно и оперативно, во зависност од ризиците кои се појавиле, ризиците се потенцијални настани или комбинација на еден потенцијален настан, кои што можат да предизвикаат штета на лица, имот и околина, а обемот на ризикот се прикажува како комбинација на чести ризици во континуитет и последици доколку се случи ризикот, кое што ниво може да се ирази како поединечен ризик или група на ризици доколку се во комбинација.

Слика бр. 4.1.1. Модел на процесот на димензионирање на ризици

4.2. Националната стратегија за заштита и спасување на Република Македонија (2014-2018 година)

Стратегијата на националната безбедност претставува синтеза на определувачки и обврзни ставови по однос на безбедноста и одбраната на државата усогласени со расположливите ресурси, но и со она што значи прифатен модел на организирање. Определбите се во функција на ефикасно решавање на актуелни и идни безбедносни предизвици и закани на државно, регионално и пошироко ниво, самостојно и во соработка со сојузници и партнерите во рамките на колективните системи за безбедност. Во стратегијата на Националната безбедност недвосмислено се наоѓа одговор на прашањето: како ќе се справуваме со ризиците, опасностите и заканите во актуелниот и наредниот период. Стратегијата ја верификува највисокото државно раководство и таа претставува основа за изработка на планови за развој на цивилната одбрана, полицијата, АРМ и други сегменти. Таа е рамка за спроведување на националната безбедност преку практично дејствување на државите органи и институции, на надворешен и внатрешен план.¹⁰⁵

Нормативната уреденост на заштитата и спасувањето треба да претставува основна рамка со која се дефинираат поимите и функциите на заштитата и спасувањето, со која се определуваат носителите на активностите, ќе се утврди организираноста и ќе се определат изворите на финансирањето.¹⁰⁶

Националната стратегија за заштита и спасување произлегува од законот за заштита и спасување врз основа на членот 8, став 1 од Законот за заштита и спасување („Службен весник на Република Македонија“ број 36/2004, 49/2004,

¹⁰⁵ Нацев.З. Од стратегија до систем на национална безбедност и одбрана – приод и општи одредби. Македонска Ризница, Куманово, 2001 година.

¹⁰⁶ Стаменковски.А, Одбрана, заштита, спасување, Гурѓа, Скопје, 1997г., стр.199

86/2008, 124/10, 18/11 и 93/12), Собранието на Република Македонија, на седницата одржана на 9 јануари 2014 година.

Националната стратегија за заштита и спасување ја истакнува важноста на одржливиот развој на ресурсите заради заштитата и спасувањето како начин за заштита на државните интереси, со цел на одржување на здрав и стабилен живот.

За таа цел Владата на Р.Македонија ги подржа и се приклучи кон овие заеднички пристапи на активностите на светските процеси, ценејќи ги правата и обврските на граѓаните во однос на заштитата и спасувањето.

Националната стратегија за заштита и спасување се изготвува со времетраење од петгодишен период заради приоритет подигање на свеста и зголемување на одговорноста на органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, јавните претпријатија, установи и служби, трговските друштва, како и на секој граѓанин на Република Македонија, за исполнувањето на законските обврски за планирање, подготвување и спроведување на мерките за заштита и спасување од природни непогоди и други несреќи.

Следствено на тоа плановите за заштита и спасување од природни непогоди и други несреќи треба се ревидираат и трансформираат во практични и конкретни документи, кои ни даваат јасна порака за постапките кои треба да се извршуваат кај сите субјекти. Плановите за заштита и спасување треба да бидат јавни и транспарентни плански документи, кои се достапни за секое заинтересирано правно и физичко лице.

Петгодишниот период треба да биде обезбеден со правна основа заради усогласување на плановите за заштита и спасување и на други видови планирани документи како што се: Европските директиви, препораки, стандарди и норми. Плановите за тој петгодишен период за заштита и спасување се подготвуваат како надворешни и внатрешни планови.

Севкупниот континуиран, плански и целосообразен развој, односно планирањето на краток, среден и долг рок на системот за заштита и спасување се води и реализира според принципите, нормите и постапките кои важат во системот

на планирање, програмирање и буџетирање. Понагласен и синхронизиран приод на сите субјекти од единствениот систем за заштита и спасување, особено на државните органи во оспособувањето на единствениот систем за заштита и спасување и негово интегрирање со колективните системи за заштита и спасување на регионално и меѓународно ниво.¹⁰⁷

Националната стратегија за заштита и спасување предвидува дополнителна обука на силите за заштита и спасување и таа се врши во функција на нивно континуирано кондиционирање и подготвување за извршување на оперативни задачи. Сите тренинзи што се вршат со припадниците на силите за заштита и спасување, се заради подигнување на степенот на обученост и вежбите можат да бидат од локален, државен, регионален и меѓународен карактер. Планирано е според во Националната стратегија за заштита и спасување да се врши обука на граѓаните за самозаштита и спасување од природни и други несреќи.

Во програмата за едукација содржана во Националната стратегија за заштита и спасување меѓу другото планирано е да се врши едукација на деца од училишна возраст со вежби една до две на ниво на училиште.

4.2.1. Утврдување на стратешките среднорочни цели за заштита и спасување

Заради утврдувањето на стратешките среднорочни цели за заштита и спасувања треба да бидат однапред предвидени ризиците и опасностите. Ризиците и опасностите од современите технологии и глобалните климатски промени, природните непогоди рапидно се шират зафаќајќи простори на повеќе држави, па и континенти. Поради тоа во справувањето со последиците од нив државите стануваат меѓусебно зависни во преземањето на заедничките спроведени акции. Затоа е многу важно партнерството за градење на еден посигурен свет заснован на заеднички интереси, заради споделување на одговорностите и размена на

¹⁰⁷ Национална стратегија за заштита и спасување на РМ (Службен весник бр.6 од 10.01.2014г.)

информации, заради зголемување на превенцијата и намалувањето на последиците како цел и приоритет на секоја влада.

Стратешки среднорочни цели за период 2014 - 2018 година се:

- ✚ Редефинирање на правната уреденост на системот за заштита и спасување во функција на градење на современ и ефикасен национален систем за заштита и спасување кој ќе биде во согласност со стандардите за цивилна заштита на Европската унија и НАТО,
- ✚ идентификација и имплементација на стандардите на НАТО и Европската унија кои се однесуваат на цивилната заштита, применливи во системот за заштита и спасување на Република Македонија,
- ✚ интензивирање на учеството на Република Македонија во Механизмот за цивилна заштита на ЕУ и Финансискиот инструмент за цивилна заштита на ЕУ,
- ✚ нормативно доуредување на соработката меѓу институциите во Република Македонија во смисла на максимално искористување на расположливите ресурси во функција на Системот за заштита и спасување,
- ✚ подобрување на условите за спроведување на веќе пренесените надлежности на општините во заштитата и спасувањето и создавање на поволни услови за ефективно пренесување на преостанатите надлежности и ресурси,
- ✚ трансформирање на силите за заштита и спасување во сили компатибилни на силите за цивилна заштита на земјите членки на Европската унија, обучување на сите структури на силите за заштита и спасување,
- ✚ воспоставување, уредување и опремување на командни центри на Главниот штаб и на подрачните штабови за заштита и спасување,

- ✚ целосно оспособување на Центарот за обука во Скопје и Битола,
- ✚ создавање на логистички бази на Дирекцијата за заштита и спасување во кои ќе се обезбедат потребната опрема, технички средства, возила и механизација и резерви за потребите на заштитата и спасувањето,
- ✚ учество на силите за заштита и спасување на меѓународни вежби и во меѓународни операции за заштита и спасување и во отстранување на последиците предизвикани од природни и други несреќи,
- ✚ организирање и учество на локални, национални и меѓународни вежби,
- ✚ интензивирање на развој на воздухопловната компонента,
- ✚ унапредување и развој на системот за единствена евиденција (документирање) на природни непогоди и други несреќи и стандардна аналитичка обработка на податоци во Дирекцијата за заштита и спасување,
- ✚ воспоставување на системи за рано предупредување и следење на опасностите од природни непогоди и други несреќи и нивно умрежување во функција на брз и ефикасен одговор, во функција на превенцијата и оперативното дејствување, модернизирање и унапредување на системот за информирање при појава на природни непогоди и други несреќи,
- ✚ воспоставување на единствен комуникациско-информатички систем за потребите на заштитата и спасувањето со вклучена ГИС компонента,
- ✚ воспоставување на единствена национална база на податоци за експерти од областа на заштитата и спасувањето, со која ќе управува Дирекцијата за заштита и спасување,
- ✚ препознавајќи дека катастрофите не познаваат граници, воспоставување, развивање и унапредување на меѓународната соработка темелена на начелата за рамноправност и солидарност, согласно со националните интереси на Република Македонија, со акцент на регионалната соработка,

- ✚ зајакнување на инспекцискиот надзор, во примената на законските прописи на субјектите од единствениот систем за заштита и спасување, со посебен акцент на подигнување на нивото на опременост со соодветни уреди, инсталации, постројки и средства за заштита од пожари и експлозии,
- ✚ подигнување на квантитетот и квалитетот на човечките ресурси во организационите единици релевантни за развој на системот за заштита и спасување,
- ✚ континуирано усовршување на човечките ресурси преку обезбедување на обуки од областа на заштитата и спасувањето,
- ✚ обезбедување на специфични обуки поврзани со различни сегменти од системот за заштита и спасување,
- ✚ обновување на возниот парк и техничката опременост на територијалните противпожарни единици со специјални противпожарни возила за интервенции на високи објекти, интервенции во услови на несреќи со опасни материји, техничко-технолошки и сообраќајни несреќи и хаварии, како и возила за интервенции на гаснење на пожари на шуми и други отворени простори и
- ✚ доекипирање на постојните територијални противпожарни единици за достигнување на минималните пропишани стандарди.

Вклучувањето на локалната самоуправа и нејзиното активно учество треба да се поддржува со цел за постигнување на подетален увид во индивидуалната и колективната перцепција на развојот и ризикот, со јасен пристап кон разбирањето на културните и организациските карактеристики на секое општество. Поддршката и нејзиното активно учество имаат големо значење за определување на оние активности кои ќе ја фаворизираат превенцијата и намалувањето на последиците со цел да се изнајде соодветно и ефикасно значење за намалување на влијанието на природните непогоди и други несреќи.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Национална стратегија за заштита и спасување на РМ (Службен весник бр.6 од 10.01.2014г.)

4.2.2. Ниво на имплементација на стратегиските определби

4.2.2.1. Истражувачки проекти

- ✚ Проект за организирање и спроведување на истражувачка работа од областа на заштитата и спасувањето. Проектот ќе значи поддршка на системот за заштита и спасување и негово развивање.
- ✚ Проект за организирање и формирање на издавачка дејност. Со овој проект се очекува да се подобри известувањето на јавноста со активностите на Дирекцијата за заштита и спасување (изработка на билтени, списанија, стручна литература и слично за потребите за заштитата и спасувањето), соработка со средствата за јавно информирање и подигнување на свеста и самозаштита кај граѓаните.
- ✚ Проект за формирање на компјутерски центар и примена на методологијата и технологијата за моделирање и симулации од областа на заштитата и спасувањето. Преку овој проект се очекува вградување на нови технологии за модели на однесување на одредени појави, нивно симулирање, дефинирање на разни сценарија по кои би се изведувале вежби (било да се канцелариски, теренски или комбинирани) на силите за заштита и спасување и можни начини на справување со постојни и идни опасности по луѓето и материјалните добра.¹⁰⁹

4.2.2.2. Нормативни проекти

- ✚ Континуирано усогласување на нашето законодавство со европската регулатива од областа на заштитата и спасувањето.

¹⁰⁹ Национална стратегија за заштита и спасување на РМ (Службен весник бр.6 од 10.01.2014г.)

- ✚ Изменување и дополнување на постојните релевантни закони и подзаконски акти и други прописи.
- ✚ Изработка на проект за утврдување на стандарди и оперативни процедури во сите сегменти од системот на заштита и спасување во Република Македонија и усогласување со стандардите на НАТО и Европската унија. Тоа ќе овозможи постапки и процедури за ангажирање, оперативно дејствување и командување со силите за заштита и спасување.¹¹⁰

4.2.2.3. Развојни проекти

- ✚ Проект за собирање, систематизирање и обработка на документи за употреба на системот за заштита и спасување.
- ✚ Проект за процена на функционирањето на системот за заштита и спасување и планирање, креирање и координација на системот.
- ✚ Проект за проширување на меѓународната, регионалната и билатерална соработка заради обезбедување на други извори за прибирање на финансиски и материјални средства за развој на заштитата и спасувањето.
- ✚ Проект за имплементација на партнерските цели.
- ✚ Проект за изготвување на база на податоци од областа на заштитата и спасувањето и нејзино користење за можни природни непогоди и други несреќи од поголеми размери во Република Македонија и нејзино постојано ажурирање со процена на ризик од постојните загрозувања.
- ✚ Проект за развој и реализација на основна, дополнителна и специјализирана обука на припадниците на силите на заштита и спасување за стекнување на специјализирани знаења.
- ✚ Проект за формирање на компјутерско-информатички и телекомуникациски систем и формирање и имплементација на геоинформациони системи и системи за глобално позиционирање, како и воведување на најнови ГИС технологии.

¹¹⁰ Национална стратегија за заштита и спасување на РМ (Службен весник бр.6 од 10.01.2014г.)

- ⬇ Проект за соработка и комуникација со други владини и невладини структури и организации за развој на системот за заштита и спасување.
- ⬇ Проект за изработка на плански документи за заштита и спасување и
- ⬇ Проект за зајакнување на материјално – техничките ресурси на Дирекцијата за заштита и спасување.

Сите погоре споменати развојни проекти се поврзани помеѓу себе и имаат за цел креирање на обрасци за прибирање, синтетизирање, обработка на податоци, создавање на база на податоци, креирање на софтвер за обработка на податоците кои подоцна би послужиле за изготвување на плански документи, зајакнување на материјално – техничките средства. Покрај тоа, овие проекти имаат улога во подобрување на основната, дополнителната и специјализираната обука.¹¹¹

4.2.3. Мерки за спроведување на стратегијата

Во стратегијата на националната безбедност недвосмислено се наоѓа одговор на прашањето: како ќе се справуваме со ризиците, опасностите и заканите во актуелниот и во наредниот период. Органите на државната управа, единиците на локалната самоуправа, трговските друштва, јавните претпријатија, установи и служби и здруженијата на граѓаните, се должни да учествуваат во спроведувањето на превентивните и оперативните мерки за заштита и спасување, во рамките на нивните надлежности, а согласно со плановите за заштита и спасување, за секоја мерка одделно и тоа:

Евакуација: Министерството за транспорт и врски, Министерството за животна средина и просторно планирање, Министерството за здравство, Министерството за образование и наука, Министерството за труд и социјални работи, Министерството

¹¹¹ Национална стратегија за заштита и спасување на РМ (Службен весник бр.6 од 10.01.2014г.)

за внатрешни работи, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување, Бирото за стокови резерви, Црвениот крст на Република Македонија, Комуналните служби, транспортните претпријатија и претпријатијата за снабдување и хуманитарни и невладини организации.

Згрижување на настраданото и загрозено население: Министерството за здравство, Републичкиот завод за здравствена заштита, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за образование и наука, Министерството за локална самоуправа, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување, единиците на локалната самоуправа, Црвениот крст на Република Македонија и туристичките и угостителските претпријатија.

Радиолошка, хемиска и биолошка заштита: Министерството за здравство, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за внатрешни работи, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување, Дирекцијата за радијациона сигурност, Републичкиот завод за здравствена заштита, Управата за хидрометеоролошки работи, Ветеринарниот институт, Институтот за земјоделство, Службата за воено здравство, единиците на локалната самоуправа, трговските друштва, јавните претпријатија, установи и служби.

Спасување од урнатини: Министерството за внатрешни работи, Министерството за здравство, Министерството за транспорт и врски, Министерството за животна средина и просторно планирање, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување, Републичкиот завод за здравствена заштита, Управата за хидрометеоролошките работи, Институтот за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија, Службата за воено здравство, единиците на локалната самоуправа, трговските друштва, јавните претпријатија, установи и служби.

Заштита и спасување од поплави: Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за внатрешни работи, Министерството за здравство, Министерството за транспорт и врски, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за животна средина

и просторно планирање, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување, Републичкиот завод за здравствена заштита, Управата за хидрометеоролошките работи, единиците на локалната самоуправа, трговските друштва, јавните претпријатија, установи и служби.

Заштита и спасување од пожари, експлозии и опасни материи: Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за внатрешни работи, Министерството за здравство, Министерството за транспорт и врски, Министерство за економија, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување, Републичкиот завод за здравствена заштита, Управата за хидрометеоролошките работи, единиците на локалната самоуправа, трговските друштва, јавните претпријатија од областа на шумарството и земјоделството, како и националните паркови.

Заштита од неексплодирани убојни средства: Министерството за внатрешни работи, Министерството за здравство, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување и единиците на локалната самоуправа.

Прва медицинска помош: Министерството за здравство, единиците на локалната самоуправа, Министерството за внатрешни работи, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување, Републичкиот завод за здравствена заштита, Службата за воено здравство и Црвениот крст на Република Македонија.

Асанација на теренот: Министерството за здравство, Министерството за внатрешни работи, Министерство за транспорт и врски, Министерството за животна средина и просторно планирање, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување, единиците на локалната самоуправа, Комуналните претпријатија од различни области и јавните установи и служби.

Засолнување: Министерство за транспорт и врски, Министерството за внатрешни работи, единиците на локалната самоуправа, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување и трговските друштва.

Заштита и спасување на животни и производи од животинско потекло: Министерството за животна средина и просторно планирање, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Министерството за транспорт и врски, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување, Националните паркови, Ветеринарен факултет, Институтот за ветеринарство, јавните претпријатија, трговските друштва и единиците на локалната самоуправа.

Заштита и спасување на растенија и производи од растително потекло: Министерството за животна средина и просторно планирање, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување, Земјоделскиот факултет, Институтот за земјоделство, јавните претпријатија, трговските друштва и единиците на локалната самоуправа.

Заштита и спасување од техничко – технолошки несреќи: Министерство за животна средина и просторно планирање, Министерството за транспорт и врски, Министерството за економија, Министерството за здравство, Министерството за внатрешни работи, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување, единиците на локалната самоуправа и јавните претпријатија.

Спасување од сообраќајни несреќи: Министерството за здравство, Министерството за внатрешни работи, Министерството за транспорт и врски, Центарот за управување со кризи, Дирекцијата за заштита и спасување, Управата за цивилно воздухопловство, Управата за хидрометеоролошки работи, единиците на локалната самоуправа, Црвениот крст на Република Македонија, ЈП Македонски железници – Инфраструктура, Македонски железници АД Транспорт во државна сопственост, ЈП Македонија пат и ЈП за аеродромски услуги.¹¹²

¹¹² Национална стратегија за заштита и спасување на РМ (Службен весник бр.6 од 10.01.2014г.)

4.2.4. Надлежности и обврски на РМ врзани за климатските промени

Министерството за животна средина и просторно планирање преку Националниот координатор за климатски промени учествува во настаните актуелни за климатските промени како надлежно министерство. Република Македонија ја ратификува Рамковната конвенција на Обединетите Нации за климатските промени (UNFCCC) во 1997 година, и Протоколот од Кјото 2004 година.¹¹³

Како назначен Национален орган за примена на Протоколот од Кјото е назначено Министерството за животна средина и просторно планирање. Првиот Национален извештај за климатски промени беше усвоен во 2003 година, а вториот Национален извештај за климатски промени во 2008 година. Како држава за кандидатски статус за членство во ЕУ Република Македонија својот развој го темели врз основа на почитување на нејзините приоритети. Климатските промени се еден од четирите најглавни приоритети на Европската Унија.

Европската Унија има улога на предводник на меѓународните преговори за постигнување на политички договор заради преземање акции, намалување и адаптирање кон климатските промени. Владата на РМакедонија се заложува да препораките од извештаите за климатски промени и останатите стратешки и плански документи на државно ниво да оствари што поголем процент од укажувањата.

Кога станува збор за прашањето за климатските промени Министерството за животна средина и просторно планирање е надлежен орган за координирање на активностите во делот на климатските промени, додека Министерството за здравство е одговорно за адаптација на здравствениот сектор кон влијанијата на климатските промени.

Република Македонија го има усвоено просторниот план во кој има нагласена стратешка цел за развој на конотација и со него се дефинираат и утврдуваат целите

¹¹³ Салиу.Ш., Заштитата и спасувањето во Република Македонија, Скопје, 2011г, стр.172

и правците на развој за уредување, користење и заштита на просторот на Република Македонија во наредните двасет години.

Најчестена појава во Република Македонија се поплавите, регистрирани се 5 поплави во периодот од 2003-2009 година, кои што предизвикаа сериозни оштетувања на домови, патишта и мостови, како и на земјоделски површини. Директно или индиректно сите овие промени доведуваат до намалување на изворите на храна и вода за пиење, загуба на живеалиштата, како и исчезнување на некои видови растенија.

Постојат статистички податоци кои не укажуваат дека во наредните неколку декади поради климатските промени во постудените месеци од годината се очекува пад за неколку проценти на средната месечна смртност во државата.

Последици од климатските промени

Најчестите последици кои што се јавуваат од климатските промени се:

- Топлотните бранови;
- Студеното време и студените бранови;
- Аерозагадувањето;
- Намалување на продуктивноста на храната и нејзината безбедност;
- Поплави;
- Пожари;
- Суши.

Согласно Концепцијата на Националната безбедност и одбрана, која претставува основен документ на Република Македонија во областа на безбедноста и одбраната како еден од интересите на Република Македонија кои се засновани врз долгорочните потреби на македонското општество и кои се пресудни за животот и безбедноста на граѓаните, но и за стабилноста, функционирањето и континуитетот на државата спаѓа и заштитата и унапредувањето на животната

средина.¹¹⁴ , а во делот во кој се елаборираат ризиците и опасностите по безбедноста на Република Македонија се споменуваат:

- ✚ Елементарните и другите непогоди, техничко-технолошките катастрофи, заразните заболувања на луѓето и животните предизвикани од домашни и/или надворешни чинители;
- ✚ Деградација и уништување на животната средина.¹¹⁵

Во рамките на Стратегискиот одбранбен преглед во делот кој се однесува на процена на заканите, ризиците и опасностите, како нови предизвици и закани на мирот и меѓународната стабилност се спомнуваат судирот на интереси за користење на изворите и патиштата на стратегиските енергенци, елементарните и други непогоди, техничко технолошките катастрофи, епидемии како и деградацијата и уништувањето на животната средина.¹¹⁶

Новиот закон за животна средина од 2005 година е работен според Методологијата на апроксимација на законодавството и потполно е усогласен со релевантните директиви на Европската Унија, како и со одредбите од релевантните меѓународни конвенции.¹¹⁷

Република Македонија во својата Национална стратегија за интеграција во Европската Унија, има одредби кои ја засегаат животната средина. Како составен дел од политиката за економскиот развој, Република Македонија креира политика за заштита на животната средина со која се детерминираат приоритетите за животната средина, за нејзината заштита и одржливото користење на ресурсите. Во 1996 година е усвоен Националниот еколошки план за заштита на животната средина (НЕАП).¹¹⁸

За постигнување на еколошка безбедност на национално ниво потребни се следните активности:

¹¹⁴ Милевски.Т, Еколошка безбедност, Филозофски факултет, Скопје,2006, стр.129

¹¹⁵ Ibid, стр.130

¹¹⁶ Ibid, стр.131

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Ibid.

- ⬇ Почитување на меѓународните конвенции;
- ⬇ Создавање на база на податоци и нивна размена;
- ⬇ Менаџмент со ресурсите на национално ниво;
- ⬇ Ефикасни системи за рано предупредување и мониторинг.¹¹⁹

Еколошката безбедност се уште не е сериозно прифатена во основата на човековото размислување, каде што еколошките закани се перципираат „површински“ т.е. како „географска одредница“. Таквата пракса мора да се промени, бидејќи еколошките закани не познаваат национални граници и бараат заеднички напори на сите владини и невладини институции со популарното мото „Мисли глобално, делувај локално“.¹²⁰

4.3. ГИС- систем

Подобро е да се биде приближно точен, отколку прецизно погрешен.

Леиф Едвинсон

Географски Информационен систем (ГИС) претставува збир на податоци во една база, тој е софтвер и хардвер кој дава можност за управување со просторните податоци. Всушност во вистинска смисла на зборот, тоа е систем кој што е способен за интегрирање, чување, уредување, анализирање и прикажување на просторните податоци, кои што придонесуваат за донесување на битни одлуки базирани на нив и за флексибилна размена на податоци помеѓу различни институции на системот.

¹¹⁹ Милевски, Т., Еколошка безбедност, Филозофски факултет, Скопје, 2006, стр.134

¹²⁰ Castells, Manuel., Moc identiteta, Svezak II, Golden marketing, Zagreb, 2002, p.117

Овие системи треба да задоволуваат следните фактори:

- ↓ Информациониот систем мора да ги задоволи потребите од давање одговор на прашањето, интерактивно во реално време (Можноста за давање еднократна информација бара големи напори во системскиот дизајн, но често е од непроценлива вредност).
- ↓ Информациониот систем мора да има способност за развој и надоградба;
- ↓ Правовременост и релевантност (кои што и основни задачи на секој информационален систем);
- ↓ Едноставност и пристапност кон концепцијата (Информациониот систем мора да овозможи на корисниците на истиот да можат лесно да го совладаат и да го прифатат).¹²¹

Основа на секој информационален систем се базата на податоците. Таа база претставува фундаментална, стабилна и многу споро променлива карактеристика на системот, објектите во системот и нивната меѓусебна поврзаност.

Слика бр.4.3-1 Компоненти кои што ги содржи и врз кои функционира ГИС системот

¹²¹ <http://www.urban.com/> - пристапено на 15.02.2016 година.

Најбитните аспекти за креирање на базата на податоци од кои што и ќе зависи точноста и широкиот спектар на информации се :

- Организација на работата;
- Хардверска и софтверска поддршка;
- Структура на базата на податоци;
- Сигурност и заштита на податоците;
- Потреба на корисниците во врска со податоците;
- Расположливост и формат на постоечките податоци потребни за поддршка на апликацијата;
- Постапки за ажурирање и одржување на системот;
- Големината на базата на податоците;
- Хардверска конфигурација;
- Доволен број на квалификувани корисници на системот;
- Организациона структура на корисниците и
- Буџет за одржување на системот.¹²²

ГИС системот и неговото проектирање и имплементирање подразбира повеќе слоеви кои што содржат географски податоци и други податоци за различни теми. Секој слој е поврзан со своја табела односно база на податоци, кои што овозможуваат анализирање на просторните податоци комбинирани повеќе пати во исто време.

Од ова произлегува дека системот со сите податоци, како што се плански документи, површини, број на вработени, регистрациите на автомобилите, структура на станови и домови за живеење, површините и членовите на домаќинствата, интернет корисници и други релевантни бази на податоци за службите што се учесници, нивниот персонал, локација, база на податоци за сите институции битни за системот , потоа GPS на мобилни телефони со имињата на

¹²² <http://www.urbel.com/> - пристапено на 15.02.2016 г.

нивните корисници, прави илјадници комбинаторики, за на крај да се добие точен прецизен податок, кој што ќе се бара од корисниците на системот и тој податок да е во реално време.

За време на случување на катастрофата, обично државите се наоѓаат под огромен притисок за донесување ад хок мерки, со што се губи време во анализирање на ново настанатата ситуација и донесувањето на оперативни мерки, а во исто време можат илјадници животи да бидат загрозувани. Затоа државата мора постојано да има континуирана фаза на планирање, организирање, тренирање, екипирање, вежби, евалуации и да донесува правилни мерки се со цел да се добие ефективна координирана акција за време на одговорот на катастрофата.¹²³

Гис системите многу помагаат во фазата на припрема, бидејќи брзо да дадат одговор на тоа колку служби се потребни на терен, колкав медицински персонал е потребен, каде се сите тие точно лоцирани, кои се најблиску до местото на случената катастрофа. Во фазата на давање на одговор Гис системите исто имаат огромно значење, бидејќи бргу и лесно ќе се добие локацијата каде што се случил настанот, дали во таа област има население и колкаво е тоа, какви објекти има, можните домино ефекти, раширување на кризната област, сите можни патишта и приоди за најбргу пристигнување до критичното место и многу други информации кои имаат клучна улога за навремено и ефикасно извршување на целата акција, што ќе ја преземат службите за заштита и спасување и во фазата на опоравување од настанатата штета, овие системи даваат битни информации со што се добиваат слики мапирани од местото на настанот, се дава јасен поглед на штетата која што настанала од катастрофата, бројот на повредени или погодени лица од истата, со кое поточно би се одредиле финансиите потребни за реконструирање на погодената област. Навременото испраќање на службите за брза помош и лоцирањето на повредени лица оди во прилог за намалување на смртноста, брза интервенција и укажување на потребната медицинска помош.

¹²³ FEMA, <http://www.fema.gov/preparedness> - пристапено на 16.02.2016г.

Севкупно кажано, Гис системите се моќни алатки за предвидување на можни несреќи и катастрофи, за можните локации, за јачината на импактот, големината на штетата и можните загуби.

4.4. Систем Е - 112

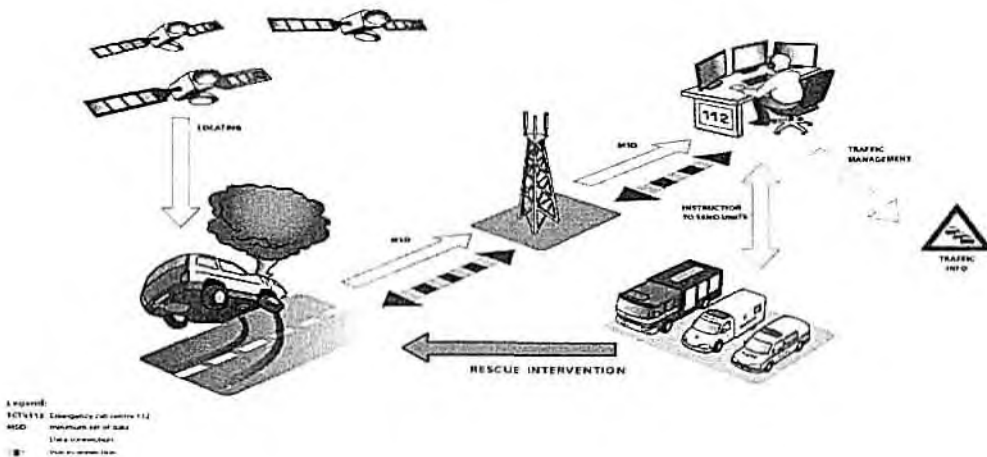
Република Македонија во својата Национална стратегија за заштита и спасување ја има усвоено информацијата за тоа како да се користи единствениот европски број за итни повици Е-112 и за колку време истиот да биде имплементиран во системот, усвои заклучоци врз основа на кои се формиран нов тим, за да може истиот да го дефинира и концептира овој проект заради усогласување со ЕУ регулативите.

Претставници на Центарот за управување со кризи, Министерството за транспорт и врски, Министерството за внатрешни работи, Министерството за здравство, Министерството за животна средина и просторно уредување, Министерството за финансии, Агенцијата за електронски комуникации, Дирекцијата за заштита и спасување и Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации се вклучени во тимот за имплементирање на овој единствен број Е-112.

Тие работат во согласност со организациските, технолошките услови и оперативните способности во Република Македонија. Овој концепт е дефиниран со користење на различни меѓународни искуства за функционирање на овој број, како истиот се имплементирал во различни земји, со тоа што се земаат во предвид спецификите и различностите на нашата држава.

Со вградување на овој систем треба да се обезбеди координирана комуникација со сите услуги за брза помош и со други субјекти, и овој систем ќе ги користи сите можности за начинот на добивање на информацијата и телекомуникацискиот систем што ги овозможува ГИС системот.

Слика 4.4.-1 ГИС системот и поврзаноста со Е-112 број за итни случаи:

Имплементацијата на Е-112 е обврска на Република Македонија кои произлегуваат од универзалната услуга обврски и права поврзани со електронските комуникациски мрежи и услуги (2002/22/ЕС), земјите – членки на ЕУ се должни да го применуваат европскиот број за итни повици. Креирањето на Е-112 системот и инсталирањето единствен број за итни повици, исто така се утврдени со одредбите на Законот за управување со кризи и Законот за електронски комуникации.¹²⁴

Повиците ќе се прифаќаат со помош на јавни комуникациски систем Е-112 систем кои што ќе ги прифаќа сите видови на повици од било кое место во Македонија, сите јавни телефонски мрежни оператори се должни да обезбедат јавни телефонски услуги, меѓу кои што се мисли и на јавни телефонски говорници, овој број треба да биде достапен на сите мобилни телефони, па дури и во услови без SIM картичка, каде што овој број може да се повика како итен број од било каде. Овој единствен европски број т.е систем е така дизајниран што треба да овозможи бесплатен и еднаков пристап до Е-112 број и употреба на алатки за комуникација за лица со попреченост, регистрација и комуникација на податоци и подршката на

¹²⁴ <http://dzs.gov.mk/> - пристапено на 20.01.2016г.

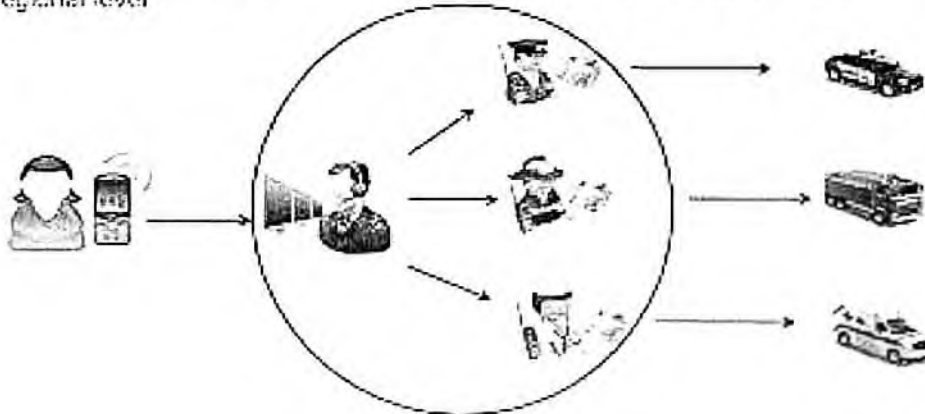
пренос е дозволено само под единствениот број кој што е услуга за нивните инвентари, идентификација и акција, операторите треба да обезбедат пристап до нивните комуникациски мрежи и користење на јавните телекомуникациски услуги, истите треба да преземат мерки за да се обезбеди непречен пристап до користењето на европскиот единствен број во случај на некоја катастрофа, која што ќе биде регистрирана од страна на лицата кои што се сведоци на истата. Овој систем и неговата инсталација ќе се остварува во две фази од кој што првата фаза е концептуалното дефинирање на системот и втората фаза е негова комплетна имплементација.

Концептуалниот дизајн на системот Е-112 е дефиниран од страна на тимот за концептуална дефиниција во Република Македонија и е одобрен од страна на Владата на Република Македонија. Тековните броеви на 192 повици за итни случаи за полиција, 193 повик за противпожарната единица, 194 повик за помош и управување со кризи во Центарот за управување со кризи, ќе бидат променети по одреден период и сите ќе бидат ставени под единствениот број Е-112. Луѓето ќе треба да го знаат само тој број за било каков вид на несреќа, непогода, наместо сегашните четири броја.

За сите оние кои не го зборуваат македонскиот и албанскиот јазик, ќе има вклучено јазична подршка за англиски, германски и други странки јазици. Со ова, секој турист, бизнисмен, секој странец ќе биде во можност да го користи овој број за итни случаи, услуги и потреби. Системот е наменет за да се добијат три оперативни центри за итни случаи кои што ќе бидат координирани со полицијата, брзата помош и со силите за заштита и спасување во случај на вонредни настани.

Слика 4.4-2 Функционирањето на системот E-112

Main characteristic: gathering of all disciplines in a single location at the regional level

Центрите треба да бидат лоцирани во Скопје, Прилеп и Штип. Секој од овие центри ќе бидат во можност да примаат повици од било која точка на територијата на Република Македонија и ќе можат да се координираат сите служби за итна помош кои што ја покриваат целата територија на Република Македонија.¹²⁵

4.5. Усогласеноста на домашниот приод со ЕУ регулативата за цивилна заштита

Европската Унија посебно внимание дава на изградбата на европскиот механизам за соработка и координација во областа на заштитата и спасувањето. Посебно значење во дефинирањето на цивилната заштита има Женевската конвенција во 1949 година и дополнителните протоколи 1 и 2 во 1997 година. Значајноста на конвенцијата и протоколите всушност е во нивната морална сила и уверувањето дека тие содржат хуманитарни принципи, кои што треба да се

¹²⁵ Центар за управување со кризи, <http://www.cuk.gov.mk/> - пристапено на 15.07.2015 година).

почитуваат, така да секое барање за придржување на тие одредби, треба да бидат имплементирани во сите држави.

Поимот цивилна заштита во Европската Унија ги опфаќа сите активности внатре и надвор Унијата, кои што се однесуваат на заштита најпрво на луѓето, а потоа на животната средина, имотот, вклучувајќи го и културното наследство, во случај на големи катастрофи од секаков вид. Со зголемувањето на ваквиот вид на катастрофи, природни непогоди или техничко – технолошки несреќи, се дава јасно до знаење дека проблемите поврзани со цивилната заштита не можат да се решаваат со изолирани активности на секоја земја сама, бидејќи како што и погоре напоменав оваков вид на катастрофи често добиваат димензија многу, па така од еден регион, преминуваат во друг регион на друга соседна држава или некогаш знаат да добијат и димензија од глобален карактер, заради тоа се јавува потребата од меѓусебна соработка и развивање на меѓународна регулатива, стратегија, програми и планови, се со цел да се изгради квалитетен систем за заштита и спасување во рамките на Европската Унија, но и за државите кои што не се членки на Унијата.

Европската Унија во областа за цивилната заштита направи голем чекот со донесувањето Одлука за Механизмот на цивилната заштита во ЕУ, како и со Одлуката за основање на Humanitarian Aid and Civil Protection Department (Оддел за хуманитарна помош и цивилна заштита), со кое што тело се координираат акциите за заштита и спасување, заради тоа нешто тие активности поминуваат низ институционалниот механизам утврден со Одлуката на Европската Унија за механизам на цивилната заштита.¹²⁶

По прашањето за организација на работата и активностите за заштита и спасување се поактуелна е превенцијата од катастрофите предизвикана од природата и луѓето, како и за ситуациите од идните катастрофи кои што би можеле да бидат поекстремни и многу покомплексни со долготрајни и тешки последици, кои што би биле резултат од наглите климатски промени, а истото прашање се наоѓа

¹²⁶ http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/thematic/civil_protection_en.pdf - пристапено на 16.02.2016г.

во Преамбулата на Одлуката за механизмот на цивилната заштита во Европската Унија.¹²⁷

Република Македонија како кандидат за членство во ЕУ, настојува да ги достигне целите, кои што самата Европска Унија ги поставила како сегменти за развој, и исто и ние да можеме да се движиме во правецот на постојано вложување напори за унапредување и подобрување на ефикасноста на цивилната заштита, според Регулативите поставени во Механизмот за цивилна заштита во ЕУ. Со нашето учество во овој механизам, на располагање би ни биле многубројни инструменти, кои што ќе ни овозможат адекватна обука и спремност да можеме да бидеме ефикасни во одговор на природни непогоди или друг вид на несреќи, а целиот механизам всушност се темели на меѓусебна интеракција и соработка помеѓу државите кои што се членки на ЕУ и потенцијалните членки кандидати.

Европската Унија како основен документ за поставеноста на цивилната заштита е Одлуката на Советот на ЕУ од 23.10.2001 година, со кој се воспоставува Механизам на заедницата што овозможува засилена соработка при интервенции за помош во цивилната заштита (2001/792/E3). Со механизмот се воспоставува Центар за мониторинг и информирање (EU-MIC) и Заеднички комуникациски и информациски систем за вонредни ситуации (CECIS). Со Одлуката на Советот за воспоставување на Финансискиот инструмент за цивилна заштита (2007/162/EC), всушност се заокружува дејствувањето на Унијата во трите главни фази од циклусот на управување со катастрофи: превенцијата, подготвеноста и одговорот. Механизмот ги опфаќа активностите поврзани со одговорот на катастрофи и делот на подготвеноста, додека пак финансискиот инструмент се однесува на сите три фази. Како резултат на реформите предизвикани со Лисабонскиот договор, Цивилната заштита во рамките на ЕУ денес е сместена во Европската Комисија во Генералниот директорат за хуманитарна помош и цивилна заштита. Република Македонија како земја кандидат за членство во ЕУ од 2005 година стана членка во Механизмот за цивилна заштита на ЕУ во 2012 година, преку потпишување на

¹²⁷ Decision No 1313/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 17.12.2013 on a Union Civil Protection Mechanism

Меморандум за разбирање со европската комисија. Меморандумот за разбирање беше помеѓу Дирекцијата за заштита и спасување на Република Македонија и надлежната служба за хуманитарна помош и цивилна заштита на Европската Комисија, чија ратификациона постапка се заврши на крајот на јануари 2012 година во Собранието на Република Македонија и во Европската комисија.

Со учеството во овој Механизам за цивилна заштита на ЕУ, придобивките за Дирекцијата за заштита и спасување ќе бидат во поглед на зајакнување на подготвеноста на националниот систем за заштита и спасување преку учество на обуки, вежби и тренинзи и учество во регионални проекти и посуштинско поврзување со земјите членки на Европската унија и учење од нивните практики. Во случај на природни катастрофи или катастрофи предизвикани од човекот, а кои ќе ги надминуваат капацитетите на Република Македонија за самостојно справување со истите, Механизмот за цивилна заштита на ЕУ преку Центарот за мониторинг и информирање (EU-MIC), ќе ја координира целокупната меѓународна помош, која за таа цел би пристигнала во Република Македонија.¹²⁸

4.6. Примери за начинот на организирање на заштитата и спасувањето во други Европски земји

4.6.1. Данска

Данска од први јануари 2007 година ја има следната административно-територијална структура и тоа на две нивоа: 1. Држава и 2. Региони и општини.¹²⁹

Не постои систем на субординација помеѓу регионите и општините, бидејќи имаат различни задачи и одговорности во заштитата и спасувањето. Данска е поделена на 98 општини и на 5 региони. Регионалните органи имаат свој

¹²⁸ Дирекција за заштита и спасување- Европска Унија <http://www.dzs.gov.mk/> - пристапено на 16.02.2016г.

¹²⁹ http://ec.europa.eu/echo/files/civil_protection/vademecum/dk/2-dk-1.html- пристапено на 21.03.2016г.

регионални совети со по 41 член кои што се избираат секои четири години, со овој совет заседата претседател кој што е избран од страна на овој совет. Регионалниот совет во своите задачи им се : здравствената заштита при работата, социјалната работа, посебни образовни институции и се одговорни за регионалниот развој. Овие совети имаат овластување и за регулирање на здравствениот данок, данокот за градинките, основните училишта, исто така се грижат и за пензионерите, за културата, за животната средина и патиштата, кои што се своевидно и главни задачи на советот.¹³⁰

Граѓаните на Данска се заштитени со 3 нивоа на заштита и спасување, а таа ја добиваат комбинирано од владините ресурси и локалните итни служби. Цивилната заштита во Данска е структурирана на 3 нивоа и тоа централно или национално, регионално и општинско или локално ниво.

За националното ниво за заштита и спасување во Данска се одговорни поедини министри кои што во оквирот на својата област која што одговара спрема потребите на системот, кои што планираат и преземаат потребни мерки за припрема на граѓаните во случај на катастрофа или други вид на несреќа. Министерството за одбрана е одговорно за координацијата, планирање и припремите за цивилната заштита, за примената на било кои мерки кои што би се примениле. Агенцијата за данскиот кризен менаџмент DEMA има надлежност за координирање која што е под Министерството за одбрана. Исто така и Данската агенција за управување со вонредни состојби е владина агенција која што е во рамките на Министерството за одбрана и основна задача на агенцијата е да раководи со Центарот за управување и реагирање на вонредни состојби, да ја надгледува националната и локалната спремност за заштита и спасување и да даваат совети по прашање на што поголема приправност на силите кои што се ангажирани во заштитата и спасувањето.

DEMA е директно одговорна и задолжена во случај на пожари и општо со развојот на био која вонредна ситуација, исто така е одговорна и за хемиска и

¹³⁰ http://ec.europa.eu/echo/files/civil_protection/vademecum/dk/2-dk-1.html- пристапено на 21.03.2016г.

нуклеарна непогода и истата и дава одговор на тоа. Таа е организирана во четири основни области, и тоа секоја област покрива голем дел од севкупното реагирање на вонредни состојби во Данска. Таа дава оперативен одговор, во склопот на агенцијата се наоѓа и Центар за образование и развој на човечките ресурси, извршува стручно образовни и консултантски услуги за некои факултети, Центри за општинска цивилна заштита. Тука се вклучени прописи за обука, планови за оспособување на персоналот, курс и обука на администрацијата, управува со развојот на национално така и на локално ниво со разни тренинзи и вежби, регрутира персонал, се грижи за кадровската политика, соработува со домашни и меѓународни Универзитети кои што го имаат фокусот на менаџментот во заштитата и спасувањето и развојот на истото. Ги планира и изработува сите планови за спасување на сите нивоа во државата. Одговорна е и за превенцијата во која што влегува преглед, советување, надзор и развој на државните прописи и законски одредби кои што се однесуваат на техничката подготвеност на државата во спречување на пожари, експлозии и слично. Како дел од оваа агенција е и координацијата со сите Министерства кои што се инволвирани во системот за заштита и спасување и учествува во плановите за заштита и спасување во НАТО.¹³¹

Општините во Данска мораат да имат изготвено свој план за вонредни состојби и сите задачи кои што треба да ги извршуваат во случај на несреќа во доменот за кој што и се одговорни, во услови на мир или во услови на криза и војна.

Во Данска, има 5 регионалните центри за спасување и заштита се под DEMA. Тие пружат помош на општините во заштитата и спасувањето, без разлика за каков вид на помош станува збор, природата на несреќата или обемот на несреќата. Координацијата на задачите во вонредните состојби го прават регионалните одбори, во кој што се вклучени претставници на DEMA, претставници на полицијата, локалниот регион, армијата и други релевантни агенции во зависност од природата на кризата или несреќата. Додека на локално ниво организираноста е во тоа што Општината мора да има капацитет да може да евакуира население, истите да ги згрижи во засолништа, да обезбеди доволно храна, вода и други потребни

¹³¹ http://ec.europa.eu/echo/files/civil_protection/vademecum/dk/2-dk-1.html- пристапено на 21.03.2016г.

намирници. Локалната самоуправа е управувана од Општинска комисија која што е задолжена за планирањето и спроведувањето на мерките, на чело со Градоначалникот на Општината, која што исто така е задолжена за интеграција на цивилната заштита во која што се вклучени сите планови за процена на ризици и за оперативноста на силите за заштита и спасување.¹³²

Центрите за пожари и спасување овозможуваат да регрутите ја воспостават националната служба и да во исто време добијат и обука. Националната служба трае шест месеци и ги опафаќа следните елементи:

- ↓ Противпожарна заштита
- ↓ Напредна прва помош
- ↓ Урбано пребарување и спасување
- ↓ Одговор и основна обука за несреќи кои што вклучуваат опасни хемикалии
АБХО инциденти
- ↓ Физички тренинг и
- ↓ Спасувачка служба.¹³³

Од 40-60 волонтери во секој момент се поврзани со секој национален спасувачки центар - Nedehusene, кој што е во близина на Копенхаген и е таква база која што во својот состав има на располагање 300 волонтери, кои претставуваат значајна сила за гаснење на пожари и спасување на луѓе и материјални добра. Волонтерите можат да бидат распоредени и во странство како дел од капацитетите на DEMA во случај на поголеми инциденти и природни катастрофи какви што се земјотрес и поплави.¹³⁴

Во Данска е формиран Национален оперативен штаб, кој што е со цел да ја подобри координацијата помеѓу одбраната, полицијата и другите цивилни органи во случај на голема криза. Овој штаб врши меѓуагенциска координација, ги одредува нивоата на командите и врши контрола на кризниот менаџмент на

¹³² http://ec.europa.eu/echo/files/civil_protection/vademecum/dk/2-dk-1.html - пристапено на 21.02.2016г.

¹³³ Салиу.Ш., Политичко-правни и безбедносни аспекти на системот за заштита и спасување, Скопје, 2015 год, стр.158

¹³⁴ Ibid.

Национално ниво и се активира во случај на големи закани или терористички дејствија кои што не можат да се решат на регионално или општинско ниво

Претходно според законот за заштита на морската средина конкретно е прицизирана правната рамка во врска со контрола од загадувањето на морињата од нафта и од хемиски супстанции, па така Министерот за животна средина во соработка со воената одбрана во соработка со воената одбрана, локалните противпожарни и спасувачки служби е одговорен за таа контрола, но од 01.01.2000 година оваа задача се префрла во надлежност на Министерството за одбрана.¹³⁵

Приватниот сектор т.е Falck Redningskorps Ltd. е приватна данска компанија за спасување од пожари, која што има склучено договори со општините. Постојат и други приватни компании кои што даваат услуги од итната помош, за кое што нешто имаат склучено договор на регионално ниво, а како невладина организација е Данскиот Црвен крст кој има многу членови волонтери. Волонтерска организација е Данската Цивилна заштита која што брои 5000 членови и најчесто тие имаат учество во локалните спасувачки тимови, тие исто така имаат учество и во зголемување на знаењето помеѓу населението за да биде посpremно во самозаштитата и превенцијата. Волонтерите се образуваат, т.е имаат обука за обезбедување на храна, за привремен смештај, за учество во противпожарните служби и имаат обука за користење на дефибрилатори за срце за кое нешто се во тесна соработка и со фирмите кои што ги произведуваат истите.¹³⁶

4.6.2. Хрватска

Цивилната заштита во Хрватска е организирана така што се состои од 20 округа и еден град т.е градот Загреб. Раководителите на административните единици се одбрани од страна на граѓаните. Тие раководители се одговорни за организацијата, планирањето, финансирањето и начинот на користење на

¹³⁵ http://ec.europa.eu/echo/files/civil_protection/vademecum/dk/2-dk-1.html -пристанено на 22.03.2016г.

¹³⁶ Ibid.

оперативните сили во заштитата и спасувањето во рамките на локалната самоуправа. Организирањето на цивилната заштита е на сите нивоа, таа е организирана на начин што почнува од лична и взаемна заштита, командување, единици, комесари и менаџери за засолнување. Екипирањето, развојот (опремување и обука) и ангажирање на истите во процесот на цивилната заштита е во надлежност на раководителите на единиците на локалните и регионалните самоуправи, додека Државната Дирекција за заштита и спасување или ДУЗС раководи на државно ниво. Сите овие активности се утврдени со Законски одредби каде што точно е определена структурата и обемот на активностите кои што ги презема ДУЗС. Во тие активности влегуваат: проценка на ризик од појава на катастрофа или друга голема несреќа во регионот, Изработува упатства за управување со кризите кај сите учесници во системот, ги следи и анализира состојбите во областа на заштитата и спасувањето и предлага мерки на Владата на Република Хрватска за подобрување на статусот и усмерување на развојот на цивилната заштита. Информациониот систем собира, анализира и ги усмерува податоците за ризиците и последиците од големи несреќи и катастрофи. Има свој единствен систем на база на податоци во врска со оперативните сили, средствата и мерките кои што се преземаат во оваа област. Предлага проценки за опасностите и планови за заштита и спасување во Република Хрватска. Самата дирекција директно врши мобилизација на единиците и оперативните сили за заштита и спасување, координира и командува со тие сили за време на операциите, го алармира цивилното население, врши инспекција на оперативните сили, изработува програми за обука и друго образование, ги спроведува вежбите на учесниците во заштитата и спасувањето, ја тестира опремата и средствата кои се потребни за заштита и спасување, ги утврдува и поднесува предлози до Владата на Р.Хрватска за донесување на стандарди во оваа област. Тесно соработува со економските и научните институции во земјата за развој на технологијата и опремата за заштитата и спасувањето. Исто така соработува и со надлежните органи во државата и меѓународни организации од истата област. Спроведува промоции и издавачки дејности од оваа област и ги координира другите правни субјекти кои што учествуваат во заштитата и спасувањето, даваат свој предлог

буџет до Владата на Р.Хрватска за кои што сметаат дека е потребен за развој и осовременување на системот за заштита и спасување.¹³⁷

Дали ќе биде распонот на ангажман од локално до национално ниво, е во зависност од другите специфичности на вонредната состојба, па согласно тоа се одредува и структурата и големината на оперативните сили кои што ќе бидат ангажирани и кои Министерства ќе бидат вклучени.

Во приватниот сектор влегуваат сите компании кои што обавуваат задачи од заштитата и спасувањето во своето секојдневно дејствување, како и здруженијата на граѓаните чии што активности се комплементарни со оние од заштитата и спасувањето и кои што се ангажирани на основ на јавно-приватно партнерство. Во волонтерските организации односно и невладини организации влегуваат доброволни противпожарни единици, радио аматери и други организации, Хрватскиот Црвен Крст, Хрватската шумска служба за спасување, Хрватското здружение за спасување на кучиња, Хрватско здружение на нуркачи и др.

4.6.3. Велика Британија

Цивилната заштита и организацијата за заштита и спасување во Велика Британија започнала на почетокот на Втората светска војна. Во 20 век, поточно триесетите години од дваесетиот век во Велика Британија се создал Air Raid Precautions (ARD) – превенција од можен воздушен напад, кој многу споро се создавал, па Владата сама признала дека составот на оваа организација не е спремен за потполно да може да дејствува, па согласно утврденото Владата почнала интензивно да работи на превземање на ургентни мерки за да овој состав почне да функционира како што треба. За во случај да се случи инвазија или пак интензивно бомбардирање, каде што ќе се прекине комуникацијата помеѓу

¹³⁷ http://ec.europa.eu/echo/files/civil_protection/vademecum/hr/2-hr-1.html#over – пристапено на 21.03.2016г.

деловите во државата, се создал нов регионален состав со регионални комесари, кои што биле задолжени да ја преземат командата во такви случаи.¹³⁸

Понатаму оваа организација прераснала во Цивилна заштита која што била организирана на база на доброволци, која што почнала да превзема се повеќе задачи поврзани со заштитата и спасувањето и тоа го правела со се поголем успех.¹³⁹

Англија во себе има повеќе реони, во кој што има реони и во Северна Ирска, Шкотска и Велс. Таа е поделена во девет административни региони. Собранието и градоначалникот во Големиот Лондон имаа поголема улога во администрирањето, додека другите региони имаат помала улога со нивните регионални собранија и агенциите за регионален развој. Во Англија има два различни модели на локална самоуправа кои се во функција. Во некои области има окружен совет кој што е одговорен за образованието, управувањето со отпадот и стратешко планирање во рамките на округот, со неколку регионални совети кои што се одговорни за живеалиштата, собирањето на отпадот и локално планирање. Некои области имаат само едно ниво на локална власт и овие се наречени унитарни власти, додека Градот Лондон и островот се *suī genēris*, односно независни и единствени власти кои што не влегуваат во општата категоризација на властите, тие произлегле од неодамнешните реформи на локалната власт.

Civil Contingencies Secretariat (CCS), Секретаријатот е со седиште во владиниот кабинет во срцето на Централната власт, кој што е одговорен за итните случаи во Англија и Велс, со пренесена одговорност во Шкотска и Северна Ирска. Основана е во јули 2001 година, администрација која што работи во партнерство со владините оддели, останатите администрации со преносна одговорност и клучните засегнати страни се со цел да се подобри способноста на државата да може да одговори, да се опорави од можни итни случаи. Улогата на централната власт, пренесените администрации и регионалните ниво е да се подржи и да ги дополни потпогне напорите на локалните власти кои што први даваат одговор на итните

¹³⁸ Essex-Lopresti, T., A Brief History of Civil Defence, Civil Defence Association, Derbyshire, 2005, 9p

¹³⁹ Ibid, 15p

случаи, со тоа што им обезбедуваат средства и координација. И тие сами по себе би се вклучиле во итните случаи само доколку од тоа има потреба, доколку локалната власт нема да може да одговори сама по себе на некоја криза. Па така и водечки принцип и главната одговорност за справување со катастрофите е оставена на локално ниво. Во случај на катастрофа, реакцијата на властите се потпира врз плановите за итни случаи кои што се изготвени од страна на службите за итни случаи (полиција, пожар, брза помош и крајбрежната стража), локалните власти, јавните здравствени установи, како и волонтерскиот сектор. Во случај на криза, полицијата ја презема водечката улога во координирањето и на локално ниво се дава одговор на итниот случај. Доколку постои закана за јавната безбедност, локалната власт ја превзема водечката улога во закрепнувањето од катастрофата, но во случај ако истата не може да се санира со локалните ресурси, тогаш се повикуваат регионални тимови кои што се задолжени за цивилната заштита со тоа што се повикуваат соседни организации, како и ресурси од централната власт. Само во случај на масовни катастрофи, централната власт ја презема координацијата и соодветен водечки оддеел кој што е назначен од страна на CCS. Во случај на вонредни состојби, централната власт координира, донесува одлуки, активира мерки во кои што се вклучени сите Министерствоа кои што се задолжени во вакви итни случаи и претставници од релевантни институции како и надворешни засегнати страни. Се одржуваат средби и состаноци каде што стратешките аспекти се во напорите за давање на одговор и побргу закрепнување од катастрофата. Во Шкотска, Велс и Северна Ирска, во случај на итни случаи се вклучуваат пренесените администрации каде што истите блиску соработуваат со водечкиот оддел од централната власт. Регионалните нивоа дејствуваат како канал за комуникација помеѓу централната власт и локалното ниво.¹⁴⁰

Во Велика Британија за одговорот при катастрофи и обновувањето од истите, пристапот оди од долу па нагоре, и сите операции и одлуки се донесуваат од најниското соодветно ниво. Во сите случаи, локалните агенции се одговорни за одговорот и обновувањето и тие се занимаваат со итните случаи со многу малку

¹⁴⁰http://ec.europa.eu/echo/files/civil_protection/vademecum/uk/2-uk-1.html – пристапено на 19.03.2016г

вмешување или без вмешување на од страна на регионално или национално ниво, а тоа се одредува спрема итниот случај и во зависност од вонредната состојба која што настанала. Во однос на меѓуагенциската соработка постои национална рамка во која што се интегрирани плановите и процедурите во рамките на и помеѓу агенциите долж географските граници. Сите агенции прецизно си ги знаат одговорностите и улогите во давањето на одговорот на некоја катастрофа, и со оваа рамка се идентификуваат различните нивоа внатре агенцијата и мулти-управувањето со агенцијата ги дефинира нејзините односи со останатите агенции кои што се задолжени за давање одговор. Националната рамка е доволно флексибилна за да може да се прилагоди на потребите на одредени состојби и околности, но сепак во таа заедничка рамка на процедури, секоја агенција засебно за себе изготвува сопствени планови и процедури за давање одговор.¹⁴¹

Во оваа рамка, управувањето со кризите се спроведува на една или повеќе од три растечки ниво: Оперативно, тактичко и стратешко ниво. Истото се базира на концептот на команда, контрола и координација. Значењето на овие три термини се различни и тие се одредуваат спрема природата и тежината на вонредната состојба - договори на централната власт за одговарање на итен случај: Концептот на операции.¹⁴²

Имаат приватен сектор кој што е моќен и развиен и е во улога на логистика на државата во случај на катастрофи или некои други технички непогоди. Исто така имаат и волонтерски друштва и невладини организации кои што исто така имаат многу бројно членство, кое што е активно во секој сегмент од цивилната заштита.

4.6.4. Белгија

Белгија е федерална држава, која што има три етнички зедници кои што се групирани во три региони во државата: Фламанскиот, Францускиот и Германскиот

¹⁴¹ http://ec.europa.eu/echo/files/civil_protection/vademecum/uk/2-uk-1.html – пристапено на 19.03.2016г

¹⁴² <http://www.cabinetoffice.gov.uk/ukresilience/response/ukgovernment.aspx>–пристапено на 19.03.2016г

регион. Белгија е поделена на 11 провинции и има 589 општини. Оваа држава се соочува со закани од природни несреќи и несреќи кои што се предизвикани од човекот, станува збор за поплави, земјотреси, опасност од нуклеарни несреќи, терористички напади, рушење на комуникациската структура како дел од информатичката технологија.

Носител или водечко – стручно оперативно тело на цивилната заштита во Белгија е Граѓанската дирекција за безбедност со седиште во Брисел. Како дел од оваа структура влегуваат Одделот за цивилна заштита, Одделот за заштита од пожари и Службата за имплементација на европскиот број Е-112 и Сојузниот истражувачки центар за цивилна заштита. Оваа граѓанска дирекција за безбедност на регионално ниво има шест организациски единици кои што се наоѓаат во Brasschat, Crisnee, Ghlin, Jabbeke, Libramont i Liedekerke. Службата за имплементација на Е-112 е формиран во 2008 година со седиште во Брисел и е поделена во 9 центри, 27 меѓурегионски центри и околу 150 пунктови низ државата. Овој центар е формира со цел да се подобри интеграцијата на сите инволвирани субјекти кои учествуваат во заштитата и спасувањето. Сојузниот истражувачки центар има свој Управувачки одбор, административна единица и Научно-техничка група.

Учество во целиот систем на заштита и спасување имаат и повеќе служби на министерствата за поединечни видови закани, полициски сили и армиски сили, кои што се квалитативно и квантитативно регулирани со акти кои што се соодветни за секој поединечно. Белгија има многу невладини организации кои што се инволвирани во сите нивоа за заштита и спасување на населението од разни извори на опасности.

Белгија во 2008 година прави реформи во цивилната заштита со кои што настојува да ги реализира основните задачи за цивилна заштита на населението, како што се давање оптимална помош на населението кое што е загрошено, создавање поефикасна рамка за работата на припадниците на службите за итна помош и зголемување на безбедноста на странските граѓани и персоналот кој работи во државата. Тие мерки се организираат на национално, провинциско и

локално ниво низ државата, на истиот начин се поделени и силите за заштита и спасување. На национално ниво во рамките на Генералната дирекција за безбедност се формирани маневарски специјални сили за борба против пожари, техничка помош, борба против загадување, заштита од поплави, телекомуникации, логистичка поддршка, меѓународни интервенции. Сите овие специјализирани единици се максимално опремени со ПП коли и командни возила, РХ- извидувачки возила, автоцистерни, болнички возила од секаков вид, кран-дигалки и други средства за заштита кои што се потребни за да овој систем биде функционален и ефикасен. Провинциските нивоа се составени од маневарски единици со 40-50 припадници, кои што се формираат за повеќе специјалности во заштитата и спасувањето, а државата планира бројката на припадниците да се зголеми до 25.000 припадници на цивилната заштита. Во општините, на локално ниво се формираат универзални единици и соодветни специјализирани единици, кои што се формираат согласно процената на загрозеноста. Многу голема важност се придава на противпожарните единици кои што се некаде околу 360 ПП единици, или вкупно околу 16.500 пожарникари, меѓу кои што 5000 лица се професионални пожарникари, а пополнувањето на силите се врши и со воени обврзници кои не се во распоредот во армијата, а се врши со припадници од двата пола пополнувањето на силите. Принципот по кој што се водат реформите во Белгија е – Најбрз во соодветната помош, што значи најбрзо да може да се стигне на местото на настанот и да им се укаже помош на повредените.¹⁴³

Цивилната заштита во Белгија во делот на информирањето е присутна во пишаните и електронските медиуми, дневените печати, списанија, телевизии, интернет и слично. Вработените во Граѓанската дирекција за безбедност пред населението со соодветни брошури и промотивен материјал вршат презентации пред населението низ цела Белгија со што постигнува две цели, едната е информирање на населението за опасностите и зголемување на превенцијата и самозаштитата, а другата цел е регрутирање на волонтери во службите на силите за заштита и спасување. Постојано се изработуваат студии за развој на цивилната

¹⁴³ <http://www.morm.gov.mk/> брзо и ефикасно цивилна заштита во Белгија- пристапено на 20.02.2016

заштита и подобрување на ефективностa и ефикасноста на стандардните оперативни мерки, изработки на нови нормативи и адаптирање на новосоздадените опасности со постојните. Вежбовните активности се реализираат преку обука на персоналот на Граѓанската дирекција за безбедност, дисеминација на знаење за цивилната заштита на гувернерите на провинциите и градоначалниците, обука на припадниците на силите за заштита и спасување, и презентација пред населението во делот за самозаштита. Како најактуелни теми во последно време во делот на обуката се вежбите Б-брзо, целта на оваа обука се соодветниот тим најбргу што може да се мобилизира и да пристигне на местото на настанот во друга држава за време од 36 часа, како и воспоставување на соработка на несреќата со други тимови од други држави и нивна успешна координација. Вежбите за мобилизација на силите имаат за цел да се воспостави координација и успешна соработка меѓу институциите во случај на несреќа на сите нивоа во Белгија.¹⁴⁴

¹⁴⁴ <http://www.morm.gov.mk/> брзо и ефикасно цивилна заштита во Белгија- пристапено на 20.02.2016

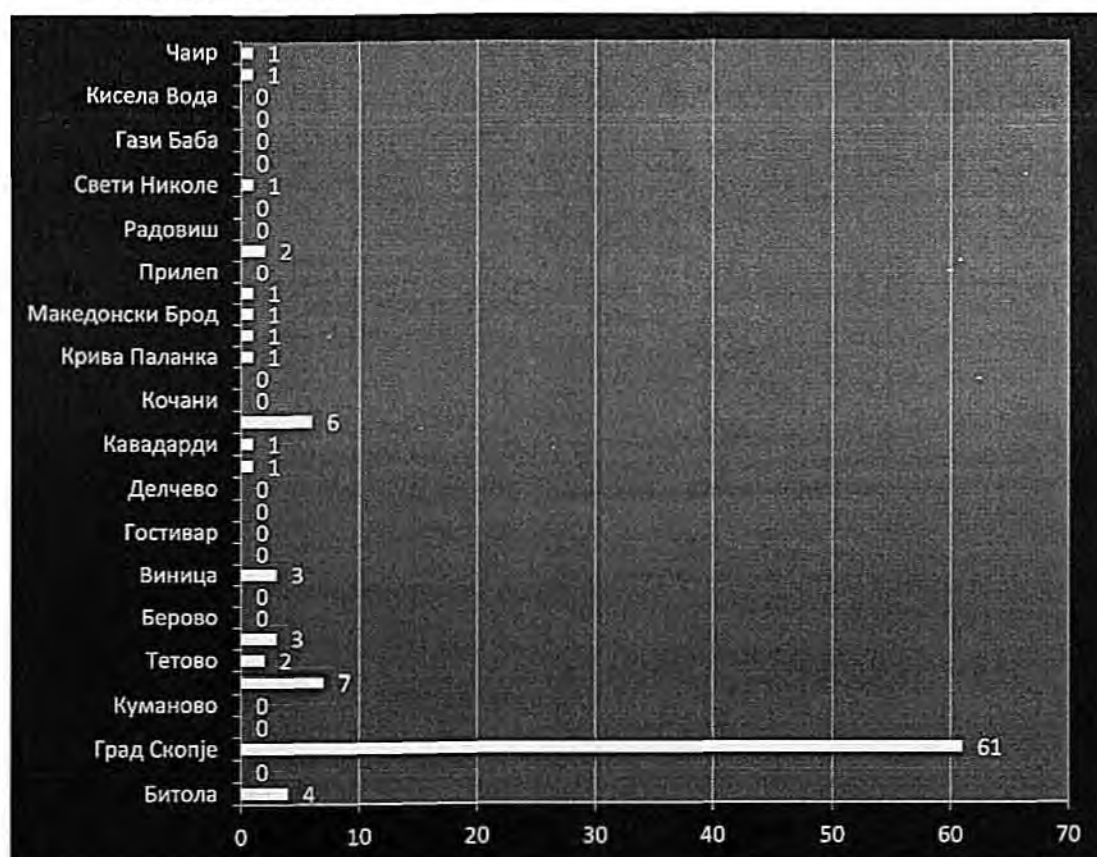
5.РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Истражување на вработените во Дирекцијата за заштита и спасување -Влада на Република Македонија

Истражување се спроведе за вработените во Дирекцијата за заштита и спасување – Влада на Република Македонија со прашалник. Целта на овој анонимен прашалник беше да дојдам до податоци за ставовите и мислењата на вработените во Дирекцијата за заштита и спасување, кои што се во врска со степенот на имплементацијата на Националната стратегија за заштита и спасување во Република Македонија. Бројот на вкупно испитаници е 97, а резултатите се следниве:

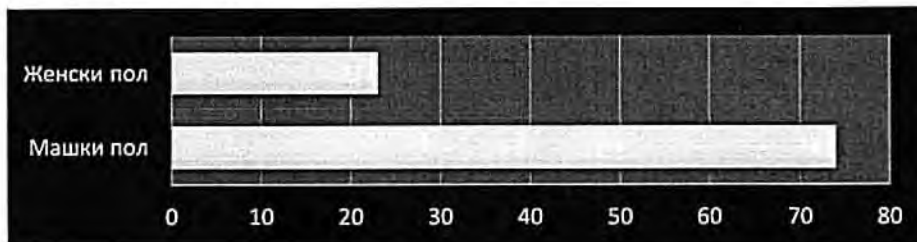
↓ Општина во која што се вработени:

Графикон бр.5.1

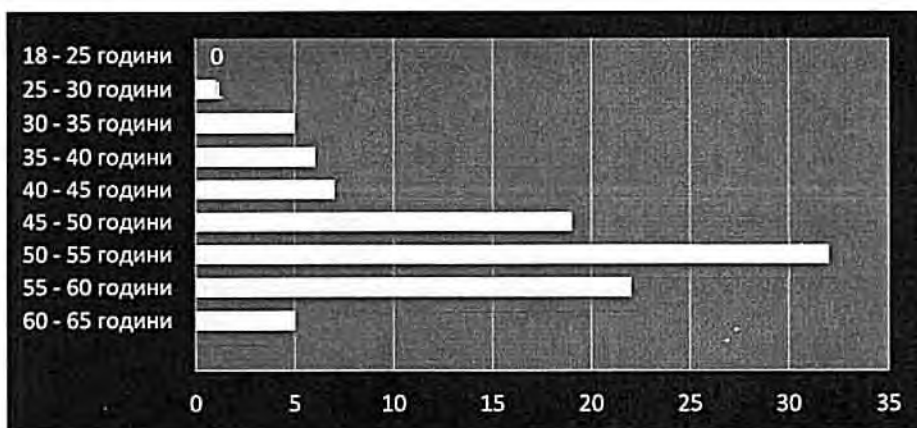
↓ Пол на испитаникот?

Графикон бр.5.2

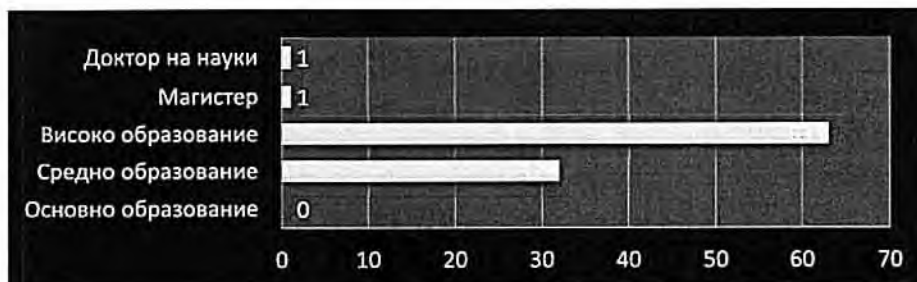
↓ Возраст на испитаникот?

Графикон бр.5.3

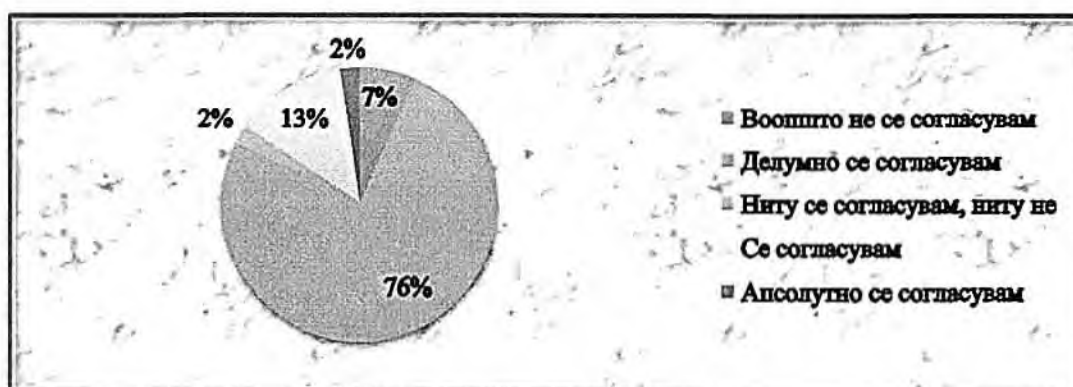
↓ Образование на испитаникот?

Графикон бр.5.4

⚡ Дали се согласувате со тоа дека Дирекцијата за заштита и спасување работи ефикасно?

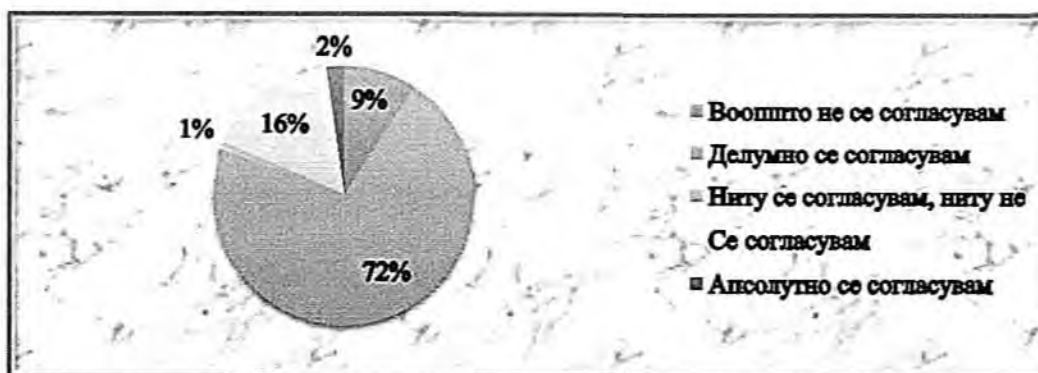
Графикон бр.5.5

Вработените сметаат дека Дирекцијата делумно работи ефикасно, што значи свесни се за недостатоците кои што се јавуваат при текот на работата.

⚡ Дали се согласувате дека институционалните капацитети кои што се на располагање на Дирекцијата за заштита и спасување се доволни?

Графикон.бр.5.6

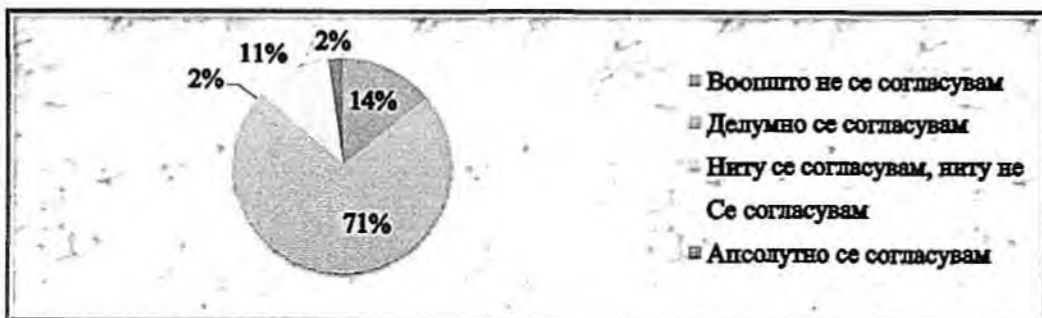

Вработените сметаат дека институционалните капацитети не се доволни, бидејќи сметаат дека нема доволно вработени, а и нема доволно соодветни кадри

за секоја област. Исти таков резултат е добиен и од интервјуата со раководителите на секторите.

- ⚡ Дали се согласувате дека постои координација помеѓу различните инволвирани актери/субјекти во делот на заштита и спасување на РМ?

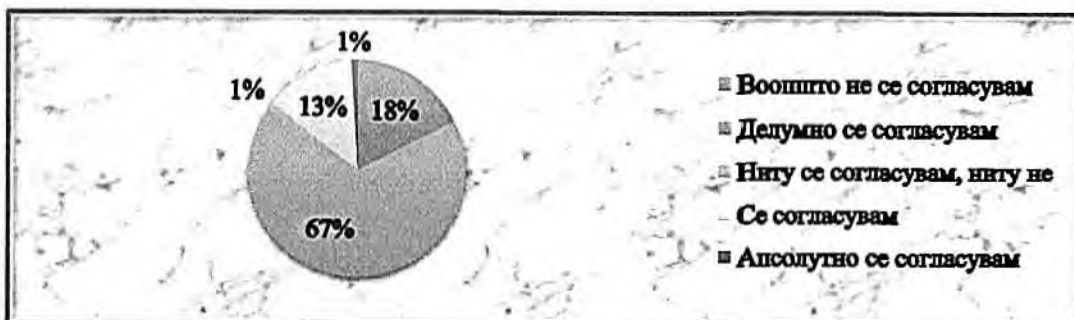
Графикон бр.5.7

Вработените сметаат дека има делумна координација, но таа не е доволна за да Системот за заштита и спасување даде доволно резултати, за брзо и ефикасно решавање на некоја настаната криза, каде што брзината на дејствување и добрата координација се клучни фактори за брз одговор.

- ⚡ Дали се согласувате дека човечките ресурси на локално ниво ги задоволуваат потребите на Дирекцијата за заштита и спасување?

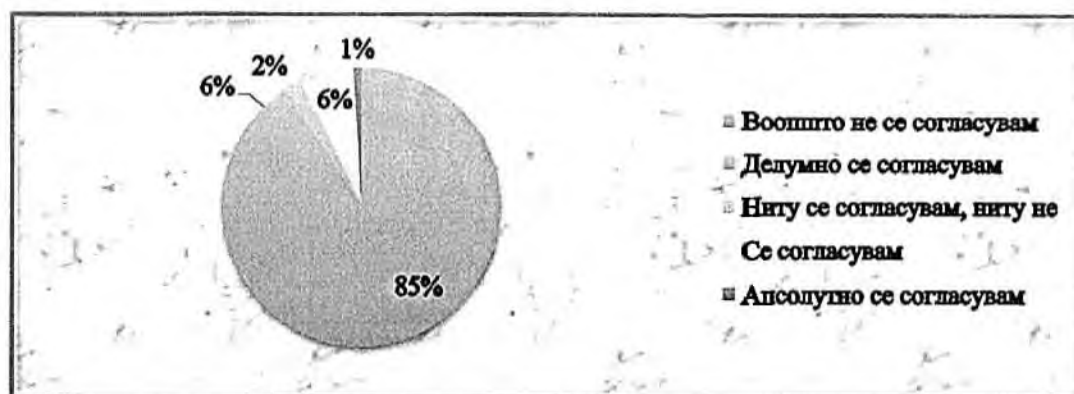
Графикон бр.5.8

Вработените сметаат дека човечките ресурси не се на задоволително ниво, и затоа и делумно се согласуваат со поставеното прашање. Истото е заклучено и од разговорите со раководните лица на подрачните одделенија, каде што истите изјавија дека имаат малку вработени, имаат проблеми со мобилизацијата. Во некои подрачни одделенија има само по еден вработен, кој што е на пример инспектор, и сам по себе не може да извршува повеќе задачи во исто време, што значи и квалитетот на работењето се намалува со малиот број на задолжени лица во Системот за заштита и спасување на локално ниво. Од разговорот со раководните лица на подрачните одделенија во Скопје, Штип и Струмица јасно се гледа дека претежно вработените се административен персонал, а не оперативци.

- ✦ Дали се согласувате дека финансиските ресурси на локално ниво ги задоволуваат потребите на Дирекцијата за заштита?

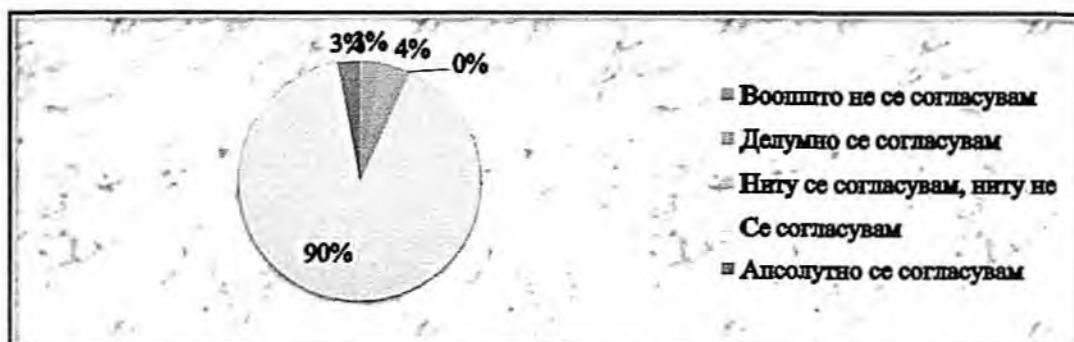
Графикон бр.5.9

Во врска со финансиските ресурси огромен процент на вработени одговорија негативно, што значи дека финансиите во овој дел се недоволни за да можат да одговорат на било која криза, немаат доволно материјали, опрема, возила, а и она што го имаат е застарено, кое нешто јасно говори дека во овој дел состојбата мора да се подобри, за да можат да се пратат и европските трендови за заштита и спасување.

- ✚ Дали се согласувате дека правилното и навремено планирање на активностите за заштита и спасување влијае врз ефикасноста на Дирекцијата за заштита и спасување?

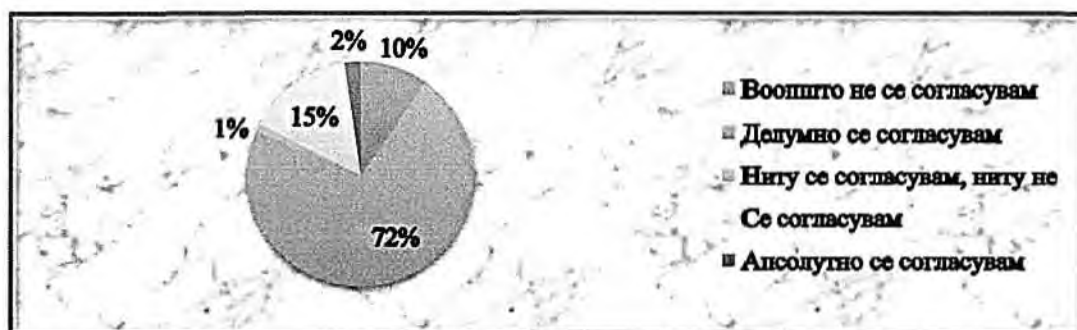
Графикон бр.5.10

Голем број од испитаниците одговорија позитивно, скоро сите се согласуваат дека правилното и навременото планирање има есенцијално значење за успешно справување со настанатите кризи. Затоа е и потребно да се идентификуваат критичните инфраструктури, на база на нив да се направи проценка на можните ризици, превенција од истите, и добро разработена стратегија како да се одговори на можното сценарио.

- ✚ Дали се согласувате дека мерките за заштита и спасување се донесуваат континуирано и се прилагодени кон конкретните потреби на регионот?

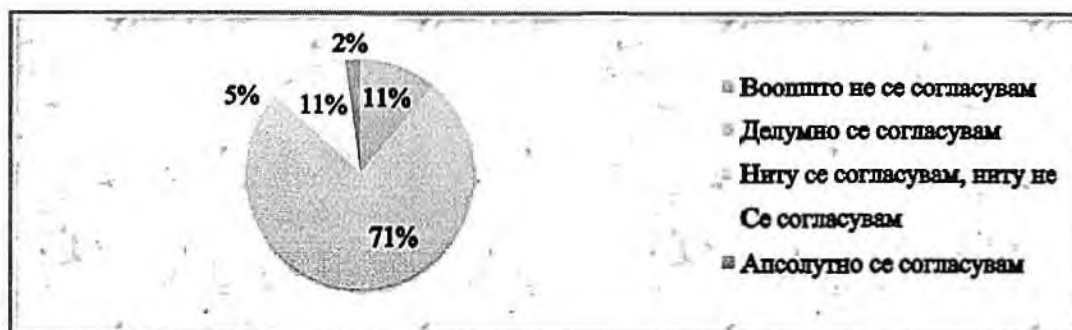
Графикон бр.5.11

Вработените делумно се согласуваат со ова прашање. Истото го сметаат и раководните лица дека мерки за заштита и спасување има, т.е СОП (стандардно оперативни процедури), но тие не се прошируваат. Во зависност од ситуацијата, се донесуваат најчесто Ад хок решенија, кои што во моментот со постоечките капацитети, даваат резултати, но понатаму тие мерки не се прилагодуваат кон конкретните потреби на регионот.

- ✚ Дали се согласувате дека вработените лица во Дирекцијата за заштита и спасување имаат образование адекватно на потребите на ова правно лице?

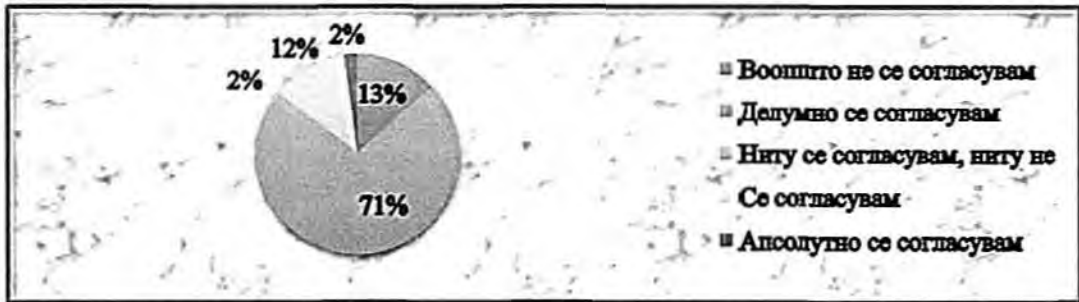
Графикон бр.5.12

На ова прашање голем дел од испитаниците одговорија дека делумно се согласуваат. Што значи вработените во Дирекцијата за заштита и спасување немаат најсоодветно образование, според работните места на кои што се, со постоечката систематизација. Од разговорите со раководните лица може да се констатира дека дури и некои раководни лица немаат соодветно образование, кое нешто говори дека мора да се направи квалитетна распределба на веќе постоечките кадри и влез на нови обучени кадри, кои што би го поседувале соодветното образование.

- ✚ Дали се согласувате дека вработените во Дирекцијата за заштита и спасување се доволно и континуирано обучувани за преземање на активности потребни при заштита и спасување?

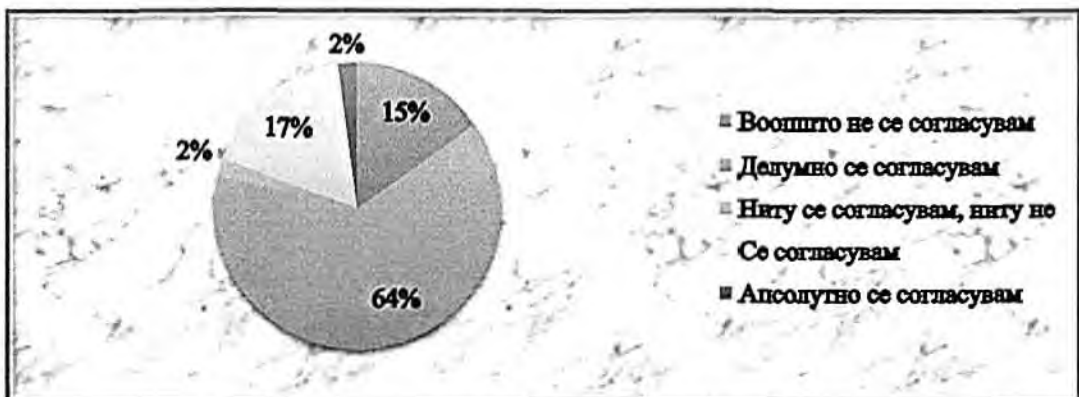
Графикон бр.5.13

И на ова прашање одговорот беше делумно негативен, што значи нивото на оспособување не е на саканото ниво, голем дел од вработните не се запознаени со сите постапки и процедури за решавање на некоја настаната криза. Од разговор со одговорните лица беше констатирано и тоа дека вработените не посетуваат континуирана обука за стручно усовршување и надградба, посета на некои семинари, во и надвор земјата. Мал дел од вработените ги минат овие обука, а најчест причинител за ова е нискиот буџет кој што de facto е потребен за изведување на оваков тип на обуки.

- ⚡ Дали се согласувате дека образованието, оспособувањето и обуката на силите за заштита и спасување се доволни, за брзо и ефикасно дејствување на Дирекцијата за заштита и спасување?

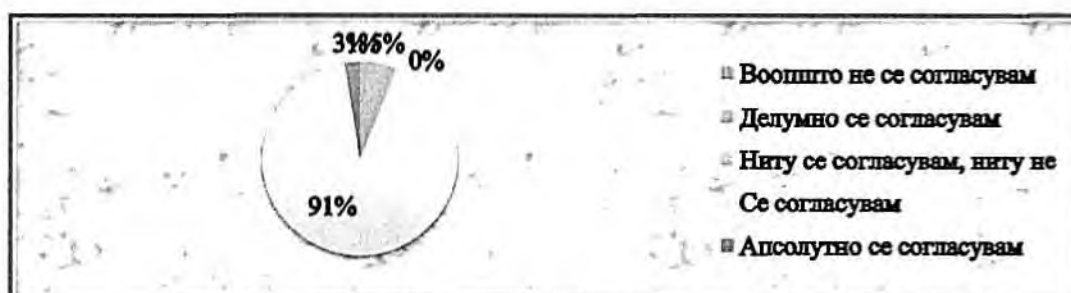
Графикон бр.5.14

На ова прашање одговорите претежно се делумно негативни, што значи силите за заштита и спасување дејствуваат на терен, до сега во пракса имаат резултати, но истите немаат доволно обука и усовршување, за кое нешто пак причината се крие во недоволниот финансиски механизам кој што би ги задоволил овие потребни нешта.

- ⚡ Дали се согласувате дека поставувањето на стратешките среднорочни цели за заштита и спасување е услов за ефикасна работа на Дирекцијата за заштита и спасување?

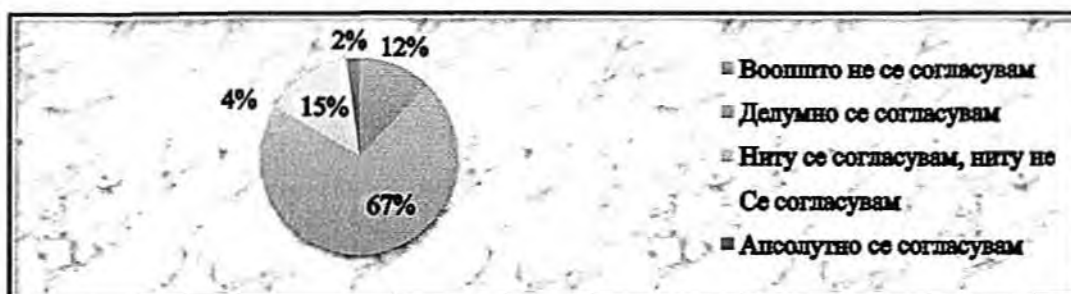
Графикон бр.5.15

Најголем дел од испитаниците одговорија позитивно, што значи овие стратешки среднорочни цели се услов за ефикасност на ДЗС.

- ⚡ Дали се согласувате дека стратешките среднорочни цели се реално прилагодени спрема капацитетите на субјектите кои што се задолжени за заштита и спасување во Република Македонија?

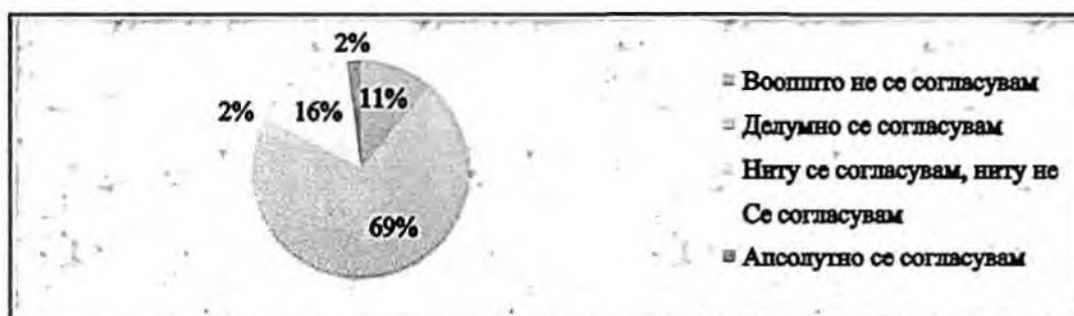
Графикон бр.5.16

Испитаниците делумно се согласија со ова, бидејќи сметаат дека стратешките среднорочни цели се во теорија добро поставени, ги пратат европските препораки и препораките на НАТО за развој на системот за заштита и спасување, но државата нема доволно капацитет, како финансиски така и од аспект на човечки ресурси во релевантните субјекти, за да може сите овие цели да ги исполни во зададениот рок.

- ↓ Дали се согласувате дека постои конструктивна соработка помеѓу органите вклучени во Системот за заштита и спасување на Република Македонија?

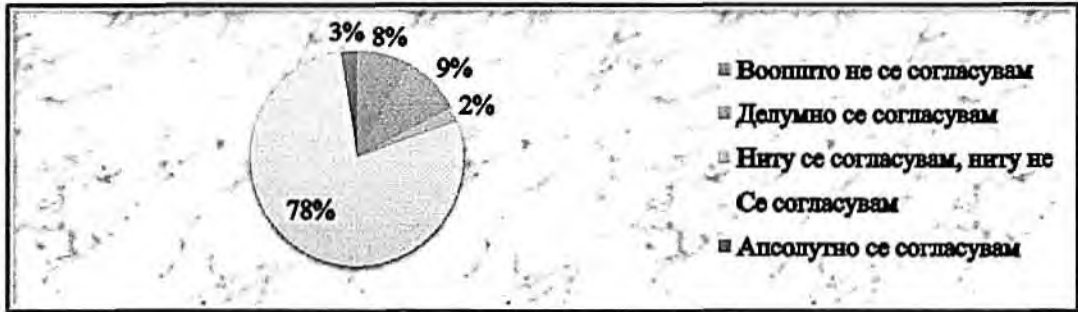
Графикон бр.5.17

Испитаниците на ова прашање претежно одговорија дека делумно се согласуваат дека постои конструктивна соработка помеѓу органите вклучени во Системот за заштита и спасување. Од разговорот со раководните лица заклучокот е сличен, на истото прашање е одговорено дека меѓусебната координација и континуираната соработка во прибирањето на информациите за ризици и опасности голем временски период не е на потребно ниво, намалено функционирање помеѓу нив, меѓусебно непочитување како институции и постоечки елементи на мешање во ингеренциите во дејствувањето.

- ↓ Дали се согласувате дека соработката помеѓу Центарот за управување со кризи и органите вклучени во системот за заштита и спасување на Република Македонија, е услов за ефикасност на Системот за заштита и спасување на Р.Македонија?

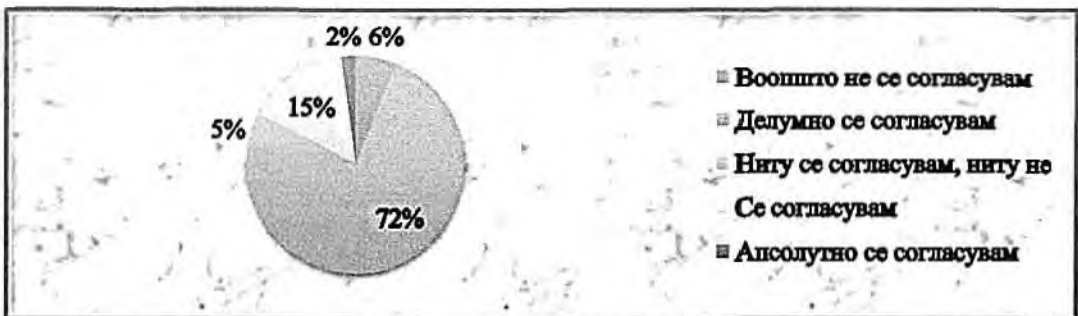
Графикон бр.5.18

На ова прашање, испитаниците во голем дел одговорија позитивно, каде што се согласуваат дека соработката помеѓу органите вклучени во системот за заштита и спасување е услов за ефикасност на самиот систем.

- ‡ Дали се согласувате дека според законската рамка, надлежностите на Дирекцијата за заштита и спасување и другите институции и надлежни субјекти вклучени во Системот за заштита и спасување на Р.Македонија, во пракса се имплементирани?

Графикон бр.5.19

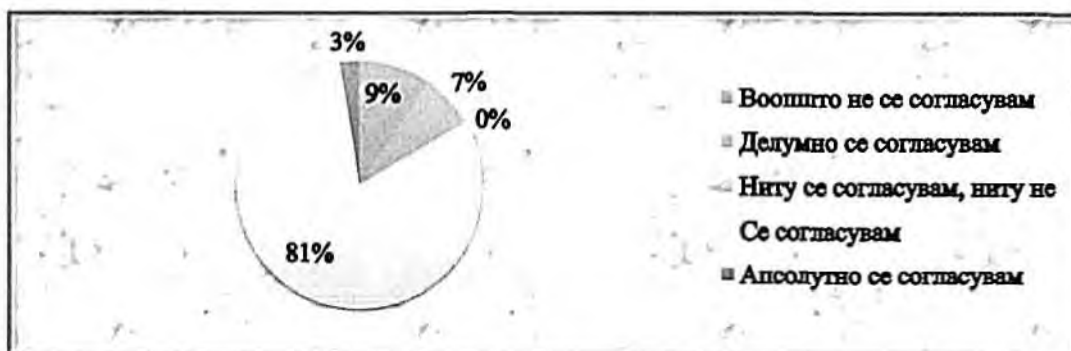

Делумно се согласуваат испитаниците со ова прашање, сметаат дека во пракса т.е на терен овие законски определби не се почитуваат. Иако од анализата на законските одредби може да се заклучи дека теоретската рамка е добро дефинирана, сепак истражувањата покажуваат спротивно. Евидентното отсуство

на координација и на соработка го право овој систем недоволно ефикасен и премногу ранлив во пракса.

- ↓ Дали се согласувате дека обврските и надлежностите на субјектите и институциите вклучени во Системот за заштита и спасување на Република Македонија и Центарот за управување со кризи во некој дел се преклопуваат?

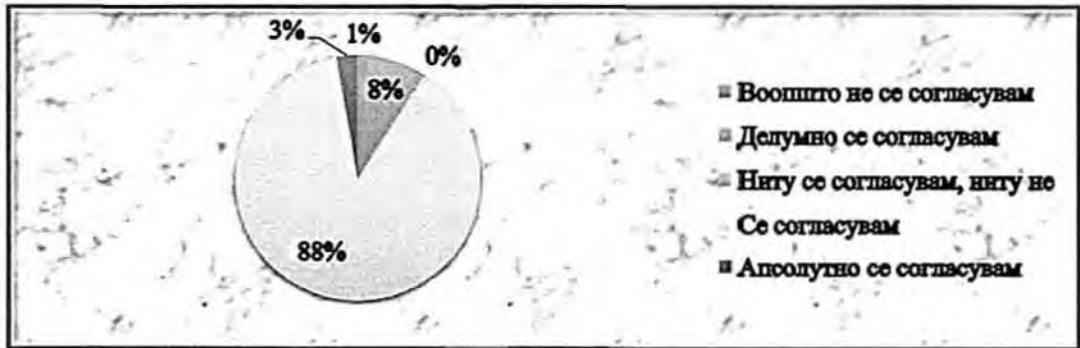
Графикон бр.5.20

Вработените во Дирекцијата за заштита и спасување во најголем дел се согласуваат дека преклопување постои, но причината за тоа не е доволно прецизираната законска рамка на надлежностите и обврските, туку личната и различната интерпретација на законските одредби во различните институции кои што се задолжени за заштита и спасување во Р.Македонија.

- ↓ Дали се согласувате дека меѓународната соработка на Дирекцијата за заштита и спасување со други меѓународни надлежни институции од оваа област помага во развивањето и унапредувањето на целиот механизам за заштита и спасување во Р.Македонија?

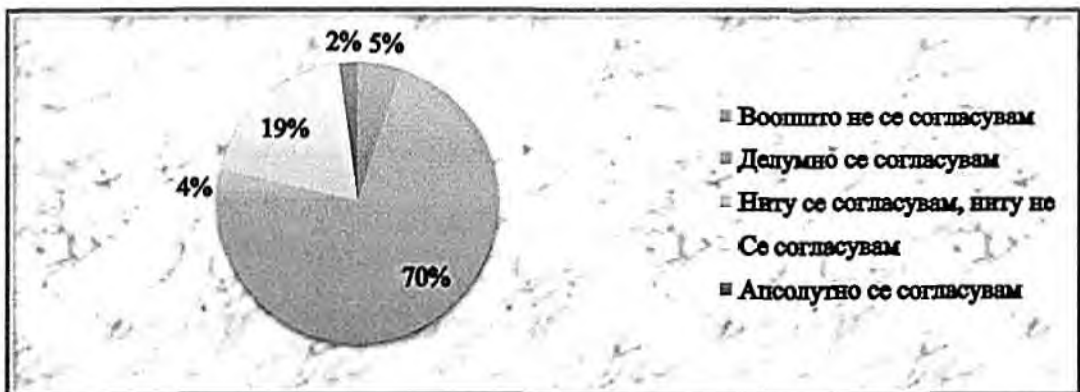
Графикон бр.5.21

На ова прашање испитаниците во најголем дел одговорија позитивно и се согласуваат. Што значи дека меѓународната соработка е многу битна за унапредување на нашиот систем, заедничките вежби и обуки спроведени во рамките на ЕУ даваат добри патокази за тоа, во која насока треба да се движиме ние како држава и кои измени треба да ги направиме, за да можеме да имаме добро развиен систем за заштита и спасување.

- ✦ Дали сметате дека стандардите воведени во Системот за заштита и спасување на Р.Македонија се целосно усогласени со стандардите што Европската Унија ги налага?

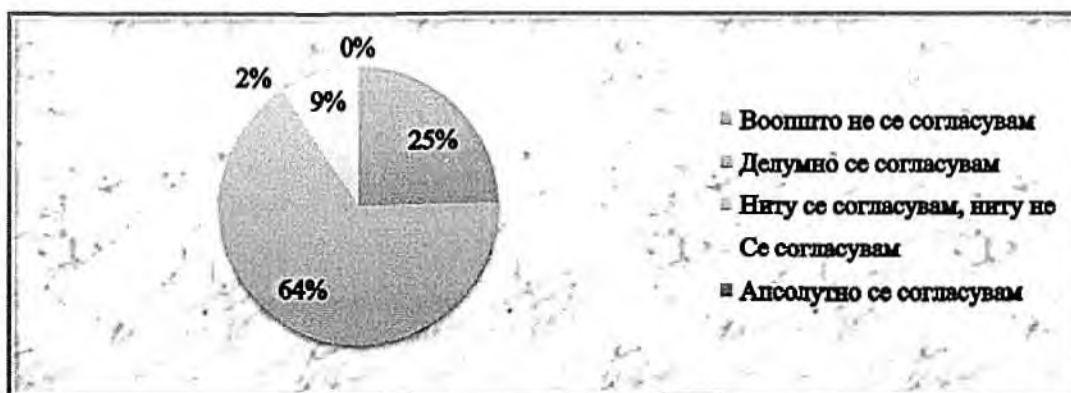
Графикон бр.5.22

На ова прашање испитаниците дадоа делумно позитивен одговор, кај што во голем број се согласуваат или се неутрални, за тоа дека стандардите се усогласени во стандардите на Европската Унија, што значи Р.Македонија и стратегијата има јасно поставени цели и стандарди, кои што дел по дел се имплементираат. Европската Унија налага да се развијат јасно дефинирани протоколи за дејствување, методологија и пристап на идентификација на критичната инфраструктура, модерна опрема, развиени информациона системи. Можеби државата е далеку од сите поставени цели од страна на унијата, но сепак истите како цели се наоѓаат во Националната стратегија за заштита и спасување на РМ, а тоа нешто говори дека нашиот систем за заштита и спасување во Републиката полека, но сигурно се доближува до посакуваната форма на начиниот на заштита и спасување на граѓаните во државата.

- ✚ Дали се согласувате дека вклученоста на граѓаните во акциите за заштита и спасување ги задоволува потребите на Системот за заштита и спасување во Р.Македонија?

Графикон бр.5.23

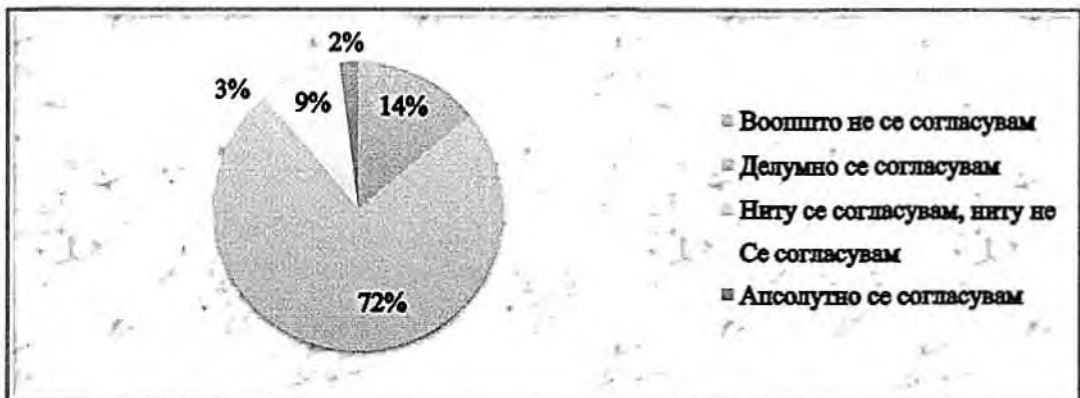

Испитаниците воопшто не се согласуваат или делумно се согласуваат со ова прашање. Сметаат дека граѓаните немаат доволно учество и не ги задоволуваат потребите при заштитата и спасувањето. Што значи дека потребно е да се најде

механизам како ова нешто да се подобри, применувајќи ги искуствата од другите развиени европски држави, бидејќи сепак човекот е основната клетка во самиот систем на заштита и спасување. Заштитата и спасувањето најпрво започнува дека секој прво треба лично да се заштити, доколку овој услов е исполнет, а подоцна организирано да помага на критичните места, па така и самиот одговор на кризата и ефикасноста во дејствувањето на силите за заштита и спасување и враќањето во нормала после некоја случена несреќа или природна непогода, ќе биде олеснета и со многу поголеми резултати.

- ⚡ Дали се согласувате дека вклученоста на приватниот сектор и невладините организации во справувањето со природните непогоди и други несреќи е на потребно ниво?

Графикон бр.5.24

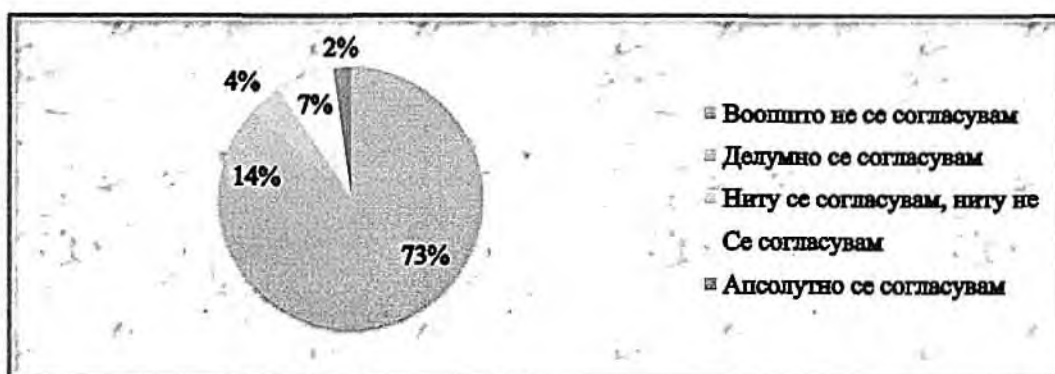

На ова прашање испитаниците во најголем процент делумно се согласија. Од разговорот со раководните лица е констатирано дека освен Црвениот крст како најактивна и најбројна организација, други организации практично и да не постојат, или доколку постојат, немаат некоја значајна активност или допринос. Од терен е заклучено дека некои локални приватни фирми се јавиле како донатори на храна, облека и други потребни материјали во регионите кои што биле погодувани во текот на последните 10 години во Р.Македонија. Но, сепак државата нема добро развиени

невладини организации и активен приватен сектор кој што блиску соработува на полето на заштитата и спасувањето.

- ⚡ Дали се согласувате дека во Р.Македонија волонтерството и волонтерските организации се на потребно ниво, што е еден од битните сегменти за секоја една развиена држава во процесот за справувањето со природните непогоди и други несреќи?

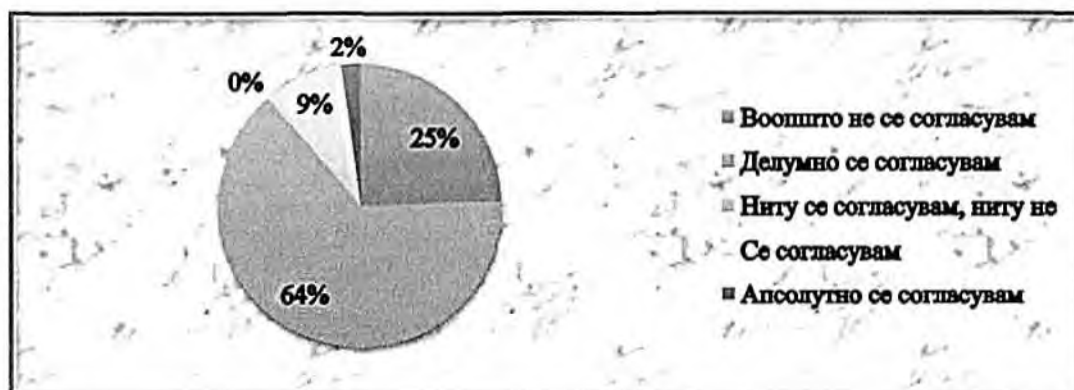
Графикон бр.5.25

На ова прашање испитаниците во најголем процент воопшто не се согласуваат дека волонтерските организации и волонтерите се на потребно ниво. Ова нешто треба да се промени на начин што ќе се применат европските практики во нивните развиени држави и начинот на кој што се развива волонтерството.

- ⚡ Дали се согласувате дека Р.Македонија превзема доволно годишни активности за информираност и обученост на граѓаните и во училиштата, во делот за самозаштита и спасување со помош на вежби, делење на флаери, билтени и слично?

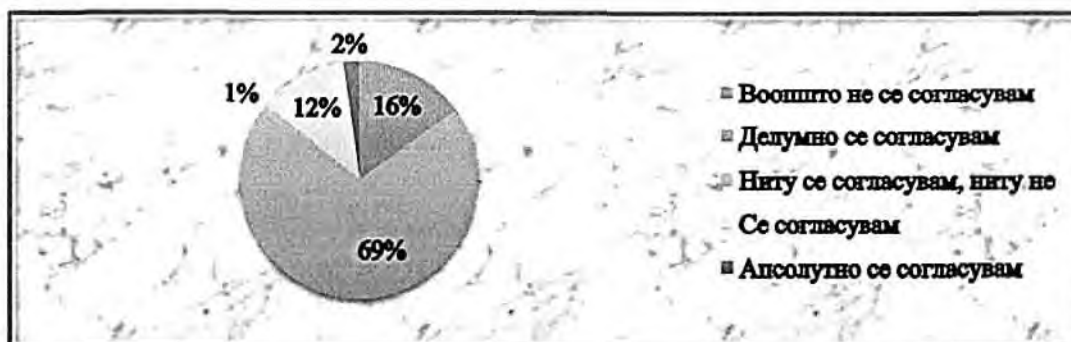
Графикон бр.5.26

На ова прашање испитаниците делумно се согласија со ова прашање. Сметаат дека информираноста на граѓаните за самозаштита не е доволна. Обуките и предавањето во организациите, училиштата не се спроведуваат. И покрај тоа што во Националната стратегија за заштита и спасување на РМ информирањето и издавачката дејност е составен дел, сепак до ден денес не се изработуваат флаери, кои што ќе бидат како водичи за самозаштита во случај на некоја непогода или природна несреќа.

- ⚡ Дали после некоја конкретна акција при заштита и спасување во регионот, се воведуваат нови мерки за проценка на ризикот и проактивно делување во правец на истиот?

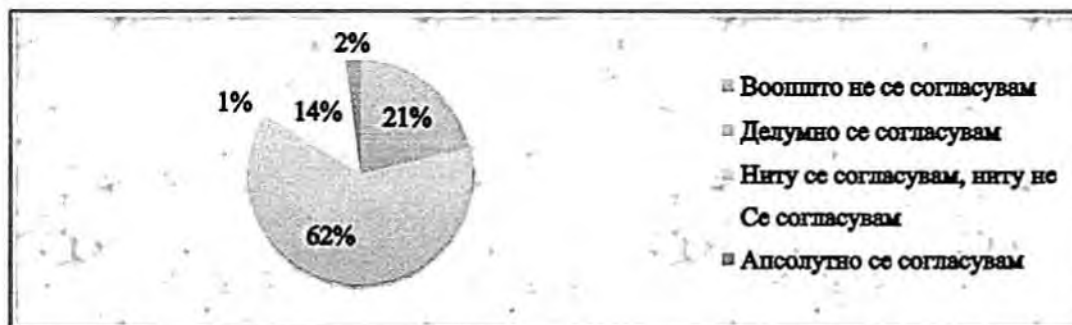
Графикон бр.5.27

Испитаниците на ова прашање во голем дел одговорија со делумно се согласувам, што значи дека такви мерки за проактивно делување не се донесуваат после некоја случена несреќа. Од разговорите со раководните лица во подачните одделенија е констатирано дека, досегашната пракса е формирање на ад хок координативни тела за справување со кризите, и отсуство на оперативни капацитети за дејствување на загрозениот терен.

- ✚ Дали системот за комуникација, предвидување и рано предупредување за целиот регион и пошироко е целосно имплементиран во регионалните центри на Дирекцијата за заштита и спасување во Р.Македонија?

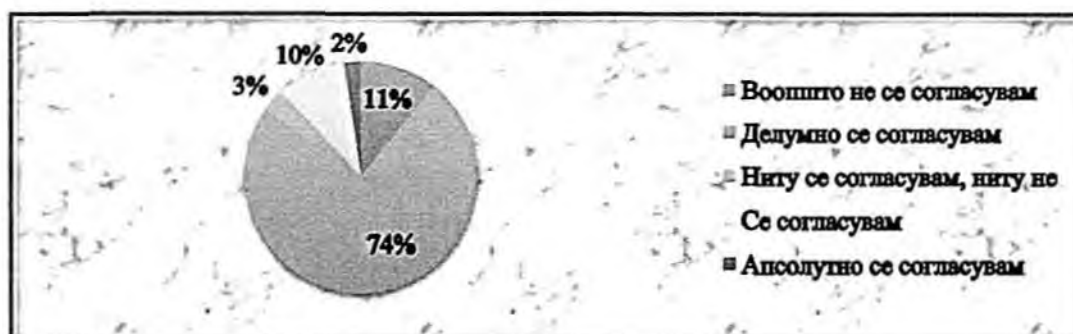
Графикон бр.5.28

И на ова прашање во голем дел одговорите се делумно согласни. Од интервјуата со раководните лица е констатирана истата состојба. Македонија има застарена и несоодветна опрема за радио сообраќај за рано предупредување на населението, потребно е обезбедување на персонални компјутери на сите вработени, дополнителен развој на ГИС платформата.

- ✚ Дали Дирекцијата за заштита и спасување успешно сама се справува со решавањето на кризите и последиците од нив?

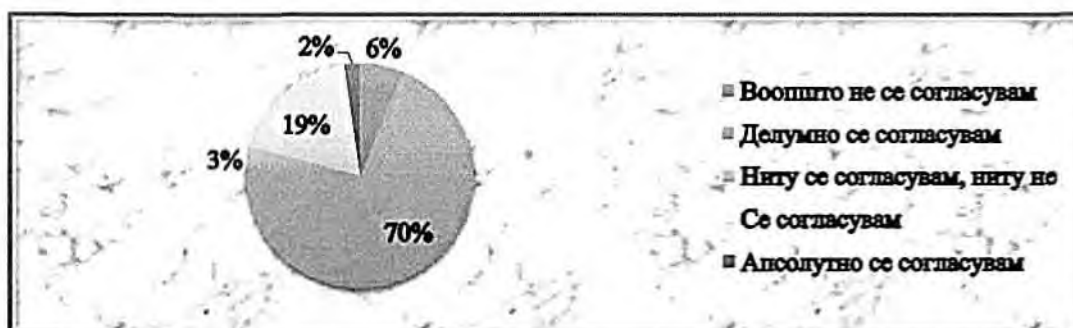
Графикон бр.5.29

Испитаниците во голем број одговорија дека ДЗС делумно успешно сама се справува со кризите, но од разговорите со раководните лица е констатирано дека причината за таквото нешто е поради недостиг на човечки ресурси, застарени материјално-технички средства и опрема. Што значи дека државата мора да дејствува во тој правец да набави современа и софистицирана опрема за квалитетно, брзо и ефикасно справување со било кој вид на криза.

- ⊕ Дали се согласувате дека теоретските законски определби на системот за заштита и спасување на Р.Македонија, ја прават Дирекцијата за заштита и спасување доволно ефикасна и во пракса?

Графикон бр.5.30

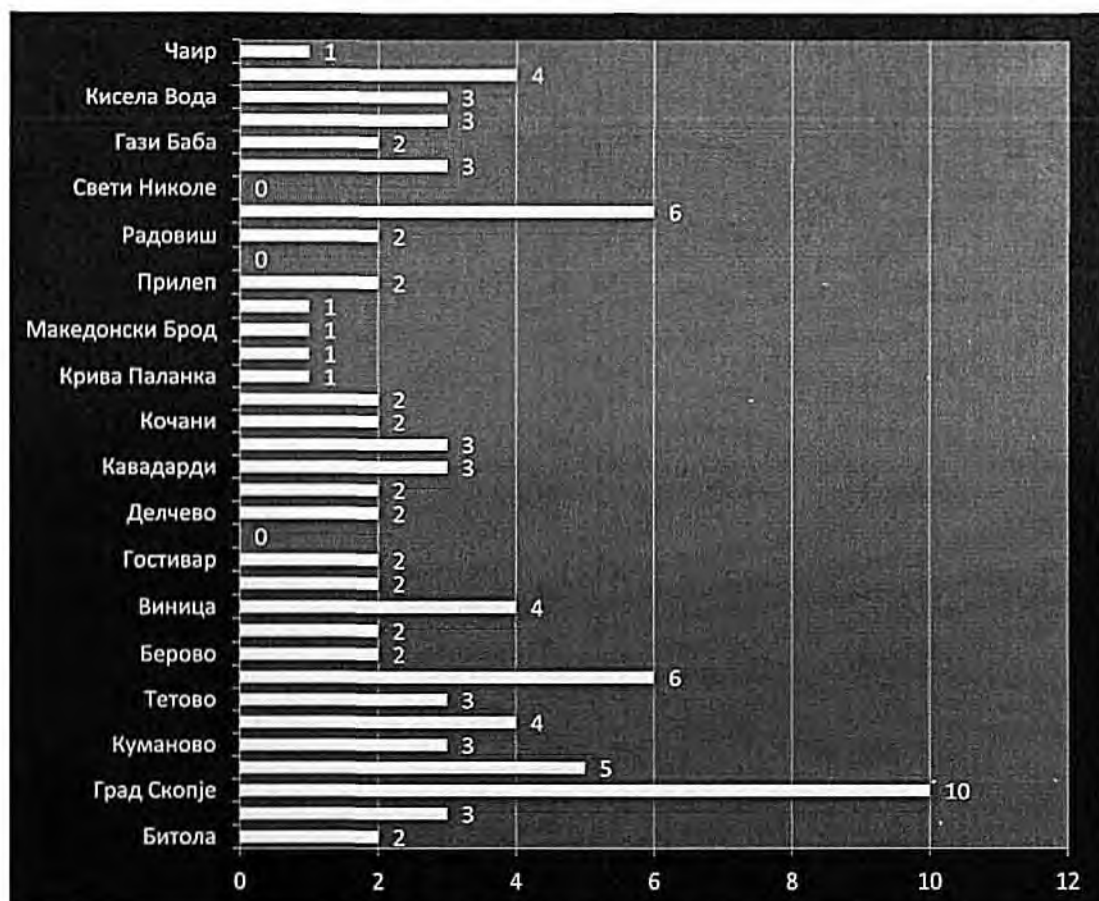
Теоретските законски определби според одоговорите на испитаниците се добро оформени и прецизирани, но како што погоре напоменав, но делумно се согласуваат дека во пракса се добро имплементирани, поради различното интерпретирање на законот за заштита и законот за управување со кризи на РМ, каде што на терен инженерите на овие два правни субјекти се преклопуваат во надлежностите и обврските.

**Истражување на вработените во Центарот за управување со кризи
Влада на Република Македонија**

Истражувањето се спроведе на вработените во Центарот за управување со кризи при Влада на Р.М. Целта на овој прашалник беше да дојдам до податоци за ставовите и мислењата на вработените во Центарот за управување со кризи на Република Македонија, кои што се во врска со степенот на имплементацијата на Националната стратегија за Системот за заштита и спасување во Република Македонија. Истражувањето се спроведе над 92 испитаници, а резултатите од истражувањето се следните:

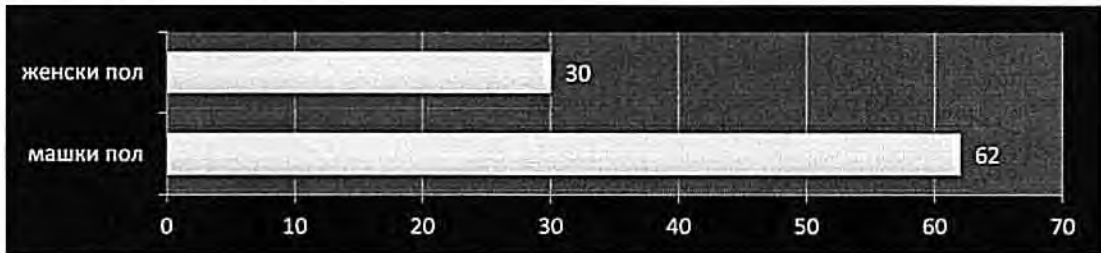
↓ Општина во која што сте вработени!

Графикон бр.5.31

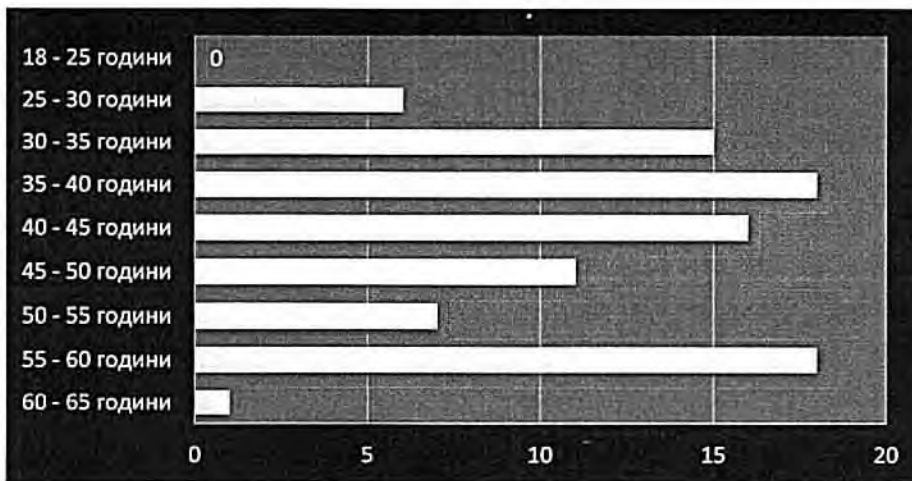
⚡ Пол на испитаникот?

Графикон бр.32

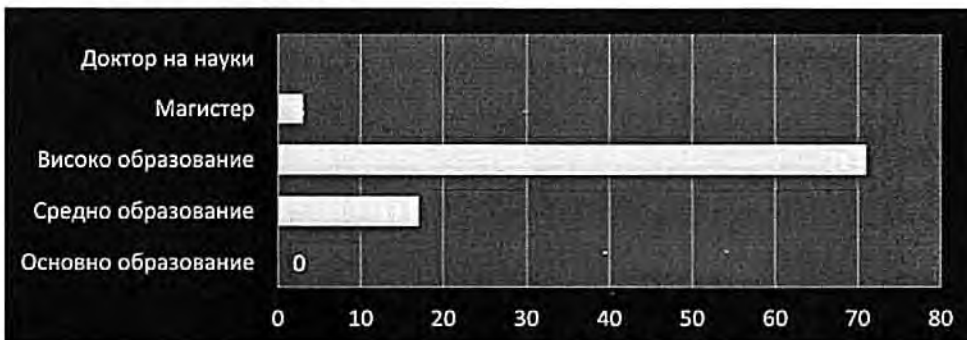
⚡ Возраст на испитаникот

Графикон бр.5.33

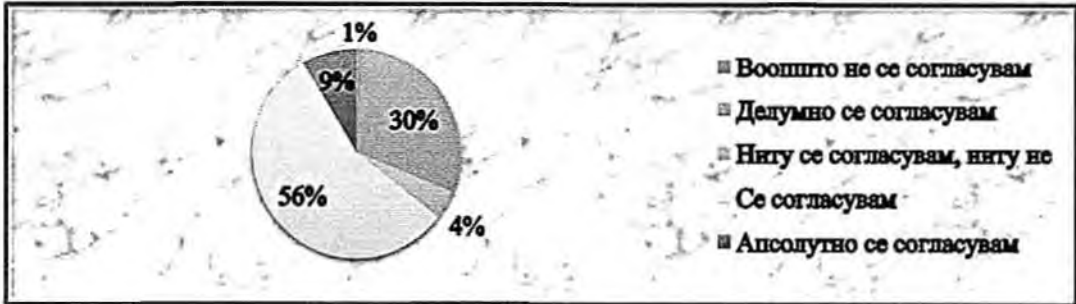
⚡ Образование на испитаникот

Графикон бр.5.34

- ✦ Дали се согласувате со тоа дека Центарот за управување со кризи работи ефикасно?

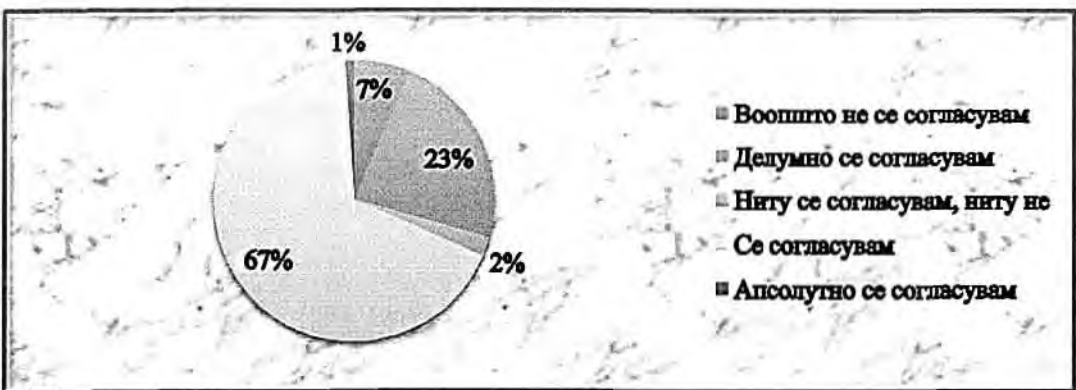
Графикон бр.5.35

Вработени во ЦУК на ова прашање во поголем дел одговорија со тоа дека се согласуваат дека ЦУК работи ефикасно, а во помал делумно се согласуваат.

- ✦ Дали се согласувате дека институционалните капацитети кои што се на располагање на Центарот за управување со кризи се доволни?

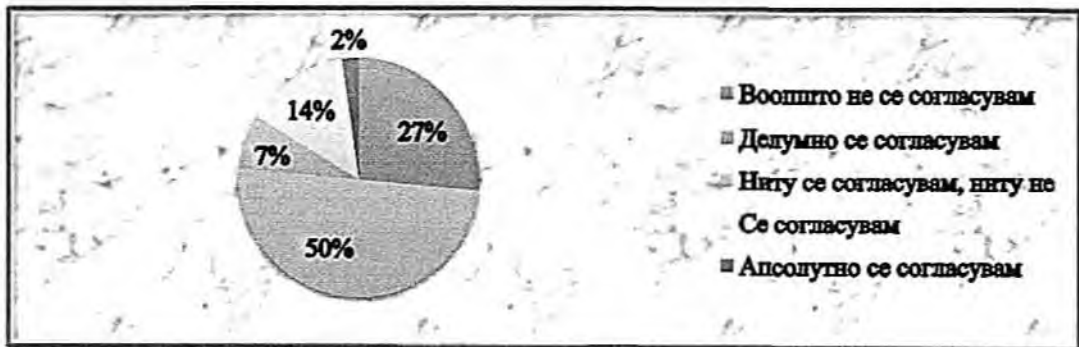
Графикон бр.5.36

Вработените сметаат дека институционалните капацитети се доволни за успешно и ефикасно работење на ЦУК.

- ⚡ Дали се согласувате дека човечките ресурси ги задоволуваат потребите на Центарот за управување со кризи?

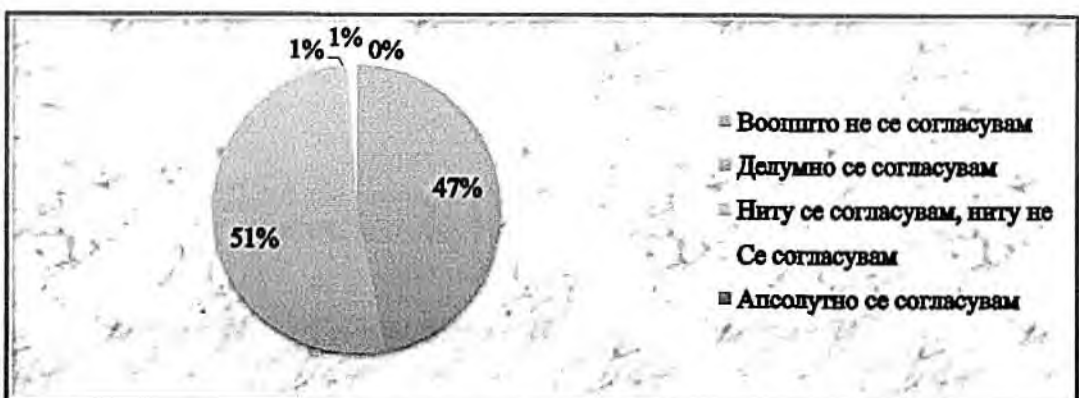
Графикон бр.5.37

Во најголем број од испитаниците сметаат дека човечките ресурси не се доволни за потребите на Центарот за управување со кризи.

- ⚡ Дали се согласувате дека финансиските ресурси ги задоволуваат потребите на Центарот за управување со кризи?

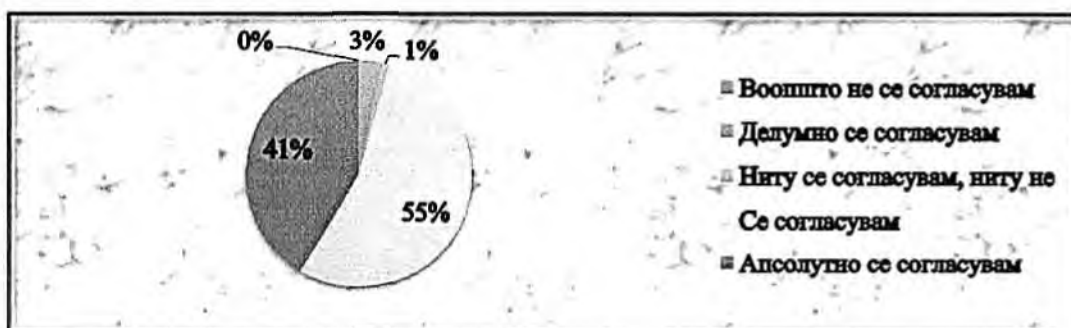
Графикон бр.5.38

На ова прашање скоро сите испитаници одговорија негативно, пола дека делумно се согласуваат, а пола воопшто не се согласуваат со тоа дека финансиските ресурси се доволни.

- ⚡ Дали се согласувате дека правилното и навремено планирање на активностите за управување со кризите влијае врз ефикасноста на Центарот за управување со кризи?

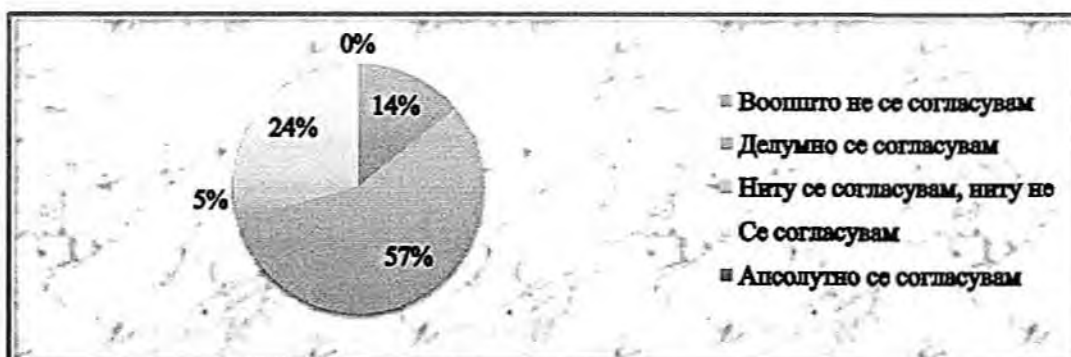
Графикон бр.5.39

Сите испитаници се согласуваат дека правилното и навремено планирање на активностите за управување со кризи е фактор за ефикасноста на работењето на Центарот за управување со кризи.

- ⚡ Дали се согласувате дека мерките кои што се донесуваат континуирано, се прилагодени кон конкретните потреби на регионот?

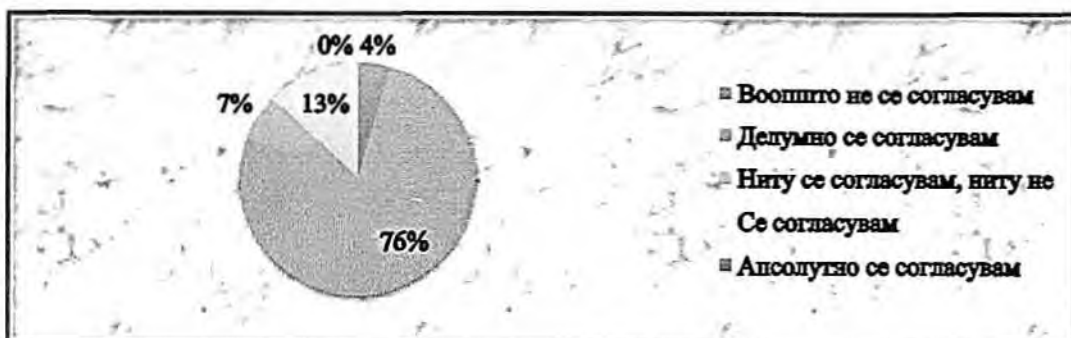
Графикон бр.5.40

Вработените во најголем дел сметаат дека мерките не се донесуваат континуирано и не се прилагодени кон конкретните потреби на регионот.

- ⚡ Сметате ли дека вработените лица во Центарот за управување со кризи имаат образование адекватно на потребите на ова правно лице?

Графикон бр.5.41

Скоро сите испитаници односно $\frac{3}{4}$ од нив, сметаат дека вработените во ова правно лице немаат соодветно образование адекватно на потребите на Центарот за управување со кризи.

- ⚡ Дали се согласувате дека стратешките среднорочни цели се реално прилагодени спрема капацитетите на субјектите кои што се задолжени за заштита и спасување во Република Македонија?
Графикон бр.5.42

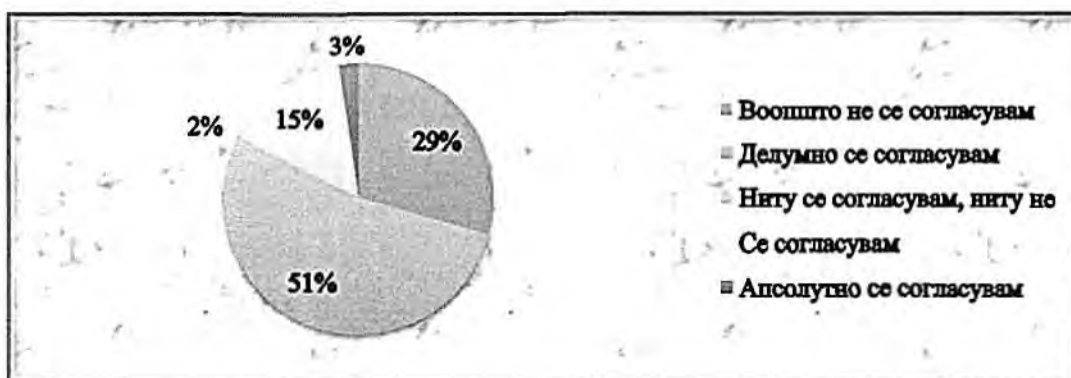

Во најголем дел од вработените делумно или воопшто не се согласуваат дека стратешките среднорочни цели се реално прилагодени спрема капацитетите на

субјектите кои што се задолжени за заштита и спасување во Република Македонија.

- ✦ Дали се согласувате дека постои конструктивна соработка помеѓу Центарот за управување со кризи и органите вклучени во Системот за заштита и спасување на Република Македонија?

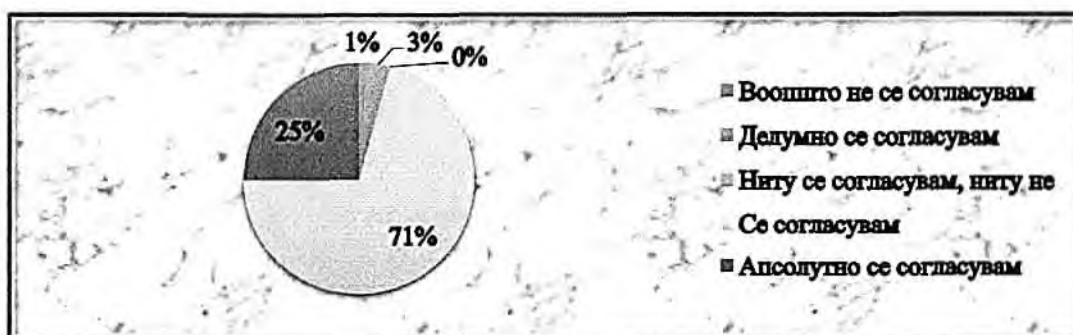
Графикон бр.5.43

Во најголем дел од вработените делумно или воопшто не се согласуваат дека постои конструктивна соработка помеѓу Центарот за управување со кризи и органите вклучени во Системот за заштита и спасување на Република Македонија.

- ✦ Дали се согласувате дека соработката помеѓу Центарот за управување со кризи и органите вклучени во системот за заштита и спасување на Република Македонија е услов за ефикасност на Системот за заштита и спасување на Р.Македонија?

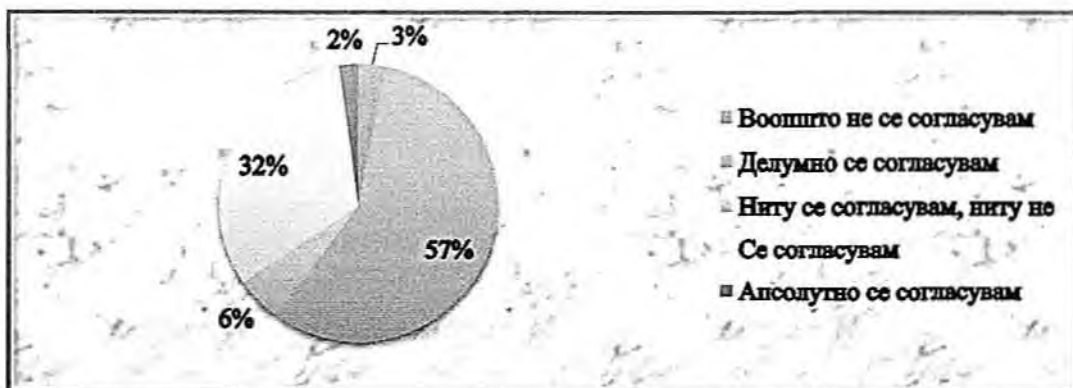
Графикон бр.5.44

Во најголем број од испитаниците позитивно одговорија на ова прашање, и сметаат дека услов за ефикасност на Системот за заштита и спасување на Р.Македонија е соработката помеѓу Центарот за управување со кризи и органите вклучени во системот за заштита и спасување на Република Македонија.

⚡ Дали се согласувате дека според законската рамка, надлежностите на Центарот за управување со кризи и другите институции и надлежни субјекти вклучени во системот за заштита и спасување на Р.Македонија, во пракса се имплементирани?

Графикон бр.5.45

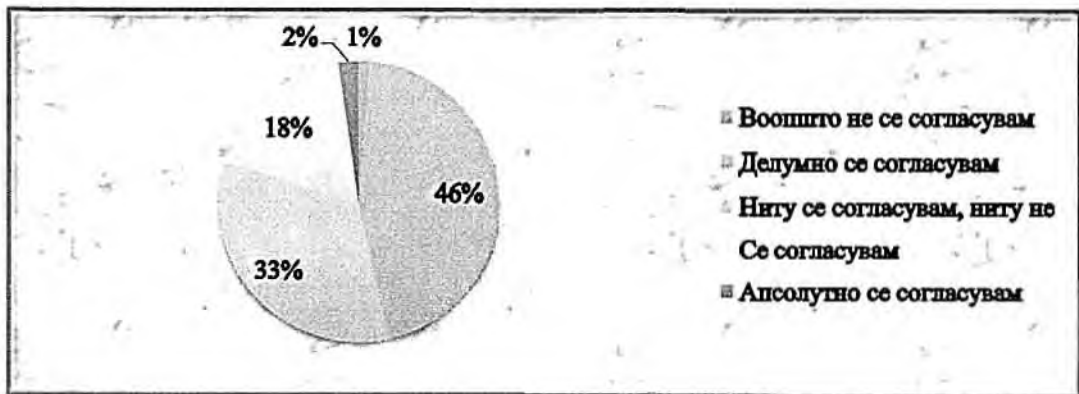

Во најголем процент од испитаниците делумно се согласуваат дека според законската рамка, надлежностите на Центарот за управување со кризи и другите

институции и надлежни субјекти вклучени во системот за заштита и спасување на Р.Македонија, во пракса се имплементирани.

- ✚ Дали се согласувате дека обврските и надлежностите на субјектите и институциите вклучени во системот за заштита и спасување на Република Македонија и Центарот за управување со кризи во некој дел се преклопуваат?

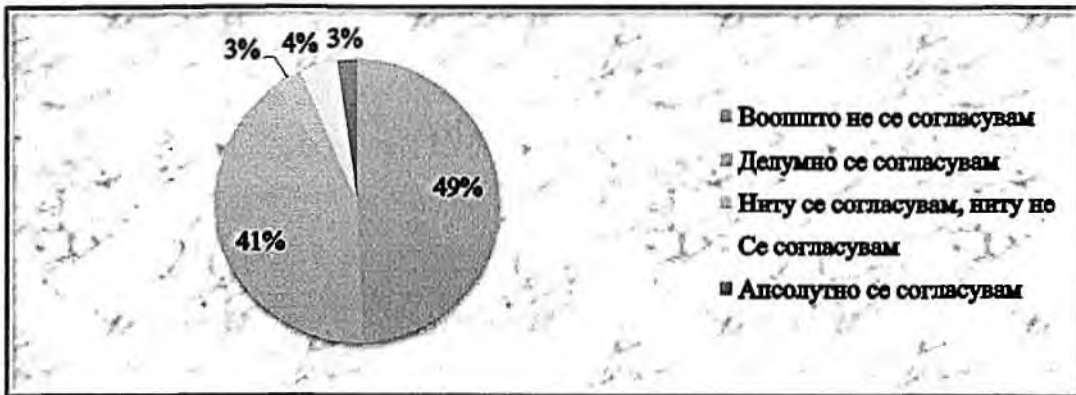
Графикон бр.5.46

Во најголем процент испитаниците делумно се согласуваат, или пак се неутрални. Истите сметаат дека делумно постојат преклопувања во обврските и надлежностите на субјектите и институциите вклучени во системот за заштита и спасување на Република Македонија и Центарот за управување со кризи.

- ✚ Дали се согласувате дека вклученоста на граѓаните во акциите за заштита и спасување ги задоволува потребите на Системот за заштита и спасување во Р.Македонија?

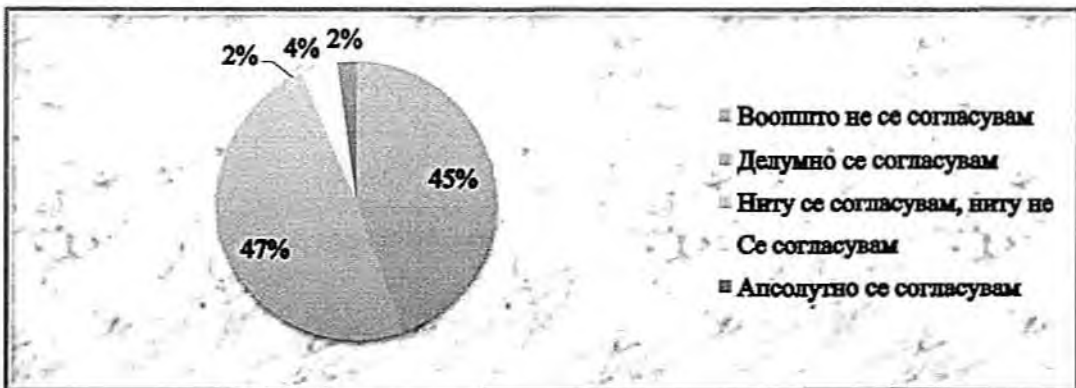
Графикон бр.5.47

Вработените во најголем процент воопшто не се согласуваат или делумно се согласуваат дека вклученоста на граѓаните во акциите за заштита и спасување ги задоволува потребите на Системот за заштита и спасување во Р.Македонија.

✦ Дали се согласувате дека вклученоста на приватниот сектор и невладините организации во справувањето со природните непогоди и други несреќи е на потребно ниво?

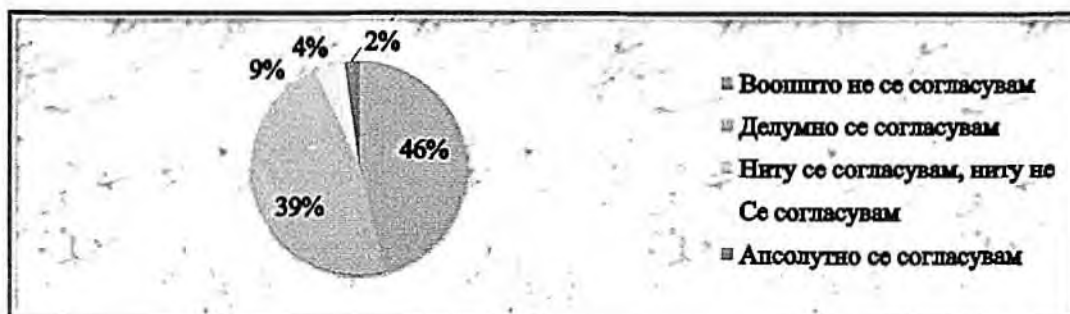
Графикон бр.5.48

Вработените во најголем процент воопшто не се согласуваат или делумно се согласуваат дека вклученоста на приватниот сектор и невладините организации во справувањето со природните непогоди и други несреќи е на потребно ниво.

- ✦ Дали се согласувате дека во Р.Македонија волонтерството и волонтерските организации се на потребно ниво, што е еден од битните сегменти за секоја една развиена држава во процесот за справувањето со природните непогоди и други несреќи?

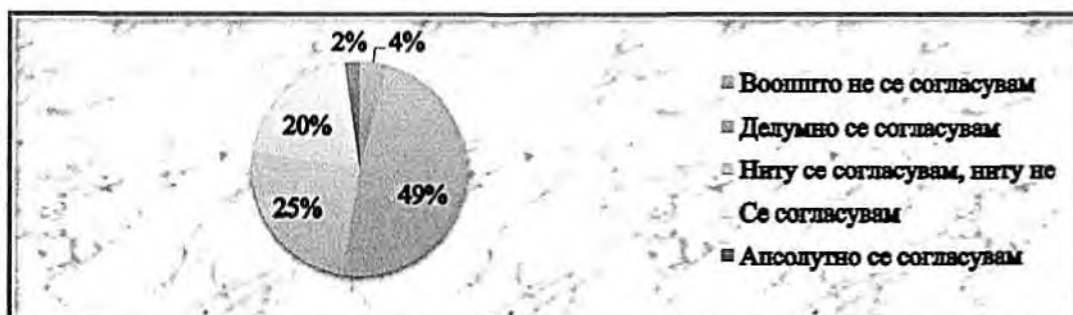
Графикон бр.5.49

Вработените во најголем процент воопшто не се согласуваат или делумно се согласуваат дека волонтерството и волонтерските организации се на потребно ниво, што е еден од битните сегменти за секоја една развиена држава во процесот за справувањето со природните непогоди и други несреќи.

- Дали после некоја конкретна акција при заштита и спасување во регионот, се воведуваат нови мерки за проценка на ризикот и управување со кризата и проактивно делување во правец на истиот?

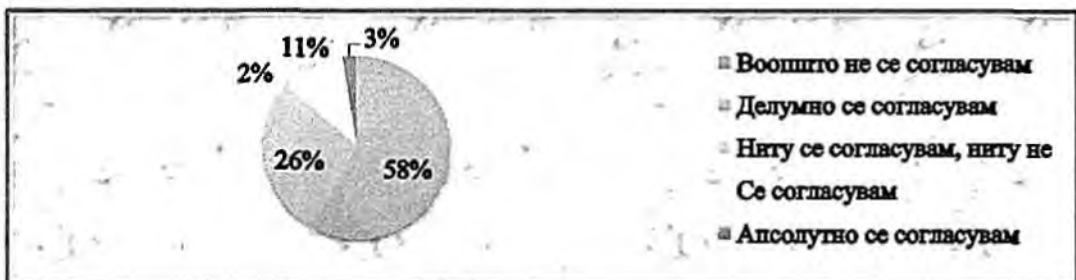
Графикон бр.5.50

На ова прашање во најголем број испитаниците делумно се согласија. Што значи сметаат дека вакви нови мерки после некоја конкретна акција при заштита и спасување во регионот, за проценка на ризикот и управување со кризата и проактивно делување во правец на истиот, не се воведуваат.

- ⚡ Дали системот за комуникација, предвидување и рано предупредување за целиот регион и пошироко е целосно имплементиран во регионалните центри во Р.Македонија – ГИС системот?

Графикон бр.5.51

Вработените во најголем процент сметаат дека системот за комуникација, предвидување и рано предупредување за целиот регион и пошироко воопшто не е имплементиран во регионалните центри во Р.Македонија.

- ⚡ Дали се согласувате дека Европскиот број Е-112 е целосно имплементиран?

Графикон бр.5.52

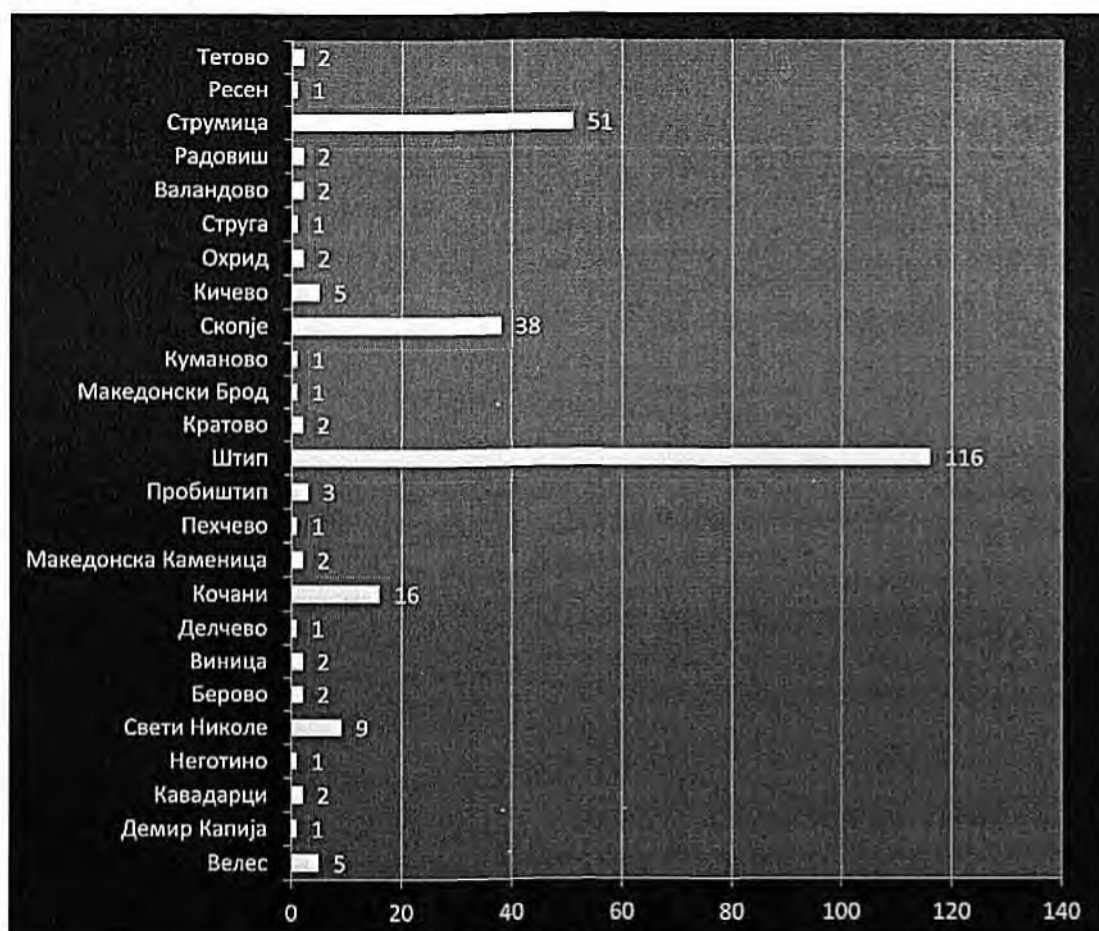
Скоро сите испитаници сметаат дека Европскиот број Е-112 не е имплементиран.

Истражување спроведени на граѓаните

Истражувањето се спроведе и на граѓаните со анонимен прашалник. Целта на овој прашалник беше да дојдам до податоци за ставовите и мислењата на граѓаните на Република Македонија, кои што се во врска со оспособувањето на граѓаните за самозаштита (лична и заемна заштита), а се со цел заради спречување, односно намалување на последиците од природни и други несреќи, како еден од битните сегменти кои што се инкорпорирани во Националната стратегија за заштита и спасување во Република Македонија. Истражувањето се направи на 271 испитаник, а резултатите се следните:

‡ Општина во која што живеете.

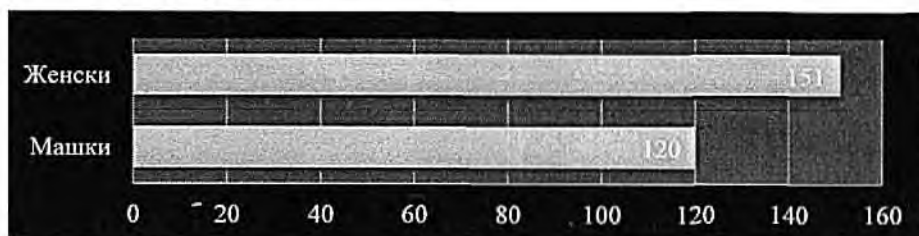
Графикон бр.5.53

Се опфатија скоро сите поголеми општини, најбројни одговори добив од граѓаните од Штип, Струмица, Скопје, Кочани и Свети Николе, што всушност се и општини каде што најмногу се случуваа поплави во последните 10 години.

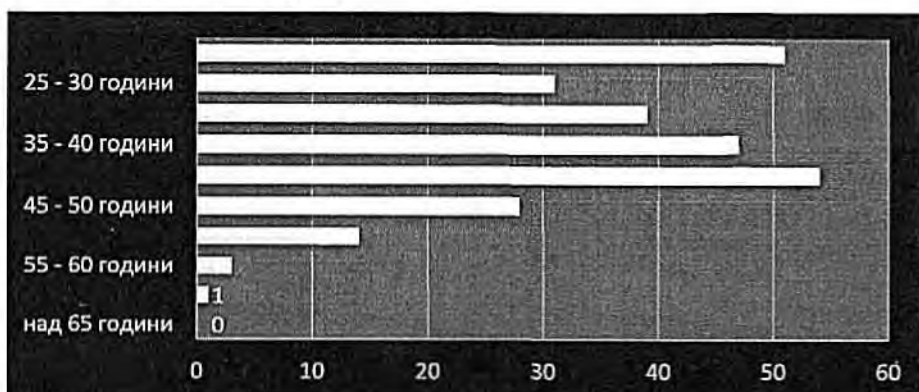
↓ Пол на испитаникот?

Графикон бр.5.54

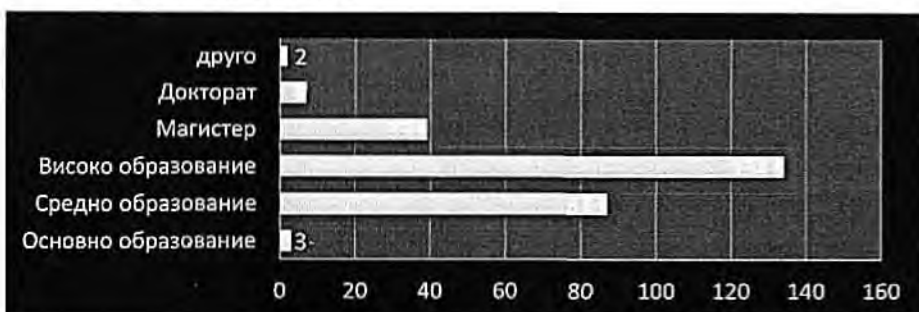
↓ Возраст на испитаникот

Графикон бр.5.55

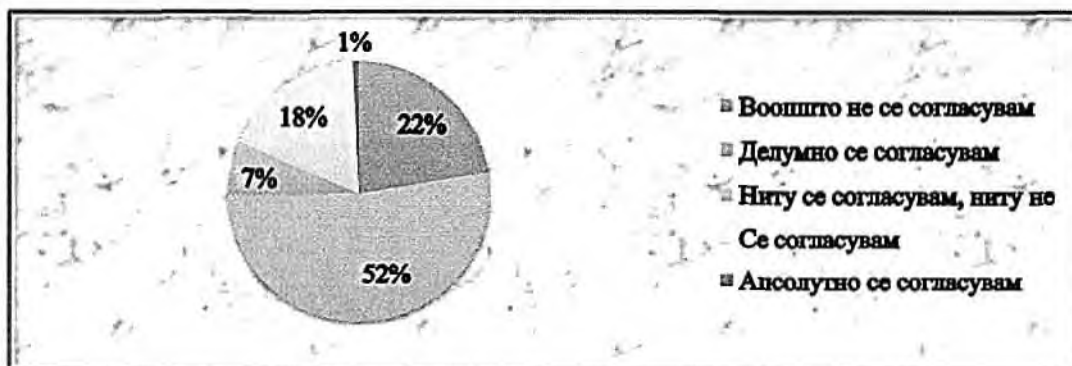
↓ Степен на образование на испитаникот!

Графикон бр.5.56

- ⚡ Дали сте информирани кои активности треба да ги превземете за самозаштита при некоја елементарна непогода или друг вид на несреќа?

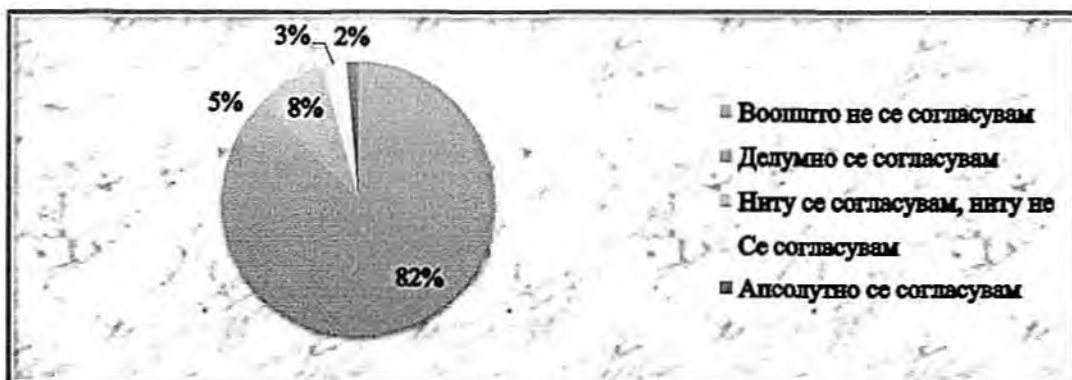
Графикон бр.5.57

Во најголем процент од граѓаните или делумно или воопшто не се информирани кои активности треба да ги превземат за самозаштита при некоја елементарна непогода или друг вид на несреќа.

- ⚡ Дали сте биле вклучени/поканети да бидете дел од некоја активност за обука во делот за заштита и спасување спроведено од надлежните органи на Р.Македонија во последните десет години?

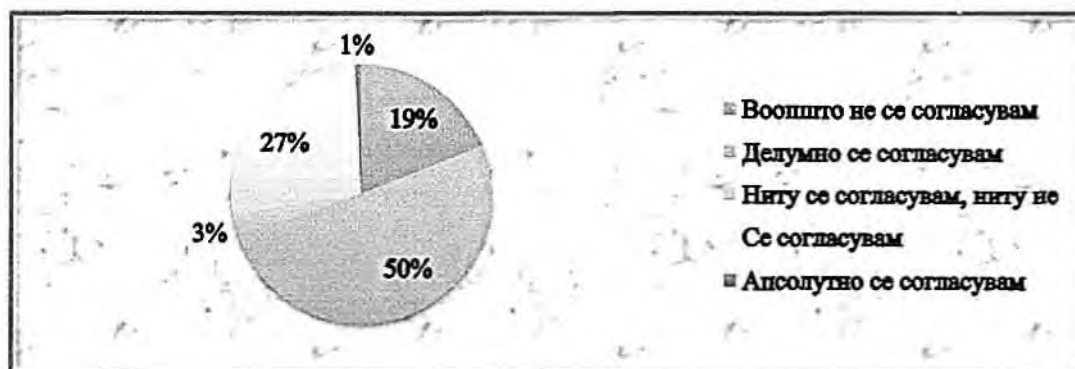
Графикон бр.5.58

Скоро сите испитаници одговорија негативно, што значи никој од нив не бил вклучен или поканет како дел од некоја активност за обука во делот за заштита и спасување спроведено од надлежните органи на Р.Македонија во последните десет години.

- ✦ Дали знаете кои се државните органите кои што се задолжени за заштита и спасување во Р.М од некоја елементарна непогода или друг вид на несреќа на локално ниво?

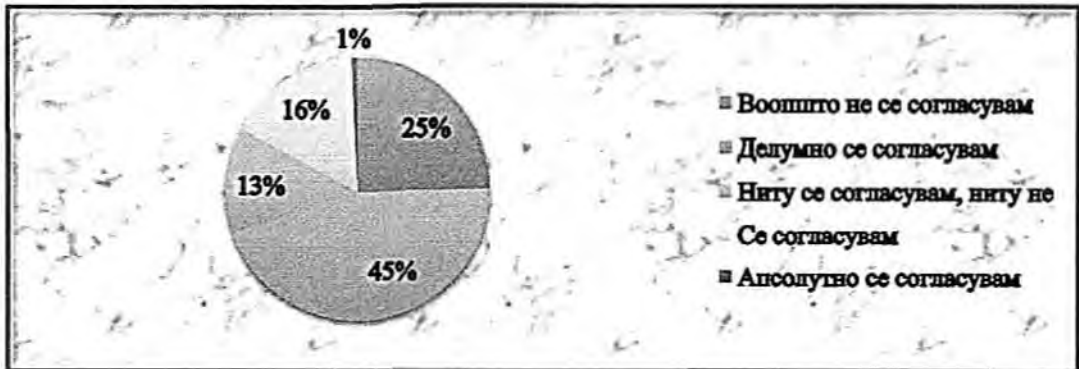
Графикон бр.5.59

Половина од вкупниот број на испитаници, делумно знаат кои се државните органите кои што се задолжени за заштита и спасување во Р.М од некоја елементарна непогода или друг вид на несреќа на локално ниво.

- ✦ Дали се согласувате, дека мерките што се превземаат од страна на надлежните органи за заштита и спасување на Р.М за намалување на опасностите и отстранување на последиците од природните непогоди или други несреќи, се задоволителни?

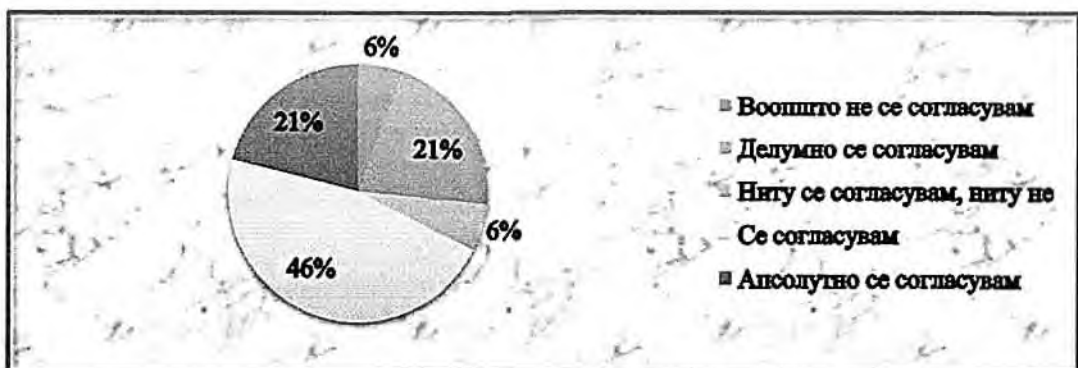
Графикон бр.5.60

Поголем дел од испитаниците сметаат дека мерките што се превземаат од страна на надлежните органи за заштита и спасување на Р.М за намалување на опасностите и отстранување на последиците од природните непогоди или други несреќи се делумно доволни, и дел сметаат дека воопшто тие мерки не се доволни.

- ⚡ Дали се согласувате дека со вклучувањето и активното учество на населението во редукција од природните природни непогоди и други несреќи, се фактор за превенција, подготвеност и намалување на опасностите и последиците?

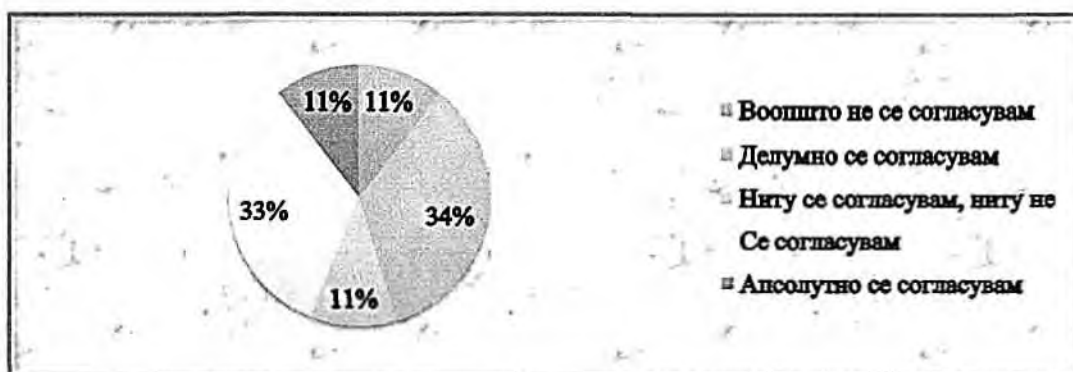
Графикон бр.5.61

Испитаниците во најголем процент се согласуваат дека со вклучувањето и активното учество на населението во редукција од природните природни непогоди и други несреќи, се фактор за превенција, подготвеност и намалување на опасностите и последиците

- ⚡ Дали би се согласиле, активно да волонтирате во државните органи или некои други невладини организации кои што се задолжени за заштита и спасување од природните природни непогоди и други несреќи во Р.Македонија?

Графикон бр.5.62

Испитаниците на ова прашање одговорија пола со делумно се согласуваат и пола се согласуваат активно да волонтираат во државните органи или некои други невладини организации кои што се задолжени за заштита и спасување од природните природни непогоди и други несреќи во Р.Македонија

- ⚡ Дали се согласувате дека граѓаните на Република Македонија знаат кому да се обратат, односно на кој државен орган да пријават, доколку се сведоци на некоја природна непогода или друг вид на несреќа?

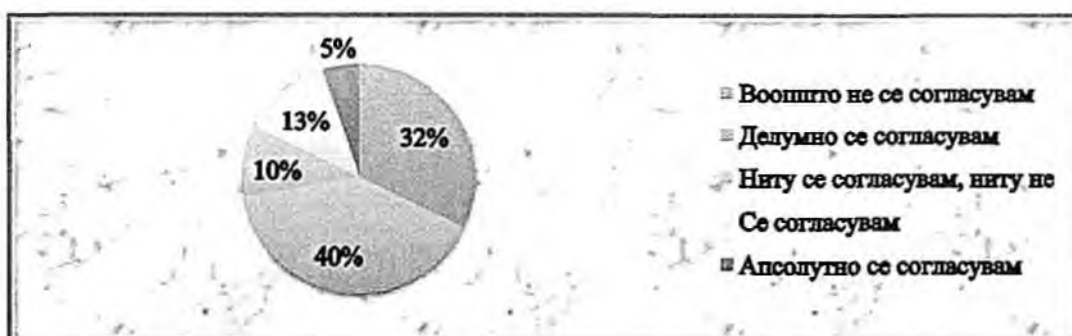
Графикон бр.5.63

Граѓаните испитаници во најголем процент одговорија дека делумно знаат кому да се обратат, односно на кој државен орган да пријават, доколку се сведоци на некоја природна непогода или друг вид на несреќа

- ⊕ Дали се согласувате дека Република Македонија има стратегија и капацитет за навремено и ефикасно справување со било кој вид на техничка несреќа или некоја природна непогода?

Графикон бр.5.64

Испитаниците во најголем процент одговорија дека делумно се согласуваат или воопшто не се согласуваат дека Република Македонија има стратегија и капацитет за навремено и ефикасно справување со било кој вид на техничка несреќа или некоја природна непогода.

АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА ПОСТАВЕНАТА ХИПОТЕТИЧКА РАМКА

Истражувањето беше спроведено со цел да се испита степенот на имплементацијата на Националната стратегија за заштита и спасување на Р.Македонија, што беше поставено како предмет на истражување.

Во истражувањето беа вклучени 97 испитаници вработени во Дирекцијата за заштита и спасување, 92 испитаници вработени во Центарот за управување со кризи и 271 испитаници граѓани на Р.Македонија и раководители од подрачни одделенија на Штип, Скопје и Струмица во Дирекцијата за заштита и спасување на Р.Македонија, Директорот на Дирекцијата за заштита и спасување на Р.Македонија и заменик Директорот на Центарот за управување со кризи на Р.Македонија.

Предмет на истражувањето беше анализиран преку стратегиските определби на Р.Македонија во делот за заштита и спасување, колку од тие определби се имплементирани во пракса, ефикасноста на ДЗС, институционалните капацитети на ДЗС, материјално-техничката опременост, координацијата помеѓу инволвираните субјекти кои што учествуваат во заштитата и спасувањето во Р.Македонија.

Главната хипотеза во истражувањето беше претпоставка дека иако стратегиските определби на Р.Македонија во делот на заштита и спасување се добро оформени ставови, сепак тие се уште не се доволно систематски имплементирани во пракса, што ја намалува ефикасноста на работата на ДЗС, поради недоволни институционални капацитети, слаба координација помеѓу различните инволвирани актери (единиците на Локалната самоуправа, силите за заштита и спасување, Центарот за управување со кризи, АРМ) и недостигот на ресурси на локално ниво.

Со потврдувањето на посебните хипотези преку кои е анализиран предметот на истражувањето (правилно и навремено планирање на активностите за заштита

и спасување, усогласеноста со другите инволвирани субјекти (единиците на локална самоуправа, силите за заштита и спасување на РМ, Центар за управување со кризи, АРМ) и за сите важеше претпоставката за нивно големо влијание врз ефикасноста на ДЗС преку имплементирањето на стратегиските определби содржани во Националната стратегија на Р.Македонија, се потврдува и главната хипотеза.

Првата посебна хипотеза, претпоставката дека правилното и навременото планирање на активностите за заштита и спасување, влијае врз ефикасноста на работата на Дирекцијата за заштита и спасување и усогласеноста со другите инволвирани субјекти (единиците на локална самоуправа, силите за заштита и спасување на РМ, Центар за управување со кризи, АРМ).

Од спроведените анкети поточно од графиконот бр.5.39, вработениците во ЦУК во 51.1% се согласуваат, во графиконот бр.5.10, се гледа дека 67% од вработените во ДЗС се согласуваат. Од што произлегува дека ваквото планирање е услов за ефикасноста на работата на Дирекцијата за заштита и спасување. Од графиконот бр. 5.18, може да се види дека 71% од вработените во ДЗС се согласуваат и од графиконот 5.44, 71% од вработените во ЦУК се согласуваат дека усогласеноста до другите инволвирани субјекти е исто така услов за ефикасноста на Системот за заштита и спасување во Р.Македонија.

Добиени податоци целосно ја потврдија првата помошна хипотеза во истражувањето, а тоа е дека правилното и навремено планирање на активностите за заштита и спасување и усогласеноста на сите инволвирани субјекти влијае на ефикасноста на Системот за заштита и спасување во Р.М.

Втората посебна хипотеза, претпоставката дека мерките за заштита и спасување, како дел од Националната стратегијата на Р.Македонија, се донесуваат

континуирано и дека истите се донесуваат спрема конкретните потреби на регионот, како битен елемент кој е содржан во Националната стратегија за заштита и спасување во Р.Македонија.

Од спроведените анкети поточно од графиконот бр.5.40, се гледа дека 57% од вработените во ЦУК делумно се согласуваат, од графиконот бр.5.11, се гледа дека 72% од вработените во ДЗС делумно се согласуваат, дека овие мерки се донесуваат континуирано и се прилагодени според потребите на регионите, и од одговорите што директорите ги имаат дадено на дел од прашањата од интервјуата од отворен тип, го добив истиот заклучок. Од сето можеме да резимираме дека овие мерки не се донесуваат континуирано, и дека не се донесуваат спрема конкретните потреби на регионот.

На прашањето дали после некоја случена несреќа се донесуваат нови мерки за проактивно делување во тој правец 49% од вработените на ЦУК делумно се согласуваат што се гледа од графиконот бр.5.50, а од графиконот бр.5.27 се гледа дека 70.1% од вработените од ДЗС делумно се согласуваат, што значи дека има изостанок од проактивни мерки после случена несреќа во некој регион.

Добиени податоци ја потврдуваат и втората помошна хипотеза во анализата, а тоа е дека Националната стратегија во теорија е добро поставена и оформена, но во пракса овие мерки не се имплементирани во голем дел, не се донесуваат нови проактивни мерки. Обично во пракса секогаш се донесуваат ад хок мерки, што го прават Системот за заштита и спасување не доволно ефикасен и ефективен.

Третата посебна хипотеза, е дека адекватно образование, оспособување и континуирана обука на силите за заштита и спасување е фактор за брзо и ефикасно дејствување и дека истиот континуирано се врши, и адекватната обука, едукација и информирање на граѓаните за мерките за заштита и спасување има огромно значење во случај на криза и дека истото континуирано се врши.

Степенот на имплементација на овој дел што е содржан во Националната стратегија за заштита и спасување на Р.Македонија, може да се види од добиените резултати од графиконот бр. 5.12, 71% од вработените во ДЗС делумно се согласуваат дека вработените имаат адекватно образование спрема потребите на Дирекцијата, од графиконот бр. табелата бр.5.14, 72% од вработените во ДЗС делумно се согласуваат дека вработените во Дирекцијата за заштита и спасување се доволно и континуирано обучувани за преземање на активности потребни при заштита и спасување, од графиконот бр.5.14, 64% од вработените во ДЗС делумно се согласуваат дека образованието, оспособувањето и обуката на силите за заштита и спасување се доволни, за брзо и ефикасно дејствување на Дирекцијата за заштита и спасување.

Од сето ова јасно се гледа дека адекватно образование, оспособување и континуирана обука а силите за заштита и спасување е фактор за брзо и ефикасно дејствување, но истиот не се врши континуирано и не е на задоволително ниво според стратегиските определби на Р.М. А како причина за тоа, истражувањето покажа дека е поради недоволните човечки ресурси, кое нешто може да се види од резултатите добиени во графиконот бр. 5.37, каде што вработените од ЦУК во 50,0% делумно се согласуваат и 27% воопшто не се согласуваат дека имаат доволно човечки ресурси и графиконот бр.5.8 каде што вработените во ДЗС во 67% делумно се согласуваат со истото, и поради немањето доволно финансиски средства, што се гледа од добиените резултати од графиконот бр.5.38 каде што вработените во ЦУК 51.1% делумно се согласуваат и 47% воопшто не се согласуваат дека финансиските ресурси се доволни, во графиконот бр.5.9, 85% од вработените во ДЗС исто така одговориле дека овие ресурси не се доволни за ефикасност на Системот за заштита и спасување во Р.Македонија.

Како друг услов за ефикасноста на Системот за заштита и спасување во Р.М и еден од сегментите кои што се содржани во Националната стратегија за заштита и спасување на Р.Македонија е адекватната обука, едукација и информирање на граѓаните за мерките за заштита и спасување, а степенот на имплементација на истото може да се види од добиените резултати во графиконот бр.5.26, 64% од

вработените во ДЗС делумно се согласуваат дека таква обука, едукација и информираност се врши на граѓаните, во графиконот бр.5.57, 52% од анкетираниите граѓани делумно се информирани и 22% воопшто не се информирани кои активности треба да ги превземат за самозаштита при некоја елементарна непогода или друг вид на несреќа, од графиконот бр.5.58, 82% од граѓаните никогаш не биле вклучени да бидат дел од некоја активност за обука во делот за заштита и спасување спроведено од надлежните органи на Р.Македонија во последните десет години, од графиконот бр.5.59, 50% од граѓаните не знаат кои се државните органите кои што се задолжени за заштита и спасување во Р.М од некоја елементарна непогода или друг вид на несреќа на локално ниво. Од графиконите и добиените проценти, јасно се гледа дека во овој дел степенот на имплементација на Националната стратегија е на незадоволително ниво.

Од сите погоре добиени резултати се потврдува и третата помошна хипотеза на ова истражување, дека континуираната обука на силите за заштита и спасување во РМ не се спроведува доволно и дека едукацијата, обуката и информираноста на граѓаните не е доволна, а сите тие заедно се услов за ефикасна и ефективна работа на Системот за заштита и спасување во Р.Македонија.

Четвртата помошна хипотеза, е претпоставката дека стратешките среднорочни цели за заштита и спасување се услов за ефикасна работа на ДЗС и усогласеноста на сите субјекти вклучени во системот за заштита и спасување (единиците на Локалната самоуправа, силите за заштита и спасување, Центарот за управување со кризи, АРМ).

Во правец на прифаќање на оваа претпоставка, од добиените резултати од истражувањето, односно од графиконот бр.5.15, 91% од вработените во ДЗС се согласуваат дека поставувањето на стратешките среднорочни цели за заштита и спасување е услов за ефикасна работа на Дирекцијата за заштита и спасување.

Но, во графиконот бр.5.16, се гледа дека 67% од вработените во ДЗС и графиконот бр.5.42, 46% од вработените во ЦУК делумно се согласуваат, а 26%

воопшто не се согласуваат, дека стратешките среднорочни цели се реално прилагодени спрема капацитетите на субјектите кои што се задолжени за заштита и спасување во Република Македонија, од графиконот бр.5.64 можеме да видиме дека 40% од анкетираниите граѓани делумно се согласуваат, а 32% воопшто не се согласуваат дека Република Македонија има стратегија и капацитет за навремено и ефикасно справување со било кој вид на техничка несреќа или некоја природна непогода.

Од сето погоре можеме да заклучиме дека стратешките среднорочни цели за заштита и спасување се услов за ефикасна работа на ДЗС и усогласеноста на сите субјекти вклучени во системот за заштита и спасување, но истите не се реално прилагодени спрема капацитетите на субјектите кои што учествуваат во Системот на заштита и спасување на Р.Македонија.

Со добиените резултати се потврди и четвртата помошна хипотеза во ова истражување.

Петтата помошна хипотеза, е претпоставката дека соработката и координацијата помеѓу органите вклучени во системот за заштита и спасување на Р.Македонија е главен фактор во ефикасноста на системот за заштита и спасување на Р.Македонија.

Од добиените резултати од истражувањето поточно од графиконот бр.5.18, се гледа дека 78% од вработените во ДЗС се согласуваат и од графиконот бр.5.44, можеме да видиме дека 71% од вработените во ЦУК се согласуваат дека соработката и координацијата помеѓу органите вклучени во системот за заштита и спасување на Р.Македонија е главен фактор во ефикасноста на системот за заштита и спасување на Р.М.

Но истите сметаат дека и покрај тоа што е главен фактор, истото во пракса не е имплементирано, што се гледа од добиените резултати од графиконот бр.5.17, каде што 69% од вработените во ДЗС делумно се согласуваат дека таква координација и усогласеност постои помеѓу надлежните органи и во графиконот

бр.5.43, вработените во ЦУК се гледа дека 51% делумно се согласуваат, а 29% воопшто не се согласуваат дека таква соработка и координација постои помеѓу органите вклучени во системот за заштита и спасување на Р.Македонија.

Добиените резултати укажуваат на тоа дека испитаниците се согласуваат дека соработката и координацијата помеѓу органите вклучени во системот за заштита и спасување на Р.Македонија е главен фактор во ефикасноста на системот за заштита и спасување на Р.Македонија, но степенот на имплементација на овие стратегиски определби содржани во Националната стратегија за заштита и спасување на Р.Македонија не е на задоволително ниво, и во пракса покажуваат други резултати, каде што видлив е недостатокот од координација и видливи се преклопувањата на ингеренциите, кои што со законските одредби прецизно се пропишани, но различно се интерпретираат на терен.

Од анализата на овие податоци се потврди и последната помошна хипотеза од ова истражување.

Анализата на добиените податоци од испитаниците кои што беа вклучени во истражувањето покажува дека се потврдени и прифатени поставените помошни хипотези во истражувањето, со што целосно се потврдува и главната хипотеза во ова истражување – „Иако стратешките определби на Р.Македонија во делот на заштита и спасување се добро оформени ставови, сепак тие се уште не се доволно систематски имплементирани во пракса, што ја намалува ефикасноста на работата на ДЗС, поради недоволни институционални капацитети, слаба координација помеѓу различните инволвирани актери (единиците на Локалната самоуправа, силите за заштита и спасување, Центарот за управување со кризи, АРМ) и недостигот на ресурси на локално ниво“.

6.ЗАКЛУЧОК

Јас би рекла „Не постои ни совршен систем за заштита кој ќе не заштити од сите можни катастрофи“.

Важноста на заштитата и спасувањето како интегрален дел од македонското општество и следејќи ја својата стратешка определба заради развој на силите на заштита и спасување, обучувањето, оспособувањето и тренингот со припадниците на Дирекцијата за заштита и спасување во целина е од фундаментално значење. Најчесто кога настануваат големи природни катастрофи има и сериозно повредени, затоа е од суштинско значење укажувањето на првата помош, на првиот човек што ќе се најде на местото на незгодата. Токму од тука и произлегуваат обврските за во еден таков момент кога треба да се помогне, да се реагира професионално за да не би се довела ситуацијата и во посериозна состојба во која била на почетокот. Затоа спасувањето и заштитата треба да се организирани од професионални луѓе кои знаат како во моментот на настанот да изреагираат, каде да реагираат и на кој начин тоа да го санираат.

Не може да постои национален одговор против ризиците и заканите од можните катастрофи без локален ангажман во тој контекст.

Ние треба соодветно да реагираме на климатските промени и на друг вид закани и ризици кои што го дефинираат нашиот регион. Поплавите, земјотресите, пожарите и другите непогоди De Facto не можат со огромна прецизност да се предвидат, но затоа може да се има еден добро изработен и осмислен систем за заштита од нив.

За да може системот за заштита и спасување непречено да функционира во пракса, потребно е во организациска и функционална смисла да е оспособен успешно да ги применува сите безбедносни мерки за заштитата и спасување во нашата држава.

Гледано низ призмата на научниот аспект, проучувањето на оваа тема сметав дека е од особено значење бидејќи Дирекцијата за заштита и спасување е релативно ново формиран правен субјект, кој како таков има свои недостатоци, кои што треба да се детектираат и да се изнајдат идејни решенија за отстранување на истите.

Практиката е најважна во смисла на доброто менаџирање во услови на криза, меѓусебната усогласеност на сите инволвирани страни на терен, координацијата помеѓу Дирекцијата за заштита и спасување, единиците на локалната самоуправа, Центарот за управување со кризи, Армијата на РМ, брзата мобилизација, заради брз одговор во услови на криза и техничка подготвеност, до колку ги следиме практиките на другите држави и усогласеноста со регулативите на ЕУ.

Соодветниот пристап односно барање одговор во однос на кризите, ќе мора претходно да бидат разрешени три дилеми: Проблемот мора најпрво да биде дијагностициран, секогаш треба да се определи нивото на загрозување за да можеме соодветно и да дејствуваме, потоа да се изнајде јасна излезна стратегија, со тоа што точно ќе се издиферинцира стратегијата за справување со кризи со влезни и излезни решенија, и секогаш да се направи точна проценка за способностите или капацитетите на националната стратегија за справување со проблемот кој што продуцира криза и точно да се знае колку е потребно да се ангажираат лица од силите за заштита и спасување и техничката потребна поддршка за разрешување на кризниот момент.

Превенцијата е многу битна во целиот овој процес на заштита и спасување. За превенција во такви ситуации потребно е да се обучуваат и едуцираат со помош на специјалистички обуки во голем број на служби и институции како што се полицијата, војската, Дирекцијата за заштита и спасување, Центарот за управување со криза, Локалната самоуправа, Социјалните работници, Противпожарните единици, Црвениот крст, Здравствените работници, телефонските оператори и други.

Досегашните искуства покажале дека многу несакани ситуации може да се избегнат со нивно навремено предвидување, известување. Но, доколку истото нема

можност да се избегне, тогаш добрата подготвеност, координираност и менаџирањето со кризата ги намалува загубите т.е ја амортизира опасноста и штетата што може да произлезе од неа.

Но колку и да е добро осмислено менаџирањето, координираноста и добрата подготвеност, сепак во недостиг на материјална и техничка опременост, кое што De Facto е случај со Дирекцијата за заштита и спасување и на противпожарните бригади, сепак резултатите ќе бидат побавни и не толку успешни. Државата треба да издвојува многу поголем дел од буџетот на државата за модернизирање и доекипирање со современи технички возила, специјализирани противпожарни возила, техничка опременост и сите потребни средства кои што се клучни во решавање, т.е давање брз и ефикасен одговор на некоја катастрофа од страна на Локалната самоуправа и од страна на Дирекцијата за заштита и спасување, што е воедно и пракса и на многу европски држави, каде што огромен дел од буџетите се издвојуваат за развојот на цивилната заштита и спасување.

Како најприсутна и активна невладина организација е Црвениот Крст. Во нашата држава не можеме да се пофалиме со некои невладини организации кои што се активно вклучени во процесот на заштитата и спасувањето, кои што би биле ангажирани за собирање, храна, вода и потребни намирници за населението кое што е погодено од некоја катастрофа, ниту пак за собирање на странски донации за обновување на разрушени живеалишта и слични дејности. Овакви организации ги има насекаде низ светот кои што можат да се пофалат и со бројноста на членовите кои што се вклучени кај нив и со ефектите од целокупната помош на самата организација.

Соработката и координацијата помеѓу ДЗС и ЦУК не е доволна ниту на полето на стратегиските истражувања, ниту во анализите и проценките на ризиците и опасностите. Недоволната и нејасната прецизираност на кризната состојба како состојба доведува до состојба на мешање на ингеренциите помеѓу овие два правни субјекта. Дуплирани штабови, дуплирани проценки и анализи, различни методологии, секој за себе прибира информации. Во изработката на Проценката на безбедносст од сите ризици и опасности, има недоволно учество или отсуство на

луѓе од Дирекцијата за заштита и спасување, што значи дека доколку соработката т.е несоработката остане на овој левел, тоа лошо ќе се одрази на развивање и унапредување на системот за заштита и спасување.

Центрите за аналитика треба да работат во склад со пропишаните процедури спрема кои што тие треба да собираат податоци, истите да ги анализираат и да ги известуваат надлежните институции и органи кои што задолжени за решавање на вонредните ситуации, бидејќи овие центри ќе функционираат како единствен комуникациски и информативен центар за било кој вид на непогода, сите тие податоци кои што се добиваат и анализираат можат да бидат како показател за можни опасности и ефектите и последиците кои што можат да настанат од некоја елементарна непогода, статистиките добиени од информациите во текот на повеќе години можат да послужат како показател, кои типови на несреќи најчесто се случуваат, кои региони најчесто се погодувани, па следствено на тоа, можат сите тие мерки за превенција и спречување да бидат вметани во стратешките цели што се изработуваат секои пет години во нашата држава. Затоа и мора интензивно да се работи на развивање на ГИС системот, кој што е потребен за сите дел од стратешките мерки кои што ги содржи Националната стратегија за заштита и спасување, да бидат до крај имплементирани и да истите почнат да даваат резултати на терен. Со самиот ГИС систем ќе профункционира и единствениот Европски број E- 112, која што е пракса во сите развиени европски држави.

Поврзаноста со јавните медиуми е многу битна, бидејќи навремено ќе биде алармирано населението за можни евакуации и слично со помош на телевизиите, радио станиците и други медиуми.

Во сите области поврзани со безбедноста на државата, видлив е недостатокот на цивилни експерти, а посебно можат да нагласам дека во делот за заштита и спасување во Р.Македонија недостигот е огромен. Не постои ниту една школа или центар за обука во противпожарството, туку само се користи моделот на мултипликатори (train the trainers), каде што потребната вештина и знаење се пренесува од веќе обучените на други корисници кои што треба да се обучуваат во

истата вештина. Тоа најчесто се прави и со помош на регионална, билатерална и мултилатерални соработки помеѓу секторите од исти вид.

Подигнувањето на сигурносната култура се постигнува со континуиран едукациски процес на едукација, каде што се стекнуваат клучни спознанија, подигање на свеста, кои ја создаваат основата за поефикасно справување со различните облици на загрозување, доколку за сигурноста се размислува како за своја битка, тогаш и успешноста со превенцијата и справувањето со кризи ќе биде поголема, а не да се очекува дека тоа е функција на државата и дека единствено таа треба исклучиво да превенира во такви случаи.

Едукацијата и информирањето на јавноста за можните загрозувања и начинот за заштита и самозаштита во таквите случаи, претставува битен фактор во сигурноста, бидејќи недостатокот на добра едукација и информираност, може да доведе до големи и сериозни ризици по населението. Известувањето и едукацијата на граѓаните треба да се спроведува по категории и периодично, посебно во 21 век кога се се поприсутни сите овие облици на загрозување, како што се суши, земјотреси, поплави, пожари и слично. Едукацијата треба да се спроведува преку разни работилници и програми, почнувајќи од најмалата возраст од градинка, па во училиштата, факултетите, работните организации и др.

Исто така работните организации треба да поминуваат низ разни стручни обуки и програми, кои ќе бидат изведувани од страна на стручни лица од областа на безбедноста и заштитата и спасувањето. Едукацијата треба да биде поврзана со самозаштита внатре организацијата, но и надвор од неа.

Недоволната „култура“ кон цивилната одбрана, т.е. недоволно развиена општествена свест, недоволната едукација на населението влијае врз ефективностa на исполнување на зададените цели на Националната Стратегијата за заштита и спасување.

Иако регионалната соработка со справување со кризите се повеќе се интензивира, таа се уште не е доволна поради различните пристапи на државите со справувањето со истите. Со прифаќање и вградување на најдобрите практики на

одделните европски и други држави во Република Македонија би се подбриле резултатите во справувањето со кризи, но само и единствено ако таа има соодветен континуитет на нивно системско вградување и периодично ажурирање.

Стратегиските определби на Република Македонија во овој домен се релативно добро оформени во официјални документи, но степенот на нивната имплементација во дел од сегментите е недоволна, главно поради несоодветниот ангажман или недоволната синхронизираност на терен на државните институции на локално ниво, немањето доволно човечки и финансиски ресурси.

Крајниот одговор е дека законските определби и Националната стратегија за заштита и спасување ја прават Дирекцијата за заштита и спасување делумно ефикасна, законската теорија е добро поставена, Националната стратегија за заштита и спасување во целата рамка содржи елементи, кои што кога целосно би се имплементирале, би давале одлични резултати во пракса. Вклучувањето на што повеќе цивилни експерти во оваа област, впрегнувањето на нивното знаење и експертиза, брзото воведување на нови промени, следењето на европските трендови, ќе ја повлечат нашата држава напред, во однос на заштитата и спасувањето на луѓето и материјалните добра.

И на крајот, се надевам дека со реализирањето на ова истражување поттикнав на позитивен пристап кон промените воопшто, на зајакнување на слабите карики кои што произлегоа од истражувањето, но и размислувања за воведување на промени во Системот за заштита и спасување на Р.Македонија, онаму каде што недостасуваат.

ПРИЛОЗИ

Прилог бр.1

ПРАШАЛНИК – Анкетен лист за вработените во Дирекцијата за заштита и спасување на Република Македонија

❖ Целта на овој прашалник е да дојдам до податоци за ставовите и мислењата на вработените во Дирекцијата за заштита и спасување, кои што се во врска со степенот на имплементацијата на Националната стратегија за заштита и спасување во Република Македонија.

❖ Прашалникот содржи повеќе прашања на кои се понудени одговори од различен тип. Од Вас се бара да го заокружите оној одговор што се совпаѓа со Вашето мислење, или да дополните.

❖ Прашалникот е анонимен! Вашите искрени одговори ќе придонесат во објективноста на истражувањето.

Однапред Ви благодарам.

Општи податоци

1. Општина/регион во кој/а што сте вработени:

- Битола
- Велес
- Град Скопје
- Охрид
- Куманово
- Струмица
- Тетово
- Штип
- Берово
- Валандово
- Винаца
- Гевгелија

- Гостивар
- Дебар
- Делчево
- Демир Хисар
- Кавадарци
- Кичево
- Кочани
- Кратово
- Крива Паланка
- Крушево
- Македонски Брод
- Неготино
- Прилеп
- Пробиштип
- Радовиш
- Ресен
- Свети Николе
- Струга
- Гази Баба
- Карпош
- Кисела Вода
- Центар
- Чаир

2. Пол на испитаникот

1. Женски 2. Машки

3. Возраст на испитаникот

1. 18 – 25 години 2. 25 – 30 години 3. 30 – 35 години 4. 35 – 40 години 5. 40 – 45 години 6. 45 – 50 години 7. 50 – 55 години 8. 55 – 60 години 9. Над 60 години

4. Образование на испитаникот

1. Основно образование 2. Средно образование

3. Високо образование4. Магистер5. Докторат

5. Дали се согласувате со тоа дека Дирекцијата за заштита и спасување работи ефикасно?

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

6. Дали се согласувате дека институционалните капацитети кои што се на располагање на Дирекцијата за заштита и спасување се доволни?

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

7. Дали се согласувате дека постои координација помеѓу различните инволвирани актери/субјекти во делот на заштита и спасување на РМ?

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

8. Дали се согласувате дека човечките ресурси на локално ниво ги задоволуваат потребите на Дирекцијата за заштита и спасување?

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

9. Дали се согласувате дека финансиските ресурси на локално ниво ги задоволуваат потребите на Дирекцијата за заштита?
--

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам

3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

10. Дали се согласувате дека правилното и навремено планирање на активностите за заштита и спасување влијае врз ефикасноста на Дирекцијата за заштита и спасување?

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

11. Дали се согласувате дека мерките за заштита и спасување се донесуваат континуирано и се прилагодени кон конкретните потреби на регионот?

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

12. Дали се согласувате дека вработените лица во Дирекцијата за заштита и спасување имаат образование адекватно на потребите на ова правно лице?

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

13. Дали се согласувате дека вработените во Дирекцијата за заштита и спасување се доволно и континуирано обучувани за преземање на активности потребни при заштита и спасување?
--

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

14. Дали се согласувате дека образованието, оспособувањето и обуката на силите за заштита и спасување се доволни, за брзо
--

и ефикасно дејствување на Дирекцијата за заштита и спасување?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

15. Дали се согласувате дека поставувањето на стратешките среднорочни цели за заштита и спасување е услов за ефикасна работа на Дирекцијата за заштита и спасување?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

16. Дали се согласувате дека стратешките среднорочни цели се реално прилагодени спрема капацитетите на субјектите кои што се задолжени за заштита и спасување во Република Македонија?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

17. Дали се согласувате дека постои конструктивна соработка помеѓу органите вклучени во системот за заштита и спасување на Република Македонија?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

18. Дали се согласувате дека соработката помеѓу Центарот за управување со кризи и органите вклучени во системот за заштита и спасување на Република Македонија е услов за ефикасност на системот за заштита и спасување на Р.Македонија?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам

3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

19. Дали се согласувате дека според законската рамка, надлежностите на Дирекцијата за заштита и спасување и другите институции и надлежни субјекти вклучени во системот за заштита и спасување на Р.Македонија, во пракса се имплементирани?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

20. Дали се согласувате дека обврските и надлежностите на субјектите и институциите вклучени во системот за заштита и спасување на Република Македонија и Центарот за управување со кризи во некој дел се преклопуваат?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

21. Дали се согласувате дека меѓународната соработка на Дирекцијата за заштита и спасување со други меѓународни надлежни институции од оваа област помага во развивањето и унапредувањето на целиот механизам за заштита и спасување во Р.М?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

22. Дали сметате дека стандардите воведени во системот за заштита и спасување на Р.М се целосно усогласени со стандардите што Европската Унија ги налага?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не

4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

23. Дали се согласувате дека вклученоста на граѓаните во акциите за заштита и спасување ги задоволува потребите на Системот за заштита и спасување во Р.М?

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

24. Дали се согласувате дека вклученоста на приватниот сектор и невладините организации во справувањето со природните непогоди и други несреќи е на потребно ниво?

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

25. Дали се согласувате дека во Р.Македонија волонтерството и волонтерските организации се на потребно ниво, што е еден од битните сегменти за секоја една развиена држава во процесот за справувањето со природните непогоди и други несреќи?

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

26. Дали се согласувате дека Р.М превзема доволно годишни активности за информираност и обученост на граѓаните и во училиштата, во делот за самозаштита и спасување со помош на вежби, делење на флаери, билтени и слично?

1. Воопшто не се согласувам2. Делумно се согласувам3. Ниту се согласувам, ниту не4. Се согласувам5. Апсолутно се согласувам

27. Дали после некоја конкретна акција при заштита и спасување во регионот, се воведуваат нови мерки за проценка на ризикот и проактивно делување во правец на истиот?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

28. Дали системот за комуникација, предвидување и рано предупредување за целиот регион и пошироко е целосно имплементиран во регионалните центри на Дирекцијата за заштита и спасување во Р.Македонија?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

29. Дали Дирекцијата за заштита и спасување успешно сама се справува со решавањето на кризите и последиците од нив?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

30. Дали се согласувате дека теоретските законски определби на системот за заштита и спасување на Р.Македонија, ја прават Дирекцијата за заштита и спасување доволно ефикасна и во пракса?

- Воопшто не се согласувам
Делумно се согласувам
Ниту се согласувам, ниту не
Се согласувам
Апсолутно се согласувам

Прилог бр.2

ПРАШАЛНИК – Анкетен лист за вработените во Центарот за управување со кризи на Република Македонија

❖ Целта на овој прашалник е да дојдам до податоци за ставовите и мислењата на вработените во Центарот за управување со кризи на Република Македонија, кои што се во врска со степенот на имплементацијата на Националната стратегија за заштита и спасување во Република Македонија.

❖ Прашалникот содржи повеќе прашања на кои се понудени одговори од различен тип. Од Вас се бара да го заокружите оној одговор што се совпаѓа со Вашето мислење, или да дополните.

❖ Прашалникот е анонимен! Вашите искрени одговори ќе придонесат во објективноста на истражувањето.

Однапред Ви благодарам.

Општи податоци

1. Општина/регион во кој/а што сте вработени:

- Битола
- Велес
- Град Скопје
- Охрид
- Куманово
- Струмица
- Тетово
- Штип
- Берово
- Валандово
- Веница
- Гевгелија
- Гостивар
- Дебар
- Делчево
- Демир Хисар

- Кавадарци
- Кичево
- Кочани
- Кратово
- Крива Паланка
- Крушево
- Македонски Брод
- Неготино
- Прилеп
- Пробиштип
- Радовиш
- Ресен
- Свети Николе
- Струга
- Гази Баба
- Карпош
- Кисела Вода
- Центар
- Чаир

2. Пол на испитаникот

1. Женски
2. Машки

3. Возраст на испитаникот

18– 25 години
25 – 30 години
30 – 35 години
35 – 40 години
40 – 45 години
45 – 50 години
50 – 55 години
55 – 60 години
Над 60 години

4. Образование на испитаникот

1. Основно образование
2. Средно образование
3. Високо образование
4. Магистер
5. Докторат

5. Дали се согласувате со тоа дека Центарот за управување со кризи работи ефикасно?
<ol style="list-style-type: none"> 1. Воопшто не се согласувам 2. Делумно се согласувам 3. Ниту се согласувам, ниту не 4. Се согласувам 5. Апсолутно се согласувам

6. Дали се согласувате дека институционалните капацитети кои што се на располагање на Центарот за управување со кризи се доволни?
<ol style="list-style-type: none"> 1. Воопшто не се согласувам 2. Делумно се согласувам 3. Ниту се согласувам, ниту не 4. Се согласувам 5. Апсолутно се согласувам

7. Дали се согласувате дека човечките ресурси ги задоволуваат потребите на Центарот за управување со кризи?
<ol style="list-style-type: none"> 1. Воопшто не се согласувам 2. Делумно се согласувам 3. Ниту се согласувам, ниту не 4. Се согласувам 5. Апсолутно се согласувам

8. Дали се согласувате дека финансиските ресурси ги задоволуваат потребите на Центарот за управување со кризи?
<ol style="list-style-type: none"> 1. Воопшто не се согласувам 2. Делумно се согласувам 3. Ниту се согласувам, ниту не 4. Се согласувам 5. Апсолутно се согласувам

9. Дали се согласувате дека правилното и навремено планирање на активностите за управување со кризите влијае врз ефикасноста на Центарот за управување со кризи?
<ol style="list-style-type: none"> 1. Воопшто не се согласувам 2. Делумно се согласувам 3. Ниту се согласувам, ниту не 4. Се согласувам 5. Апсолутно се согласувам

10. Дали се согласувате дека мерките кои што се донесуваат континуирано, се прилагодени кон конкретните потреби на регионот?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

11. Сметате ли дека вработените лица во Центарот за управување со кризи имаат образование адекватно на потребите на ова правно лице?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

12. Дали се согласувате дека стратешките среднорочни цели се реално прилагодени спрема капацитетите на субјектите кои што се задолжени за заштита и спасување во Република Македонија?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

13. Дали се согласувате дека постои конструктивна соработка помеѓу Центарот за управување со кризи и органите вклучени во Системот за заштита и спасување на Република Македонија?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

<p>14. Дали се согласувате дека соработката помеѓу Центарот за управување со кризи и органите вклучени во системот за заштита и спасување на Република Македонија е услов за ефикасност на Системот за заштита и спасување на Р.Македонија?</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Воопшто не се согласувам 2. Делумно се согласувам 3. Ниту се согласувам, ниту не 4. Се согласувам 5. Апсолутно се согласувам
<p>15. Дали се согласувате дека според законската рамка, надлежностите на Центарот за управување со кризи и другите институции и надлежни субјекти вклучени во системот за заштита и спасување на Р.Македонија, во пракса се имплементирани?</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Воопшто не се согласувам 2. Делумно се согласувам 3. Ниту се согласувам, ниту не 4. Се согласувам 5. Апсолутно се согласувам
<p>16. Дали се согласувате дека обврските и надлежностите на субјектите и институциите вклучени во системот за заштита и спасување на Република Македонија и Центарот за управување со кризи во некој дел се преклопуваат?</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Воопшто не се согласувам 2. Делумно се согласувам 3. Ниту се согласувам, ниту не 4. Се согласувам 5. Апсолутно се согласувам
<p>17. Дали се согласувате дека вклученоста на граѓаните во акциите за заштита и спасување ги задоволува потребите на Системот за заштита и спасување во Р.Македонија?</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Воопшто не се согласувам 2. Делумно се согласувам 3. Ниту се согласувам, ниту не 4. Се согласувам 5. Апсолутно се согласувам

18. Дали се согласувате дека вклученоста на приватниот сектор и невладините организации во справувањето со природните непогоди и други несреќи е на потребно ниво?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

19. Дали се согласувате дека во Р.Македонија волонтерството и волонтерските организации се на потребно ниво, што е еден од битните сегменти за секоја една развиена држава во процесот за справувањето со природните непогоди и други несреќи?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

20. Дали после некоја конкретна акција при заштита и спасување во регионот, се воведуваат нови мерки за проценка на ризикот и управување со кризата и проактивно делување во правец на истиот?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

21. Дали системот за комуникација, предвидување и рано предупредување за целиот регион и пошироко е целосно имплементиран во регионалните центри во Р.Македонија – ГИС системот?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

22. Дали се согласувате дека Европскиот број Е-112 е целосно имплементиран?
1. Воопшто не се согласувам 2. Делумно се согласувам 3. Ниту се согласувам, ниту не 4. Се согласувам 5. Апсолутно се согласувам

Прилог бр.3

ПРАШАЛНИК – Анкетен лист за граѓаните на Република Македонија

❖ Целта на овој прашалник е да дојдам до податоци за ставовите и мислењата на граѓаните на Република Македонија, кои што се во врска со оспособувањето на граѓаните за самозаштита (лична и заемна заштита), а се со цел заради спречување, односно намалување на последиците од природни и други несреќи, како еден од битните сегменти кои што се инкорпорирани во Националната стратегија за заштита и спасување во Република Македонија.

❖ Прашалникот содржи повеќе прашања на кои се понудени одговори од различен тип. Од Вас се бара да го заокружите оној одговор што се совпаѓа со Вашето мислење.

❖ Прашалникот е анонимен! Вашите искрени одговори ќе придонесат во објективноста на истражувањето.

Однапред Ви благодарам.

Општи податоци

1. Општина/регион во кој/а што живеете:

- Велес
- Демир Капија
- Кавадарци
- Неготино
- Свети Николе
- Берово

- Винаца
- Делчево
- Кочани
- Македонска Каменица
- Пехчево
- Пробиштип
- Штип
- Кратово
- Крива Паланка
- Куманово
- Скопје
- Дебар
- Кичево
- Македонски Брод
- Охрид
- Струга
- Богданци
- Валандово
- Гевгелија
- Радовиш
- Струмица
- Битола
- Демир Хисар
- Крушево
- Прилеп
- Ресен
- Гостивар
- Тетово

2. Пол на испитаникот
1. Женски 2. Машки

3. Возраст на испитаникот
➤ 18 – 25 години ➤ 25 – 30 години ➤ 30 – 35 години ➤ 35 – 40 години ➤ 40 – 45 години ➤ 45 – 50 години

- 50 – 55 години
- 55 – 60 години
- 60 – 65 години
- Над 65 години

4. Степен на образование на испитаникот

1. Основно образование
2. Средно образование
3. Високо образование
4. Магистер
5. Докторат
6. Друго

5. Дали сте информирани кои активности треба да ги превземете за самозаштита при некоја елементарна непогода или друг вид на несреќа?

1. Воопшто не сум информиран
2. Делумно сум информиран
3. Ниту сум информиран, ниту не сум
4. Информирани сум
5. Потполно сум информиран

6. Дали сте биле вклучени/поканети да бидете дел од некоја активност за обука во делот за заштита и спасување спроведено од надлежните органи на Р.М во последните десет години?

1. Никогаш не сум бил вклучен/поканет
2. Сум бил поканет, но не сум учествувал
3. Сум бил поканет само еднаш и сум учествувал
4. Сум бил поканет повеќе пати и повеќе пати сум учествувал
5. Редовно ме вклучуваат и редовно учествувам

7. Дали знаете кои се државните органите кои што се задолжени за заштита и спасување во Р.М од некоја елементарна непогода или друг вид на несреќа на локално ниво?

1. Воопшто не знам кои се
2. Делумно знам кои се
3. Ниту знам, ниту не знам кои се
4. Доволно знам кои се
5. Апсолутно добро знам кои се

8. Дали се согласувате за тоа дека мерките што се превземаат од страна на надлежните органи за заштита и спасување на Р.М за намалување на опасностите и отстранување на последиците од природните непогоди или други несреќи се задоволителни?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

9. Дали се согласувате дека со вклучувањето и активното учество на населението во редуција од природните природни непогоди и други несреќи се фактор за превенција, подготвеност и намалување на опасностите и последиците?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

10. Дали би се согласиле активно да волонтирате во државните органи или некои други невладини организации кои што се задолжени за заштита и спасување од природните природни непогоди и други несреќи

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно би се согласил
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

11. Се согласувате ли со тоа дека граѓаните на Република Македонија знаат кому да се обратат т.е на кој државен орган да пријават, доколку се сведоци на некоја непогода или несреќа?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

12. Дали се согласуваате дека Република Македонија има стратегија и капацитет за навремено и ефикасно справување со било кој вид на техничка несреќа или некоја природна непогода?

1. Воопшто не се согласувам
2. Делумно се согласувам
3. Ниту се согласувам, ниту не
4. Се согласувам
5. Апсолутно се согласувам

7. БИБЛИОГРАФИЈА

1. Disaster Risk Management and the role of Corporate sector, Handbook.
2. E.L. Quarantelli, Disaster Planning, Emergency Management and Civil protection: The Historical development of organized efforts to plan for and to respond to disaster, University of Delaware Disaster Research Center (preliminary paper), 2000.
3. Essex-Lopresti, T., A Brief History of Civil Defence, Civil Defence Association, Derbyshire, 2005.
4. Geary W.S., All hazards crisis management planning, 2003.
5. Generic crisis management, Handbook, 2000, II-1.
6. Grupa avtora, Suvremeni sustavi CO, Otvoreno sveuciliste, Zagreb, 1992g.
7. Stojanovic.R., Zastita I spasavanje ljudi I materijalnih dobara u vanrednim situacijama (civilna zastita), Beograd, 1984g.
8. Георгиева.Л., Менаџирање со ризици, Југореклам, Скопје, 2006 г.
9. Гоцевски.Т., Основи на системот на националната одбрана, четврто дополнето и изменето издание, Скопје, Филозофски факултет, 2006г.
10. Гоцевски.Т., Основите на одбранбено-заштитниот систем на Република Македонија, НИГП Европа 92, Кочани, 1995г.
11. Давидовски.А.П., Збирка на прописи за заштита и спасување со коментар, Нико Медиа, Скопје, 2012г.
12. Данската Агенција за Вонредни ситуации - DEMA во соработка со Дирекцијата за заштита и спасување, Прирачник за димензионирање на ризици (дополнето издание), Скопје, 2011 г.
13. Кузев.С., Цивилна одбрана, НИП Гурџа, Скопје, 1996г.
14. Malesic., grupa autora, Demilitarizacija Slovenije I nacionalna varnost, znanstveno in publicisticko srediske, 1991g.
15. Милески.Т., Еколошка безбедност, Филозофски факултет, Скопје, 2006г.
16. Милески Т., Еколошка безбедност, одржлив развој-одржлива безбедност, Скопје: Филозофски факултет, 2011г.

17. Министерство за одбрана на Р.М, Управување со кризи во Република Македонија, Скопје, 2005 г.
18. Митревска.М, Цивилна одбрана, Скопје, 2004г.
19. Митревска.М., Кризен менаџмент, Филозофски факултет, Скопје, 2008г.
20. Нацев.З, Од стратегија до систем на национална безбедност и одбрана – природ и општи одредби, Македонска Ризница, Куманово, 2001г.
21. Нацев.З., Котовчевски.М., Дефендологија, второ и дополнето издание, Македонска Ризница, Кочани, 2005г.
22. Салиу.Ш, Глобален тренд за глобално решение: Климатски промени закана за светската стабилност, Скопје, 2013г.
23. Салиу.Ш, Заштита и спасување во Република Македонија, Скопје, 2011г.
24. Салиу.Ш, Политичко – правни и безбедносни аспекти на системот за заштита и спасување, Скопје, 2015г.
25. Солунчевски.М, Цивилна заштита, Југореклам, Скопје, 2005г.
26. Стаменковски.А., Менаџмент со одбраната, НИП Ѓурѓа, Скопје, 2004г.
27. Стаменковски.А., Одбрана заштита спасување, НИП Ѓурѓа, Скопје, 1997г.
28. Шуклев.Б., Менаџмент 5-то издание, Скопје, Економски факултет, 2008г.

Нормативни акти

1. Закон за заштита и спасување на Република Македонија, Службен весник на РМ, бр.36/04г.
2. Закон за изменување на Законот за заштита и спасување, Службен весник на РМ, бр.49/04г.
3. Закон за изменување на Законот за заштита и спасување, Службен весник на РМ, бр.86/08г.
4. Закон за изменување на Законот за заштита и спасување, Службен весник на РМ, бр.124/10г.
5. Закон за изменување на Законот за заштита и спасување, Службен весник на РМ, бр.18/11г.
6. Закон за изменување на Законот за пожарникарство, Службен весник на РМ, бр.81/07
7. Закон за одбрана, Службен весник на РМ, бр.185 од 30.12.2011г.
8. Закон за пожарникарство, Службен весник на РМ, бр.67/04г.
9. Закон за управување со кризи на РМ, Службен весник, бр. 29/2005г.
10. Методологија за содржината на проценување на опасности и планирање на заштита и спасување, Службен весник на РМ, бр.76/06г.
11. Национална концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија, Собрание на РМ, донесена на 11.06.2003г.
12. Национална стратегија за заштита и спасување, на Република Македонија, 2009г.
13. Национална стратегија за заштита и спасување, на Република Македонија, 2014г.
14. Процена на загрозеност на РМ од природни и други несреќи, Службен весник на РМ, бр.117/10г.
15. Стратегиски одбранбен преглед, политичка рамка на Влада на РМ, Скопје, 2003.

16. Decision No 1313/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 17.12.2013 on a Union Civil Protection Mechanism.

Интернет извори

<http://www.unisdr.org/>

<http://www.dzs.gov.mk/>

<http://www.duzs.hr/>

<http://www.fema.gov>

<http://brs.dk/eng/Pages/dema.aspx>

http://ec.europa.eu/echo/civil_protection/civil/index.htm

<http://nidm.gov.in/>

<http://www.morm.gov.mk/>

<http://www.zels.org.mk/>

<http://www.urbel.com/>

<http://www.cuk.gov.mk/>

http://ec.europa.eu/echo/files/civil_protection/vademecum/uk/2-uk-1.html

http://ec.europa.eu/echo/files/civil_protection/vademecum/dk/2-dk-1.html

<http://www.cabinetoffice.gov.uk/ukresilience/response/ukgovernment.aspx>